annick de souzenelle

OEDIP INTERIOR

Prezența Logosului în mitul grec

editura amarcord

Unul dintre cei mai main specialişti în lectura simbolică şi spirituală a textelor biblice, Annick de Souzenelle, odată cu *Simbolismul corpului uman*, opera sa de bază, afirmă că toate marile mitologii ale lumii sunt purtătoare de Logos divin.

Convinsă de acest luciu, ca îndrăzneşte să intre în miezul miturilor greceşti şi, în primul rând, al celui ce a stat la baza psihanalizei: Oedip. Fără a nega experienţa fundamentală a freudismului, autoarea reia povestea mitologică şi îi urmăreşte prelungirile până în opera lui Sofocle. Destinul lui Oedip, departe de orice fatalitate şi de orice interpretare deterministă, se îmbogăţeşte cu o lumină mistică în care omul e chemat să se însoţească cu „sora-mama” sa, simbol al „feminismului său interior”, şi să parcurgă etapele succesive ale iniţierii ultime.

Pentru a preciza sensul unei asemenea lecturi total novatoare a mitului oedipian, Annick de Souzenelle ne invită să ne amintim şi de povestea, lui Tezeu – acest „erou” prea grăbit ale cărui numeroase fapte ascund o fugă de orice explorare interioară – şi de cea a Europei, simbol al unei civilizaţie a cărei primă vocaţie este regăsirea propriului Orient.

La ora „construirii Europei”, a cărei finalitate pare multora atât de obscură „Annick de Souzenelle semnează astfel una dintre cele mai angajate cărţi ale sale şi ne imită să regăsim sensul profund al dublei noastre moşteniri, cea a

Atenei şi pe aceea a Ieiusalimului.

editura amarcord
ISBN 973 – 9244 – 74 – 2

ANNICK DE SOUZENELLE
OEDIP INTERIOR
Prezenţa Logosului în mitul grec

Traducere de Margareta Gyuresik
EDITURA AMARCORD Timişoara, 1999

Dacă mitologii noştri obişnuiesc să opună *Muthos* şi *Logos1,* adică tocmai rădăcinile numelui lor, dacă, pe scurt, ei consideră că *Muthos* ţine de emisfera dreaptă a creierului, care oferă o deschidere spre mister, spre spaţiile potenţiale ale inferiorităţii Omului2, spre melodie… iar *Logos*, de emisfera stingă a creierului, de care depind cuvântul, logica, timpul şi ritmurile, n-am putea încerca în sfârşit să le unim, pentru a permite gândirii noastre să atingă o mai mare profunzime a lucrurilor şi pentru a-i elibera pe mitologii noştri de această *sciziune* unde mulţi dintre ei se alienează?

Nu intenţionez să vorbesc aici despre „miturile” făurite de-a lungul Istoriei pornind de la entităţi cărora Omul le-a dat în mod arbitrar valoare de axiome, ci de acele mituri care fondează toate marile tradiţii ale lumii. Originea acestor mituri fondatoare ne este total

necunoscută; ele postulează un „supraunivers” de calitate divină şi au dat naştere mai întâi diferitelor culturi, şi chiar diverselor religii, în măsura în care Omul a simţit dintotdeauna nevoia imperativă de a se afla în legătură cu invizibilul, cu misterul, cu Dumnezeu. Religiile s-au exprimat prin mituri şi credinţe; culturile, prin teatru, cânt, arte, iar toate acestea au fasonat şi structurat corpul şi sufletul societăţilor a căror albie erau.

În acest sens, mitul pare a fi pentru colectivitate ceea ce este visul pentru persoană. Ştim astăzi că, lipsit de acei timp nocturn al somnului paradoxal pe parcursul căruia visează, Omul moare3. O societate lipsită de miturile sale fondatoare nu este ameninţată şi ea cu moartea? Visurile şi miturile au o sursă la fel de misterioasă la care vine să se adape, într-un mod tot atât de misterios, dar fără îndoială operativ, o parte secretă a fiinţei; secretă, palpitantă ca o mireasmă, ţesătoare a sufletului…

La ora actuală, instinctul său vital de nestăvilit îl face pe Om să se întoarcă la aceste povestiri mitice cu atât mai mult cu cât, hipertrofiind emisfera stângă a creierului, civilizaţia noastră a condamnat aproape la uitare emisfera dreaptă. Programele de formare şcolară şi universitară au supradezvoltat *Logosul* şi au făcut să amuţească *Muthos*-ul. *Muein*, „a tăcea”, având aceeaşi rădăcină cu *Muthos*, a deviat de la tăcerea contemplativă spre o tăcere negatoare şi ucigătoare. Sub logica impecabilă a celor mai

grandioase, dar totodată a celor mai ameninţătoare tehnici ale sale care îi diminuează în orice împrejurare persoana, Omul se sufocă; emisfera sa cerebrală dreaptă se revoltă şi Omul cere sufletului său o întâlnire de urgenţă.

Astăzi, întoarcerea la mituri se dovedeşte a fi exigenţa unei întoarceri la riturile purtătoare de sens care recreează societatea şi în acelaşi timp, pentru tinerele ştiinţe umane, exigenţa unor axiome pornind de la care ele îşi vor depăşi câmpul de muncă psihologic pentru a-şi descoperi dimensiunea ontologică şi a contribui la deschiderea fiecărei persoane spre profunzimea originilor sale.

Într-adevăr, nu încape îndoială că mitul este povestirea originilor. Dar despre ce origini este vorba?

Atunci când, de pildă, propria noastră Tradiţie aşază chiar la început, în Cartea Genezei, cuvântul ebraic *Bereşit* care nu a însemnat niciodată „la început”, ci „în principiu”, ea nu recurge la istoricitatea noastră şi ne face să medităm la „orientul”, la „foarte vechiul” din noi, la spaţiul-timp al originilor noastre interioare, cele ale Fiinţei. Pentru a da seama de acest „înăuntru”, mitul foloseşte materialele narative ce ne sunt cunoscute în lumea noastră exterioară; dar în timp ca aceasta din urmă rămâne plată şi liniară dacă nu ştim să legăm evenimentele ce o constituie de adevărata lor cauză, lumea interioară descrisă de mituri se desfăşoară într-un fel de spirală, iar

fiecare buclă a acesteia face să răsune povestirea la nivelul de conştiinţă la care cititorul poate avea acces. „Conştiinţa este aici experienţa personală a unei treziri interioare spre o realitate nebănuită până atunci, şi aceasta în diferite octave ce corespund dimensiunilor progresive ale realului ce se lasă astfel perceput. Acest Real se află atât în interiorul nostru, cât şi în exterior; cosmos interior şi cosmos exterior sunt cei doi poli ai unei aceleiaşi realităţi, dar Omul fiind actualmente blocat în stadiul de primă buclă a spiralei, noi percepem în mod nemijlocit doar exteriorul, ca pe un fel de coajă tare ce ascunde fructul. Numai în realizarea imensului potenţial de energii ce constituie cosmosul său interior poate atinge Omul în persoana sa acele etape ale experienţei în care energia, devenită informaţie, construieşte timpurile de conştiinţă succesive noi. (Energia nerealizată se exprimă prin violenţă, uneori creatoare, dar adesea distrugătoare te exterior sau se imprimă în noi ca boală).

Această experienţă a pulpei fructului şi chiar cea a sâmburelui însuşi, dacă e să continui a vorbi la modul metaforic, nu poate fi decât subiectivă şi legată de puterea transformatoare şi informatoare a spiritului în Om, puterea Erosului; ea este cea a misticilor din toate tradiţiile; ea este obiectivă pentru cei ce se află în comuniune cu Realul; ea e pe cale să devină de asemenea obiectivă într-un colectiv încă restrâns format din fizicienii fizicii cuantice, atunci când aceştia vorbesc despre

diferitele niveluri ale Realului ca despre desfăşurarea unui univers „înfăşurat” sau „implicat” – „suprauniversul” –, unde totul este conectat, unde totul este una4.

Pentru aceşti fizicieni, este tocmai universul conştiinţei; el este acela al originilor noastre, al Principiului oricărei fiinţe. Sâmbure al Fiinţei şi cheie de boltă a Realului, el se înrudeşte cu „Vidul” lui Tao şi cu „Altundeva” al lui Einstein, ori cu „Nimicul” propriei noastre Tradiţii, despre care nu mai putem spune astăzi că nu este nimică, după cum nici pentru fizicieni Vidul nu este vid! 5 în acest „Altundeva” aflat dincolo de conul luminii şi a cărui urzeală, spun ei, este formată din particule de masă nulă, e abolit timpul, iar universul infinit este cel al unui prezent etern-EU SUNT.

Aici se află articularea tulburătoare a fizicii cu mistica: EU SUNT este YHWH, Dumnezeu din Biblie, Fundament al Creatului, Principiu al Vieţii despre care Hristos spune că El este Acela: „Mai înainte ca să se nască Avraam sunt EU” 7. Dar El mai spune: „Dacă nu credeţi că Eu sunt, veţi muri în păcatele voastre” 8…

— Celelalte tradiţii vorbesc şi ele despre aceste „păcate”; miturile lor se aseamănă unele cu altele: la greci, Prometeu furând focul ceresc din fierăria lui Hefaistos în loc să fie introdus în acel loc pe calea cea dreaptă pentru a dobândi materialul divin; soţia sa Pandora (toate darurile) deschizând cutia interzisă şi lăsând să scape

energiile pe care nu le mai poate stăpâni, aşa cum nici Prometeu nu poate stăpâni focul; Tezeu ridicând înainte de vreme piatra ce îi dezvăluie originea regală şi ucigând Minotaurul cu măciuca sa de piele deoarece nu a învăţat să mânuiască sabia de aur; Dedal şi Icar, şi atâţia alţii. La dogonii din Africa, Amma, zeul creator, nu se vede oare obligat să refacă lumea ce se împrăştiase într-o mare dezordine? La evrei, oamenii din turnul Babel, întorcând spatele orientului lor, se răspândesc în câmpia *Shinear* („unde se strigă" şi „se umblă împleticit") şi construiesc acolo un turn pretenţios, convinşi, asemenea lui Icar, că vor atinge cerul, dar sunt repede risipiţi în cele patru vânturi… Toţi aceştia sunt fraţii şi surorile lui Adam, cel alungat din grădina Edenului după ce a mâncat fructul din Pomul Cunoaşterii fără să-l fi copt în el însuşi!

Aş putea înmulţi exemplele pentru a confirma ceea ce spune mitul; venind în această lume, Omul îşi este încă de la început străin sieşi, chiar dacă refuză s-o recunoască; el se află „în păcat". Această expresie care, scoasă din contextul ei biblic corect, trimite la ideea de culpă (ceea ce vom vedea în etimologia cuvântului), a fost respinsă de ştiinţele umane, lucru de înţeles, dar ele au respins în acelaşi timp realitatea stării pe care această expresie o denunţa, ceea ce însemna să o normalizeze. Altfel spus, ştiinţele umane, aşa cum sunt ele predate la facultate, ne instalează într-o situaţie de exil faţă de noi înşine, situaţie

labirintică reprezentată pe scena psihică – aceea a psihicului animal – fără nicio altă ridicare de cortină posibilă. Ele conferă o valoare absolută „eului" şi funcţiei sexuale ce invadează această scenă, ignorând dimensiunea Cuvânt la care conduce Erosul dincolo de sex, precum şi dimensiunea adevăratului „Eu" – acel „EU SUNT în devenire" al fiecărei fiinţe – aflat dincolo de eul-ego; ele nu ne călăuzesc nicidecum spre originile noastre, spre acele părţi ale fiinţei unde Omul ar putea să-şi traverseze misterul, să-şi trăiască poetica sa profetică, încoronarea sa regală şi să-şi găsească identitatea divină.

Vreau totuşi să aduc un omagiu acelor bărbaţi şi femei, în frunte cu Jung, care au îndrăznit să se diferenţieze de „Instituţie" – aceasta fiind pentru Jung autoritatea freudiană a vremii sale – şi au străpuns zidul exilului pentru a asculta divinul în ei şi în pacienţii lor; munca le este continuată în umbră şi e, poate, cu atât mai densă.

Cât despre „Instituţie", ea menţine în continuare Omul orb şi surd la misterul său, şi şchiop pe deasupra – infirmitate ce constituie un mitologem important, prezent în diverse culturi – căci, identificat cu infima parte „lumină" pe care o cunoaşte din el, confundat cu potenţialul ce constituie partea sa „întuneric", Omul nu-l poate munci pe acesta din urmă – simbolic, el nu merge decât pe una din părţile sale, iar drama constă în faptul că nu ştie acest lucru; el e şchiop şi nu e

conştient de aceasta; identificat cu polul lumină, el umflă eul-ego pe care îl zeifică mai mult sau mai puţin, fără a căuta să intre în rezonanţă cu EU SUNT. în exil faţă de sine, rupt de întunericul său şi de sâmburele fondator divin pe care acesta îl conţine, Omul se află în exil faţă de Dumnezeu. Într-o asemenea situaţie, în loc să realizeze Piatra filosofală, transmutarea în aur simbolizând Omul unit cu sine, numeroase aspecte ale religiilor nu fac decât să „placheze cu aur”.

S-ar putea crede atunci că ceea ce îl diferenţiază pe acest Om de schizofrenicul cufundat în lumea sa interioară, în întunericul său, fără nicio posibilitate de comunicare cu lumea exterioară este faptul că el rămâne rupt de interioritatea sa şi se plasează numai în lumea exterioară unde nu are decât iluzia unor relaţii; dar el a normalizat această patologie şi a făcut din ea referinţa sănătăţii! Cine ştie dacă unii schizofrenici nu sunt mai aproape decât el de ontologia lor?

Dacă am vorbit mai sus de *sciziunea* mitologicului, am făcut-o desigur pentru că acesta rămâne fidel Instituţiei mai mult decât sieşi, precum şi pentru că Instituţia se doreşte a fi conformă cu lumea pe care, aşa cum am spus, a normalizat-o; el opune deci *Muthos* şi *Logos* şi, pentru a nu fi şchiop, reduce mitul la propria logică. Dar dacă mitul este istoria interiorităţii noastre, el nu poate conduce decât *Logos*, la Cuvântul fondator al cărui mesager este. Pe drum,

fiecare verigă a Realului, fiecare pământ interior construit, fiecare nivel de conştiinţă atins comportă logica sa internă, imagine a *Logosului*, care îl structurează şi îi dă forţa de penetraţie, apoi pe cea de zbor pentru următoarea etapă. Din această perspectivă, *Muthos* şi *Logos* sunt *Spirit* şi *Cuvânt*; inseparabile unul de altul, ele se unesc şi se distanţează pentru a se uni din nou până la a nu mai fi decât unul în ultimul pământ, „Pământul făgăduinţei”, unde Omul este EU SUNT.

Atât în ebraică (*Hata*), cât şi în greacă (*Amartia*), cuvântul „păcat” înseamnă „a ţinti alături, a rata ţinta”; el denunţă consecinţa inevitabilă a acestei stări de exil în care Omul, despărţit de el însuşi şi, prin urmare, de ceilalţi, umflat în eul-ego-ul său şi temându-se de ceilalţi, se trăieşte pe sine în raport de forţă cu aceştia şi ucide; el denunţă crima. De altfel, cuvântul „păcat” apare în povestirea biblică doar cu prilejul uciderii lui Abel de către Cain, pentru a-l desemna mai degrabă pe cel ce provoacă ratarea ţintei – duşmanul Satan – decât faptul de a rata ţinta: „Păcatul pândeşte la uşă; dorinţa lui se ţine după tine”. 9.

În spiritul mitului biblic, ţinta este însăşi originea fiinţei, orientul său care are putere de principiu şi de finalitate. Adam e menit să se întoarcă la originea sa, îmbogăţit cu informaţia-cunoaştere dobândită pornind de la energiile aflate încă de la început în el, în stare potenţială, şi pe care trebuie să le realizeze prin puterea

Spiritului. Atunci când săgeata lui Eros nu mai ţinteşte un astfel de scop, ea ucide! Iar noi ignorăm acest lucru! Redutabilă ignoranţă ce ne menţine în tragica descendenţă simbolică a urmaşilor lui Cain sau ai lui Prometeu, înainte ca aceşti doi eroi să se fi schimbat, o dată ajunşi în punctul maxim al suferinţei lor.

Cum să efectuăm o asemenea schimbare? Cum să ieşim din această situaţie de exil şi să devenim, în EU SUNT, „Eul" unic care se ştie universal? Cum să regăsim drumul spre originea noastră? Ce să facem pentru a ne reorienta?

Nu înseamnă oare să ne supunem poruncii biblice „Du-te spre tine" 10 pe care YHWH i-o dă de două ori lui Avraam? Nu înseamnă să ne punem la dispoziţia lui Krishna, împreună cu Arjuna, în Bhagavad-gita? Nu înseamnă şi a-i urma pe cei mai autentici maeştri spirituali care, indiferent de apartenenţa lor religioasă exterioară, ne conduc spre acel Hristos aflat în interiorul nostru? Cum să auzim vocea lui Hristos cel din Istorie care este totodată Hristos interior al oricărui Adam, spunând: „Dacă nu credeţi că Eu sunt, veţi muri în păcatele voastre"?

La această întrebare răspunde eliberarea lui *Baraba*; „Fiul Tatălui" este eliberat din închisoarea sa şi repus pe axa Pomului Cunoaşterii deoarece Iisus, Fiul Tatălui, moare şi învie ca arhetip pe Pomul Vieţii". Prin aceasta, fiecare trebuie să înţeleagă faptul că e posibil să părăsească închisoarea exilului, să se elibereze de lanţurile

sale şi să-şi regăsească normele ontologice, adică să intre în rezonanţă înăuntrul său cu EU SUNT, un „EU SUNT în devenire”, fiu al Tatălui, adevărata sa identitate.

Căutarea umanităţii cântată dintotdeauna în întreaga lume, în toate miturile, nu este altceva decât căutarea adevăratei sale identităţi care o condiţionează pe cea a lui Dumnezeu:

„Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Fiu” 12.

În povestirea evanghelică ascult cum bate inima lumii; îmi ţin o clipă răsuflarea, apoi o reiau într-un alt ritm împreună cu cititorul pentru a-l introduce pe acesta din urmă în clipa grea de eternitate unde zace secretul mitului.

Spuneam la începutul lucrării de faţă referitor la miturile noastre fondatoare că originea lor ne este complet necunoscută şi că ele postulează, sub forma unor axiome, un „supraunivers” de calitate divină. E timpul să precizez acum următoarele: EU SUNT este sămânţa Omului, Chipul divin care îl fundează, „principiul” său. Eu afirm, în opoziţie cu Descartes, că „EU SUNT, deci gândesc, iubesc, merg…” Sămânţa conţine făgăduinţa Pomului întreg, iar Omul creşte împins de această forţă de nestăvilit; el a crescut până acum după o programare subtilă, aşa cum se dezvoltă un copil în pântecele mamei sale. Primele şase luni de gestaţie îi asigură formarea biologică şi cea a unui psihism animal; într-o emergenţă irezistibilă a lui EU SUNT, ultimele trei luni construiesc identitatea

fiinţei, primul său „eu”, imagine a lui EU SUNT, inseparabilă de acea putere a vieţii care îi va permite mai târziu eului-ego să se retragă din faţa lui EU, iar acesta va creşte spre EU SUNT, spiritualizându-şi psihismul.

În alte lucrări ale mele13 am propus să fim atenţi la semnificaţia Evangheliilor atunci când, în momentul naşterii lui Hristos, totul ne îndeamnă să contemplăm în acest copil-Dumnezeu ivirea lui EU SUNT în omenire, într-un timp omolog cu luna a şasea de gestaţie a Omului care aminteşte de ziua a şasea a Genezei. Cu Hristos, Clipa imperceptibilă devine perceptibilă, Creatul dă naştere Inerentului, eternitatea se întrupează în timpul istoric al unei a şasea luni de gestaţie.

Niciunul dintre întemeietorii religiilor, dintre cei mai mari profeţi, dintre sfinţi nu a putut spune despre el însuşi EU SUNT. Toţi se aflau încă pe calea devenirii. Doar Hristos este EU SUNT, Fiu al lui Dumnezeu şi Fiu al Omului. Viaţa sa istorică ţine de eternitate, ea sălăşluieşte în fiecare clipă a Istoriei, dintotdeauna şi până în vecii vecilor.

În acest sens, Cartea Genezei nu este nici ea comparabilă cu celelalte Cărţi Sfinte ale omenirii: revelată de Dumnezeu lui Moise pe muntele Sinai, într-un „din gură în gură” de la Cuvântul divin la cuvântul omului, ea este Cuvântul *văzut* de poporul hiiil la poalele muntelui”. Miturile biblice sunt o involuţie directă; povestirile sale istorice, o obiectivare a istoriei noastre interioare; Evangheliile, na rutul timpului şi al eternităţii.

Întreaga omenire le păstrează amintirea, iar miturile ce îşi au rădăcinile în eternitate păstrează amintirea viitorului istoric, a Celui ce este. Sâmburele fondator al inconştientului colectiv al popoarelor este tocmai această memorie. Originea miturilor se află în depunerea secretă pe care fiecare cultură a dezvoltat-o conform geniului său specific şi a cărei evocare reactivează în fiecare om adevărata sa identitate ascunsă sub umflăturile eului exilat... Toate popoarele cunosc în mod tainic misterul întrupării, al morţii şi al învierii lui Hristos. Magii sosiţi din Orient „au venit pentru a-l adora" apoi, după ce l-au văzut, s-au întors în ţările lor pentru a-l face cunoscut. Ei şi-au abandonat înţelepciunea pentru a se înclina în faţa acelei nebunii mai înalte decât cea mai înaltă dintre înţelepciuni. Ei ştiau, dar nu cunoşteau încă; pentru omenire sosise timpul istoric, iar pentru ei timpul interior de a se uni cu eternitatea, de a intra în experienţa lui EU SUNT.

Dar popoarele nu se vor deschide decât puţin câte puţin spre conştiinţa ontologică a ceea ce este înscris în memoria lor primordială. Chiar şi astăzi, aşa cum am spus mai sus, ele se conformează Instituţiei care le dă siguranţă, obligându-le totodată să suporte în persoana lor aceeaşi reducere ca şi miturile, în registrul exilului. Or, eu resimt urgenţa acestei reverticalizări a fiinţei şi, implicit, a miturilor. Să scăpăm de „plasa de păsărar" care instalează confortabil cultura noastră într-un fel de tors

psihologic, pentru a o ridica la rangul de singură problemă adevărată referitoare la acest mister al vieţii, şi anume problema identităţii noastre reale.

Oare nu tocmai o asemenea căutare îi mobilizează încă din cele mai vechi timpuri pe eroii Greciei mai ales? întrebarea pe care i-o pune Sfinxul lui Oedip n-ar putea fi înţeleasă în intensitatea unui nou suflu? Dacă există un mit pe care ştiinţele umane şi l-au apropiat, prin Freud, atunci chiar acesta este! Totuşi, ele nu îl fac cunoscut prin pansexualismul freudian decât în limitele pe care părintele psihanalizei nu le putuse depăşi. Dar suntem îndreptăţiţi să operăm această depăşire şi să percepem în povestirea arhaică amplificată de Sofocle o altă dimensiune a mesajului.

Într-o lucrare precedentă15, am încercat să arăt că în spatele refulării sexuale denunţate de Freud se ascunde o profundă refulare spirituală. Această realitate mai subtilă nu a fost decodată de Freud, dar ea apare cu claritate astăzi, iar fenomenul se datorează fără îndoială în mare parte celui ce a destupat butoiul clocotitor al interdicţiilor, dând în acelaşi timp un impuls ireversibil exigenţei unui nou eu, care încă nu ştie că este un „EU SUNT în devenire” şi începe să caute răspuns la întrebarea: „Cine sunt eu?”

Nu este aceasta, în profunzimea ei, căutarea lui Oedip?

Iată deci în ce spirit mă întorc spre acest mit cu precădere, fără a nega totuşi valoarea

interpretării pe care i-o mai dau şi astăzi ştiinţele umane, dar şi fără a-i rămâne tributară; vreau să spun că prima buclă a spiralei evocate mai sus şi aflate pe pământul exilului nu trebuie să închidă în spaţiul ei carcéral somptuoasa desfăşurare posibilă a celorlalte bucle ale sale.

Voi aborda aşadar, în paginile ce vor urma, mitul lui *Oedip* cu o nouă cheie de lectură.

Strămoşul lui Oedip, întemeietorul oraşului Teba, este Cadmos, pornit în căutarea surorii sale Europa, răpită, apoi violată de Zeus. Vom vedea că această căutare va deveni cea a lui Oedip.

La rândul ei, Europa îi dăruieşte zeului Olimpului trei fii printre caresse numără şi Minos, cel ce va deveni regele Cretei. În inima labirintică a acestei insule, Tezeu va înfrunta Minotaurul, monstru căruia îi vom descoperi filiaţia cu Minos, deci cu Europa.

Moartea monstrului mă va face să reiau cheia de lectură folosită pentru mitul lui Oedip şi să arunc o privire nouă asupra mitului lui *Tezeu*. Eroul care o uită şi o părăseşte pe o insulă pe Ariadna, ea însăşi nepoată a Europei, ne va dezvălui tristele sale limite.

Persoana mitică a *Europei* acoperă aceste două povestiri; dar cine este ea faţă de continentul ce-i poartă numele, dăruit ei în vis chiar în momentul în care Zeus părăseşte Olimpul pentru a veni la ea? Europa aflată astăzi pe calea construirii sale n-ar putea oare culege din aceste mituri ce i-au întemeiat istoria câteva informaţii

de preţ?

Voi încheia lucrarea de faţă cu această necesară reflecţie.

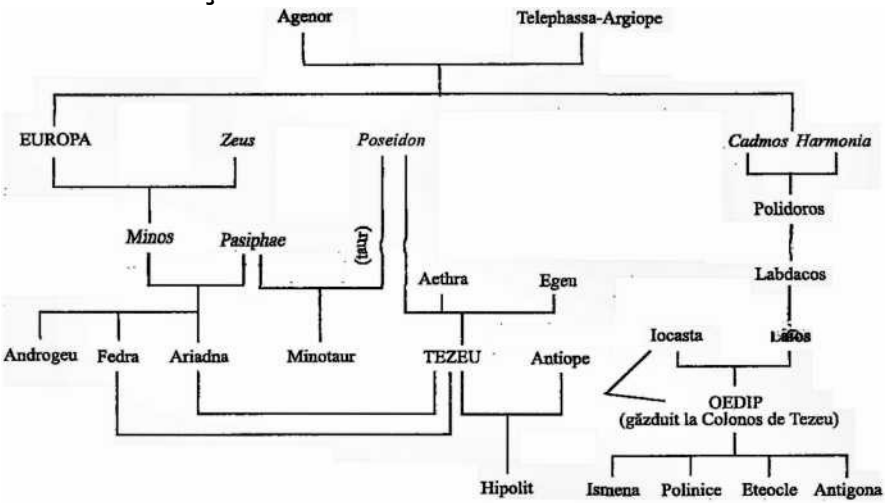

Arbore genealogic simplificat

OEDIP

OEDIP LA STRĂMOŞII SĂI

Taba, celebra „cetate cu şapte porţi care îl va ridica pe Oedip la dimensiunea sa regală, nu este străină de naşterea eroului. Întemeiată de Cadmos, strămoşul lui Oedip, cetatea pare să aibă o vocaţie Bfânfcă. Să-i rezumăm istoria.

Cadmos se duse la Delii s-o consulte pe Pythia, pentru a afla de la ea numele ţinutului spre care trebuia să se îndrepte în căutarea surorii sale Europa, răpită de Zeus şi violată de stăpânul Olimpului; pentru a o seduce pe tânăra fată, acesta se preschimbase succesiv în taur şi vultur.

Pythia îl convinse pe Cadmos să renunţe la căutare, dar, în schimb, îl îndemnă pe txnâr să

întemeieze o cetate pe locul arătat deojuncă ce urma să-i iasă nu peste mult în cale.

Cadmos se supuse şi se îndepărtă de Delfi; recunoscu junca, iar aceasta îl conduse până în Beoţia, unde se opri. Cadmos înţelese că acela era locul unde trebuia să înalţe oraşul. Dar mai întâi trebui să se măsoare cu un monstru înspăimântător pe care L ucise ţintuindu-i gâtlejul de trunchiul unui stejar. Gura monstrului devorator este crucială. La porunca Atenei, dinţii care ar fi putut să-l zdrobească pe Cadmos – aşa cum îi striviseră deja pe mulţi dintre însoţitorii săi – se preschimbară în seminţe. Din ele se născu un popor de războinici siliţi să treacă printr-o încercare: tot la porunca zeiţei, Cadmos azvârli în mijlocul lor o stâncă. Cuprinşi de panică, crezându-se atacaţi, acei oameni se omorâră unii pe alţii. Cinci dintre ei, cei mai viteji, salvaţi din măcel, întemeiară împreună cu Cadmos cetatea sfântă.

Revelatoare a calităţii „oamenilor semănaţi”, stânca joacă aici rolul de piatră unghiulară. Niciun edificiu nu poate fi solid construit dacă pietrele fundaţiei nu se măsoară cu piatra unghiulară pentru a se verifica egalitatea calităţii lor.

Nu putem ignora acest simbolism atât de apropiat de cel al tradiţiei iudeo-creştine şi care se impune aici cu atât mai mult cu cât Agenor, tatăl lui Cadmos, părăsise Egiptul, ţara sa natală, pentru a se căsători cu o fată din Canaan! Aceste ţinuturi nu sunt aşadar străine de mitul grec, iar

Cadmos însuşi, prin numele său, pare a fi frate cu *Adam-Qadmon* din Geneză, Adam „al orientului”, „strămoşul”, cel creat de Dumnezeu în ziua a şasea şi care îşi asumă ziua a şaptea dar îşi pierde calitatea de *Qadmon* atunci când, alungat din grădina Edenului, întoarce spatele orientului său.

În spiritul acestei tradiţii, Piatra Unghiulară este *Logosul* – Cuvântul lui Dumnezeu Unul – cu care se măsoară oamenii-pietre din Evanghelii, ce se opun oamenilor-cărămizi din turnul Babei1.

Acest suflu iulie o-creştin străbate mitul grec unde dinţii sunt faţă de limbă şi gâtlej ceea ce oamenii semănaţi sunt faţă de stâncă, iar oamenii-pietre faţă de Piatra Unghiulară, Cuvântul unul2. Ucigând monstrul la nivelul gâtlejului, Cadmos devenea paznicul cuvântului şi cucerea Stânca, Cuvântul divin, Piatra Unghiulară a construcţiei.

Pe de altă parte, numele oraşului astfel întemeiat de Cadmos şi însoţitorii săi, Teba, evocă la rândul său, în mod straniu, cuvântul ebraic *Tebah* care desemnează „arca”, matricea în care Noe şi-a trăit coborârea în infern3. Căci, după cum vom vedea, Oedip va trăi în cetatea Tebei o coborâre în infern. Cadmos nu-şi putea asuma încă această încercare; trebuia mai întâi ca, precum Noe, „să-şi construiască arca”, *Tebah*. Şi tocmai prin aceasta era pertinent răspunsul Pythiei din Delfi; el nu-l obliga pe Cadmos să se abată de la scopul său – căutarea surorii, termen bogat ce mă trimite la „sora-soţie” din Biblie, îndeosebi la cea din Cântarea Cântărilor, femininul său interior la

modul simbolic –, însă eroul nu putea cunoaşte această probă de foc decât după ce îi va fi construit matricea. Pythia din Delfi reprezintă pentru mitul grec ceea ce vocea divină reprezintă pentru mitul biblic: vocea conştiinţei; nu cea a unei conştiinţe morale, ci a unei conştiinţe secrete şi a unei înţelepciuni ascunse rămase încă vii pentru cei ce ştiu să se întoarcă înspre orientul lor! Acolo se vorbeşte Limba una cunoscută de omul-piatră de dinainte de Babei şi de care se îndepărtează omulcărămidă risipit în cele din urmă în cacofonia lumii. Doar la orient de Om, în Cadmos sau Adam-Qadmon recuceriţi în partea cea mai profundă a fiinţei lor, în căsătoriile interioare succesive cu „sora-soţie”, îşi poate regăsi Omul Limba una. La acest nivel, nu e de mirare să găsim în mitul biblic cheia ce descuie taina mitului grec.

Să luăm în mână această cheie; ea introduce în viziunea „surorii-soţie” despre care se cuvine să vorbim mai pe larg, aşa cum am făcut în celelalte lucrări ale mele4.

În limbajul biblic, „sora” este cea împreună cu care Omul poate regăsi unitatea de unde vine şi unde trebuie să se întoarcă, îmbogăţit cu comorile deţinute de ea. Doar luând-o în căsătorie, pătrunzând fiecare dintre comorile sale potenţiale spre a le împlini, Omul poate deveni el însuşi şi poate ajunge la Cuvântul unul, Sămânţa sa, „EU SUNT în devenire” şi la finalitatea sa, EU SUNT.

Limba ebraică foloseşte acelaşi cuvânt, *Ahat*,

pentru substantivul „soră” şi numeralul cardinal „una”. Aceasta înseamnă că sora este simbolul „celeilalte părţi” a oricărei fiinţe umane, adică al părţii sale interioare; ea este numită „soră” atâta timp cât nu e luată în căsătorie, şi „soţie” atunci când e luată; ea conţine taina Unului, adică a divinului. Astăzi, această „altă parte” este pentru noi „inconştientul”: este un imens potenţial de energii a căror vocaţie constă în a fi realizate prin construirea „Fiului” interior al Omului (Imagine divină fondatoare a oricărei fiinţe umane, Cuvântul unul). Într-o astfel de cunoaştere secretă o lua odinioară în căsătorie Faraon, regele Egiptului, pe sora sa. În acelaşi sens, Avram o prezenta lui Faraon pe soţia sa, Sarai, ca fiindu-i sorăă, iar Isaac îl asigura la rândul său pe Abimelec că Rebeca era sora sa6.

Şi tot în acelaşi sens, în mitul grec, Cadmos o caută pe Europa a cărei răpire trimite şi ea la mitul căderii. Căutându-şi sora, Cadmos îşi caută unitatea pe care povestirea o numeşte „Limba una”.

Dar eroul nu o va putea regăsi decât atunci când va fi gata s-o ia de soţie. De aceea va trebui mai întâi să construiască o cameră nupţială ce va fi totodată matrice de foc. Aceasta este perspectiva în care trebuie să construiască oraşul Teba. Iar noi ne vom continua studiul din acest punct de vedere.

Cadmos, fondatorul Tebei, deveni rege al cetăţii şi împărţi tronul cu soţia sa Harmonia. Dar

neputând suporta încercările la care au fost supuşi mai târziu ai săi, luă hotărârea să plece. Exilul! un exil lung şi dureros la capătul căruia el însuşi, împreună cu soţia, vor fi transformaţi în şerpi…

Polidoros îi urmă tatălui său la tron; „numeroasele daruri” care îl alcătuiau nu i-au fost de niciun folos; se căsători cu Nychtis, „noaptea”, fără îndoială o noapte lipsită de orice potenţial de lumină, căci fiul lor Labdacos, „şchiopul”, părea să umble doar prin întuneric; muri pe când fiul său Laios, „stângaciul”, avea doar un an. La rândul său, Laios fu îndepărtat din Teba şi încredinţat lui Pelops. Doi fraţi gemeni, Amphion şi Zethos, îi luară locul şi puseră mâna pe tron.

Cei doi tineri terminară construirea Tebei, clădind partea de jos a oraşului şi în acest scop se făcură zidari; dar în timp ce Zethos căra din greu pietrele de construcţie, Amphion cânta din liră, iar cântul său învăluia pietrele astfel încât acestea se deplasau sub puterea muzicii şi se îmbinau singure! În suflul farmecului divin, Amphion construi de asemenea zidurile cetăţii şi străpunse în ele şapte porţi, după numărul celor şapte corzi ale lirei sale. Dar tânărul fu ucis de Apolo. Zethos se căsători cu Ţebea; Ţebea dădu oraşului numit odinioară Cadmea, după numele întemeietorului său, propriul ei nume, Teba, „cetatea cu şapte porţi”.

Dar într-o bună zi Laios, devenit adult, recuceri oraşul; însă îşi regăsi calitatea de rege sub semnul blestemului proferat de Pelops

împotriva sa.

Într-adevăr, dacă Labdacos, tatăl lui Laios, „şchiopăta”, Laios „stângaciul” dădu dovadă de o mare stângăcie în comportament şi îndeosebi în viaţa sexuală, abuzând de Chrisip, fiul gazdei sale. Nefericitul copil îşi puse capăt zilelor, ceea ce atrase asupra agresorului blestemul lui Pelops cu stingerea neamului său. Mai mult, trebuia nu numai ca Laios să nu aibă urmaşi, dar dacă totuşi ar fi avut un fiu, acesta urma să-şi ucidă tatăl şi să se căsătorească cu propria mamă. Cu toate acestea, ignorându-şi cumplitul destin, Laios se căsători cu Iocasta, sora lui Creon, unul dintre bărbaţii ce fuseseră semănaţi şi continuă să întreţină cu soţia sa relaţiile „strâmbe” cu care era obişnuit. Dar, într-o seară, Iocasta îşi îmbătă soţul atât de tare încât acesta îşi normaliză relaţia şi depuse un copil în pântecele Iocastei. Aşa fu conceput Oedip!

Generaţiile acestea de şchiopi şi de stângaci exprimă foarte bine trista infirmitate a descendenţilor lui Cadmos, omul „orientului” care s-a dezorientat după ce a părăsit Cadmeea! „Dezorientatul” seamănă cu un om fără cap; el merge de la dreapta la stânga, apoi de la stânga la dreapta, clătinându-se şi sprijinindu-se mai mult pe partea ce îi dă siguranţă, dar care, fără a-l elibera, îl trimite spre cealaltă parte a sa! Aşa e omenirea exilată din ea însăşi, şchioapă, însă fără s-o ştie, identificându-se doar cu faptele sale exterioare şi ignorându-şi sărăcia interioară.

Un şchiop ilustru din Biblie, Iacob, devine conştient de defectul său numai după ce a fost rănit la şold de omul cu care s-a luptat o noapte întreagă7. O noapte a sufletului, în care e cufundat acest al treilea patriarh al lui Israel somat de Dumnezeu să se întoarcă la fratele său Esau care vrea să-l ucidă şi de a cărui mânie fugise mai înainte8. Raportul de forţe era atunci şi continuă să fie inegal. Esau vine în întâmpinarea lui Iacob cu un număr mare de oameni şi cu o mulţime de animale. Iacob este singur; el îşi foloseşte ultima carte în ordinea forţelor sălbatice, seducţia. Însă toate darurile pe care i le trimite fratelui său sunt refuzate. În bezna nopţii ce se abate asupra patriarhului, un om îi apare în faţă, monstruos; înspăimântătoare înfruntare cu teama sa de moarte, cu ura fratelui său, cu toate turmele, neasumate încă, ale sufletului său. Întărit acum prin forţele dobândite în căsătoriile sale cu sine, simbolizate de căsătoriile cu Lea şi Rahela, Iacob luptă toată noaptea. În zori, omul care nu şi-a putut învinge adversarul îl loveşte pe acesta la încheietura coapsei, iar coapsa se dislocă. Omul a devenit înger; energiile înfăptuite de Iacob se eliberează, dar cel ce a învins hoardele animalelor sale interioare convocate la această luptă ştie că îi mai rămân, în a dineurile tenebroase ale inconştientului său, alţi monştri cu care, mai devreme sau mai târziu, va trebui să se măsoare. Conştient şi întărit de partea sa de lumină, acum îmbogăţită, Iacob, numit de aici înainte Israel, se

îndreaptă cu şoldul său dislocat spre partea sa de întuneric, spre „femininul” cu care nu s-a căsătorit încă. Şchiopăta înaintea acestei grele înfruntări, dar n-o şitia; acum o ştie.

În mitul grec, Labdacos nu o ştie încă; iar fiul său Laios trăieşte el însuşi doar prin faptele sale exterioare, în speţă prin plăcerile sale, dar într-o contopire totală cu partea sa stângă, cu umbra sa; el face pe femeia şi se culcă cu cel ce îi este ca un fiu, fiul lui Pelops, de a cărui ospitalitate se bucură! Atunci când Iocasta se va căsători cu Oedip, la nivelul elementar al mitului se va produce doar obiectivarea acestei stângăcii! Oedip nu şchioapătă mai puţin decât tatăl său; cu el, moştenirea a atins culmea; dar, în cazul eroului nostru, răul va ajunge la un asemenea paroxism încât victima nu-l va mai putea ignora. Şi doar cel ce se ştie bolnav este capabil s-o apuce pe calea vindecării.

N-am putea oare atunci să ne gândim că melodia lui Amphion, cântată atât de discret în concertul regal al celor ce s-au succedat dramatic pe tronul Tebei ar putea fi premisa melodiei ce va celebra vindecarea? În mod simbolic, Amphion şi Zethos, veniţi să asigure regalitatea pe durata minorităţii lui Laios, corespund celor două aspecte ale persoanei regelui, un fel de dublă natură a sa – dublă natură exprimată de altfel de numeroşi gemeni mitici.

Amphion l-ar evoca atunci pe Cadmos, omul „orientului”, aflat în amonte de situaţia sa de exil,

cel a cărui natură se învecinează cu cea a zeilor; prin sunetul lirei sale, un dar din partea lui Hermes, mesagerul zeilor, Amphion vorbeşte Limba una de dinainte de Babei, limba orientului, atotputernică şi creatoare. Dacă Amphion moare, lira sa, voce divină, e eternă. Amphion pare a fi calitatea cuvânt a regelui Tebei, calitate refulată în situaţia de exil, dar conservată şi întotdeauna capabilă de apariţii neaşteptate; calitate uitată, dar care lasă totuşi urme în numele „cetăţii cu şapte porţi" reamintind de cele şapte corzi ale lirei divinului Hermes; în sfârşit, calitate ce va răsuna puternic pe drumul parcurs de Oedip. Să ne amintim doar că ea este simbolul Vocii una, Cuvântul fondator prezent în Principiu, la orient de orice fiinţă în Tradiţia iudeocreştină.

Cât despre Zethos, fapt lesne de ghicit, el ar corespunde naturii Omului în exil, Omului în „haină de piele" din aceeaşi tradiţie, devenit sclav şi muncind din greu pentru a trăi. Dar şi el îşi lasă urm a; numele soţiei sale Ţebea este cel ce constituie numele oraşului. Atunci când, mai sus, stabileam o legătură între Teba şi *Tebah* a lui Noe, făceam din acest oraş o matrice potenţială şi, într-adevăr, Teba pare a simboliza un feminin interior cu care Laios, omul în exil, nu s-a căsătorit încă. Vom vedea că nunta aceasta va constitui epopeea lui Oedip şi vindecarea descendenţilor să-i.

omiwmEmASFM & mâni

Oedip vine aşadar pe lume în casa acelui cuplu şchiop, stângaci, cu un destin tragic, care

nu află despre soarta rezervată copilului lor decât mergând s-o consulte pe Pythia, la Delfi.

„Oedip îşi va ucide tatăl, se va căsători cu propria mamă şi îşi va cufunda familia în doliu şi sânge”, le spune ea.

Înspăimântaţi de oracol, Laios şi Iocasta, de comun acord, se hotărăsc să scape de fiul lor. Acesta va fi atârnat de picioare, în prealabil găurite şi traversate de o funie, de un copac din pădurea de pe muntele Citheron; astfel expus, el va deveni prada fiarelor sălbatice. Fapta nelegiuită e îndeplinită, dar va fi repede întreruptă, căci Parcele au hotărât altfel.

Zeus, zeul cerului, nu poate hotărî nimic în privinţa muritorilor fără a cere sfatul celor trei zeiţe lunare dintre care una, Clotho, toarce pe fus viaţa oamenilor, o alta, Lachesis, o măsoară, iar cea de a treia, Atropos, o taie cu foarfeca. Măsura prevăzută nu fusese atinsă nici pe departe de Oedip; copilul exilat trebuia să trăiască.

Grav rănit, dar salvat, Oedip e luat de păstorii turmelor regelui Corintului, aduse la păscut la poalele muntelui Citheron; neputând suporta crima, ei iau copilul, aleargă la palatul din Corint, unde îl încredinţează regelui Polibos şi reginei Periboea care, neavând copii şi impresionaţi la rândul lor, ca şi 30

păstorii, hotărăsc să-l păstreze pe Oedip şi să-l dea drept propriul lor fiu. O legendă merge până la a spune că Periboea luă copilul în braţe, se duse şi se ascunse după o tufă aproape de locul unde

lucrau spălătoresele şi se prefăcu a fi cuprinsă de durerile facerii, pentru a acredita apariţia copilului la palat. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, Oedip e într-adevăr adoptat de rege şi de regină; aceştia îl îngrijesc cu afecţiune şi îi dau o educaţie aleasă. Copilul creşte, dar şchioapătă; picioarele îi rămân umflate, lucru indicat de numele său – *oidi* (umflat) *pous* (picior); fără ca el s-o ştie, numele îi rămâne legat de adevărata sa descendenţă. Fără s-o ştie! Desigur, numai că păstorii au vorbit, iar originea copilului este, dacă nu cunoscută, cel puţin bănuită în ţară. Prietenii lui Oedip îl lasă pe acesta să înţeleagă că nu are niciun drept să se pretindă de neam regesc şi îi strecoară îndoiala în suflet. Întrebaţi, regele şi regina îl liniştesc şi îl conving că e vorba doar de nişte bârfe ale unor oameni simpli şi, poate, invidioşi.

Totuşi, într-o zi, nemaiputând suporta nesiguranţa, Oedip se hotărăşte să meargă la Delfi pentru a o consulta pe Pythia. Îşi părăseşte părinţii adoptivi şi se îndreaptă spre sanctuar.

„Cine sunt eu?”

O întreabă el pe cea al cărei cuvânt transmite mesajul lui Apolo. Răspuns de temut şi fără nicio legătură aparentă cu întrebarea:

„Oedip îşi va ucide tatăl şi se va căsători cu mama sa!”

Profund tulburat şi crezând că este vorba de Polibos şi de Periboea pentru care nutreşte o mare afecţiune, Oedip întoarce definitiv spatele Corintului şi se îndreaptă spre Focida.

Pe drum, între Delfi şi Daulis, într-o trecătoare îngustă, un car înaintează spre Delfi; în el se află un bărbat trufaş care îi cere cu brutalitate celui ce îi împiedică trecerea să se dea la o parte. Oedip, care merge pe jos, îi răspunde că nu se supune decât poruncilor zeilor sau ale propriilor părinţi. „Cu atât mai rău pentru tine!”, strigă bărbatul şi îi porunceşte vizitiului să continue drumul cu orice preţ. Vizitiul dă bice cailor; o roată a carului striveşte piciorul lui Oedip. Nebun de furie, tânărul îl ucide cu lancea pe vizitiu şi îl răstoarnă la pământ pe bărbatul cel odios. Prins între frâiele calului, acesta e târât pe drum, sfârtecat.

Laios moare, ucis de fiul său.

Dar nimeni nu ştie acest lucru, nimeni nu e martor la dramă; Oedip însuşi e departe de a bănui că omul al cărui cadavru zace la picioarele sale este regel Tebei şi, încă şi mai departe de sinistrul adevăr, că el este fiul acestuia! Lăsându-i acolo pe cei doi bărbaţi ucişi, Oedip îşi continuă drumul, şchiopătând mai mült ca niciodată, într-atât rana făcută de roata carului a redeschis-o pe cea din naştere. El suferă şi cercetează amănunţit în minte evenimentul ciudat care tocmai se petrecuse. Ceea ce nu ştie este că dacă el se întorcea de la oracolul din Delfi, bărbatul acela, tatăl său, se îndrepta la rândul său într-acolo. Destinul îi făcea să se încrucişeze şi să se înfrunte într-o întâlnire inevitabilă fixată de divinul Apolo.

Laios mergea la Delfi pentru a-i cere Pythiei

să-l sfătuiască cum să scape cetatea regală de un monstru de temut: într-adevăr, un sfinx stă pe o stâncă ce domină intrarea în oraş; el sugrumă şi devorează pe toţi trecătorii incapabili să răspundă la întrebarea pe care le-o pune. Cuprins de panică şi neîndrăznind să înfrunte monstrul, Laios se ducea să caute răspunsul pe care doar zeul Olimpului i-l putea da pentru a-l scăpa de un astfel de flagel.

Dacă „stângaciul” nu s-a putut măsura cu monstrul devorator, Oedip, fiul său, va şti s-o facă. Urmaş direct al lui Cadmos, cel ce nu se temuse de dragonul nu mai puţin devorator căruia trebuise să-i semene dinţii pentru a culege roadele pe care le cunoaştem, Oedip păstrează tainic în el, în inima exilului său, o dimensiune de om-piatră. Dar încă nu ştie nimic despre toate acestea.

Continuându-şi drumul, el află despre moartea regelui; află totodată despre promisiunea făcută de regina Iocasta de a se căsători cu cel ce va scăpa ţara de Sfinx, ridicându-l astfel la dimensiunea regală.

Împins de o forţă de neînvins, cel de al patrulea descendent al lui Cadmos se îndreaptă fără să ezite spre monstru. El se îndreaptă spre Teba, spre originea sa!

Ajuns la piciorul stâncii, Oedip îl aude pe Sfinx punându-i redutabila întrebare:

„Cine, pe pământ, este o fiinţă cu două, cu patru, cu trei picioare, a cărei voce e unică? Singur dintre cei ce se mişcă pe pământ, în aer

sau în mare, el îşi schimbă natura. Dar atunci când merge sprijinindu-se pe mai mult de două picioare, membrele sale au cea mai puţină vigoare" 1.

Acum Oedip ştie; el răspunde: Omul. Învins, Sfinxul se aruncă de pe stânca sa şi moare. Oedip intră triumfător în cetatea cu şapte porţi; Creon, fratele Iocastei, care asigura regenţa, se retrage. Oedip se căsătoreşte cu Iocasta, cu mama sa, şi devine rege. Ea îi dăruieşte patru copii: doi băieţi, Eteocle şi Polinice, şi două fete, Ismena şi Antigona.

Să ne oprim şi să încercăm la rândul nostru să lămurim enigma acestei povestiri.

Viaţa lui Oedip, măsurată cu firul de aţă al lui Lachesis, trebuia nu doar să-şi urmeze cursul în timp, ci să-şi regăsească adevărata măsură în spaţiu2. Dacă fusul lui Clotho nu toarce decât o viaţă de exilat – ceea ce înseamnă viaţa unui om rupt de el însuşi în orientul său – el nu desfăşoară decât viaţa grea a unui Zethos; acest om trăieşte cu o singură parte din el însuşi, cea a inconştienţei sale, a întunericului său, despre care are iluzia că este lumină. Şchiop ca Labdacos, stângaci ca Laios, risipindu-şi în violenţe ucigaşe „numeroasele daruri" (Polidoros) încredinţate lui pentru a-şi construi „Fiul", acest om steril vede foarfecă lui Atropos tăindu-i inexorabil firul vieţii.

În miezul unei asemenea inconştienţe, copilul Oedip, cu picioarele legate ca un animal şi expus fiarelor pădurii, este obiectivarea „Fiului" care, în

această uitare a „celeilalte părţi” a Omului, adică fără a se fi căsătorit cu partea de umbră din el însuşi, e sortit morţii, devorat de hoarda sălbatică în care s-au transformat „numeroasele daruri” ale interiorităţii sale.

Dar, exilat la fel ca strămoşii săi, pierzându-şi, la fel ca ei, capitalul energiilor prin rana de la picioare

— Pe care o împarte cu atâţia alţi eroi greci sau biblici

— Oedip este într-un prim timp spânzurat cu capul în jos. Picioarele fiind rădăcina arborelui uman, această poziţie de spânzurare lasă să se prevadă reînrădăcinarea lui Oedip în polul cer; într-un al doilea timp, copilul e salvat de păstori.

Păstorii aparţin rasei lui Amphion; ei sunt nişte contemplativi; scrutează în stele misterele cerului, ascultă cântul zeilor şi îşi potrivesc cu el flautele, păzesc turmele care, din exterior, îi leagă strâns de cele ale sufletului – de cele ale lui *Adamah* pe care, în mitul biblic, Adam trebuia s-o „păzească” şi s-o „cultive”! Aceşti păstori încredinţează imediat copilul unor mâini regale. Păstorii au tot atâtea legături cu regele câte au avut păstorii din iesle cu magii veniţi de departe spre a-l adora pe copilul-Dumnezeu, Cuvântul. Ei se află de aceeaşi parte în experienţa Cuvântului, a Vocii una. Oedip o dată încredinţat de păstori unor mâini regale, partea sa „Amphion” nu putea decât să revină la viaţă. Paralel cu creşterea fizică a copilului, se produce în el o alchimie subtilă de

unde se iveşte brusc o exigenţă nouă şi neaşteptată. Solicitudinea atât de mare a celor pe care îi consideră părinţii săi nu-i mai este de ajuns. Prietenii se fac ecoul în exterior al unei voci ce strigă în interiorul său, o voce total diferită de cea emisă în fiecare zi de băiatul care este el pentru lume, dar nu mai este în profunzime! Perfect educat, rafinat, supunându-se convenţiilor lumii şi celor ale rangului său, fericit până în acea zi, el nu mai este ceea ce a fost. E nefericit? Desigur că nu, însă în el se adânceşte o lipsă absolută din străfundul căreia strigă această voce nouă. Ce este ea?

„Cine sunt eu?”

se întreabă el cu nelinişte, dar şi cu atâta forţă încât face să cadă din mâinile lui Atropos foarfecele fatal; de acum înainte Lachesis ia în mod imperativ o altă măsură a vieţii adolescentului. Un nou „eu” se înalţă în el şi îl face să părăsească ţara copilăriei sale... am putea crede că îl auzim pe Dumnezeul lui Israel adresându-se lui Avram şi dându-i această poruncă:

„Du-te spre tine!” 3

Cel ce nu a auzit această voce nu va înţelege poate lectura mitului care va urma. Trebuie s-o fi trăit în carnea ta pentru a simţi în ce măsură, smuls din el însuşi, Oedip pleacă în căutarea identităţii sale, nimic în lume neputându-l face să se întoarcă din cale.

Nu se trezeşte oare în el lira lui Amphion?

Pythia, pe care o consultă la Delii, nu-i dă un răspuns direct, după cum nu-i dăduse nici lui Cadmos, venit mai înainte la ea pentru a o întreba ce drum să urmeze pentru a-şi regăsi sora. Oracolul nu-i dezvăluie lui Oedip adevărata sa identitate, dar acum, din moment ce matricea pentru a o găsi este construită, iar *Tebah* oferă structurile sale acestei Mari Opere, s-ar putea ca Pythia să-i arate lui Oedip drumul pe care trebuie să-l urmeze pentru a-şi întâlni sora…

Să precizăm acest aspect. O dată cetatea regală construită, Cadmos nu a avut puterea de a-şi asuma încercările ce îl aşteptau acolo. Dacă îmi este permis să duc puţin mai departe analogia cu mitul biblic al lui Noe, aş vorbi bucuros despre asemănarea lui Cadmos cu un Noe care şi-a construit arca – *Tebah* –, a intrat în ea, dar n-a suportat „Faza Neagră a Operei" condusă de corb, fără de care „Faza Albă a Operei" condusă de porumbiţă nu se poate înfăptui. Folosesc aici limbajul alchimiei, mai potrivit cu această povestire biblică decât oricare altul, cele două zburătoare făcând parte integrantă din simbolismul acestei discipline ce se continuă de altfel prin „Faza Roşie a Operei" reprezentată de Noe ieşind din arcă şi arătându-se în beţia şi goliciunea sa, simboluri ale împlinirii sale.

Dar să revenim la Cadmos, a cărui forţă s-a limitat la construirea Tebei; fugind din oraşul sfânt, el s-a întors în potopul lumii exilului şi s-a văzut, împreună cu soţia sa, transformat în şarpe,

adică identificat cu stăpânul exilului! Descendenţa sa, lovită de infirmităţile pe care le cunoaştem, dar de care ea nu e conştientă, se supune timp de trei generaţii legii prezente şi în Biblie atunci când Dumnezeul lui Israel îl previne pe Avram de greşeala poporului său:

„Numai în al patrulea neam ea [sămânţa ta] se va întoarce aici…” 4

şi o confirmă rostind cele zece porunci;

„Eu, Domnul Dumnezeul tău sunt un Dumnezeu gelos care pedepsesc nelegiuirea părinţilor la copii până la al patrulea neam al celor ce Mă urăsc/65

La al patrulea neam, în mitul grec, Vocea una vorbeşte din străfundul lui Oedip şi exprimă exigenţa ireversibilă a unei întoarceri. O poartă se deschide. Oedip se află în prag.

Dacă rămânem în registrul psihologic, care ar fi la acest nivel motivaţiile reale ce l-ar conduce pe < >edip spre monstrul devorator? O dorinţă de eroism la o vârstă când omul are nevoie să se depăşească pe sine şi să desfăşoare o baterie de forţe potenţiale presimţite a se afla în el şi pe care doar un adversar ales şi dorit – deci inspirând mai puţină teamă – le poate dezvălui? O nevoie de altruism, din moment re este vorba de a elibera un oraş întreg de un „sugrumător” (etimologia cuvântului „sfinx”: *sphiggo* = a Hâringe), la o vârstă când o nouă calitate a eului cere o recunoaştere mai mare decât cea a lumii părinteşti? Sau, din aceeaşi perspectivă,

regalitatea făgăduită vanităţii sale nu merită şi ea riscul încercării? în nfirşit, motivaţiile inconştiente legate de această (mură sexualitate care se afirmă, al căror eros îşi imt obârşia în sânul matern, motivaţii suficient analizate de Freud, astfel încât nu mai este necesar mt le reamintesc aici? Fără îndoială că toate acestea mml prezente în Oedip, căci eroul nostru e departe de a se fi eliberat de servituţile exilului. Dar ceea ce mi se pare încă şi mai sigur este faptul că, acoperind toate vocile sirenelor, chemarea lirei din adâncurile ontologice ale acestui adolescent, emisă de Cuvântul fondator al fiinţei sale, de Vocea una, este irezistibilă prin aceea că pare a uni toate lucrurile într-o dinamică indisociabilă şi a da sens la ceva ce până atunci fusese considerat de Oedip ca fiind doar contradicţii şi absurdităţi.

În cazul lui Oedip, nevoia de depăşire a eului corespunde trezirii unei adevărate identităţi ce se impune în mod suveran primului ego şi a cărui nevoie de recunoaştere nu-l priveşte decât pe el însuşi. Regalitatea dependentă de riscul înfruntat este de o altă natură decât cea, adesea narcisică, a unei funcţii politice; ea îi este conaturală omului nou care începe să-şi verticalizeze dimensiunea în interiorul său. Ciudată forţă, într-adevăr, de o irezistibilă putere, care îl face pe Oedip să meargă spre sine.

Pe drum, el întâlneşte carul tras de cai unde se află cel despre care nu ştie nici că îi este tată, nici că este rege. Întâlnirea reprezintă o primă

înfruntare.

Carul este un aspect al lui Oedip însuşi, îndeosebi al corpului, precum şi al ego-ului său. Această imagine e familiară lumii greceşti şi foarte prezentă la Platon; carul este tras de caii libidoului şi în el se află spiritul care până atunci a fost al său, moştenit de la strămoşii stângaci şi şchiopi şi de care nu se poate elibera atâta timp cât nu a intrat în contact conştient cu el însuşi – cu sora-soţie a sa. Deşi această întâlnire interioară n-a avut încă loc, Oedip merge pe drum şchiopătând, dar în sens invers faţă de car. Ceea ce înseamnă că stăpânul carului, la fel ca strămoşul său Cadmos, întoarce spatele oraşului sfânt şi încercării pe care acesta o implică, sperând mi primească de la Pythia din Delfi reţeta magică pentru a suprima îngrozitoarea înfruntare; ceea ce înseamnă, de asemenea, că Oedip, încă inconştient de sine, nu mai este totuşi dependent de vechea-i natură fasonată în exil. Bineînţeles că mai este şchiop, dar acum o ştie; rana din naştere, reactivată de roata carului, e deschisă. De acum înainte, libidoul său este pe de-a-ntregul investit într-o căutare mai arzătoare şi mai impetuoasă decât cea a iubirilor celor mai pătimaşe; spiritul i se află în mâinile unui alt stăpân decât cel al exilului. Paradoxal, rana reactivată începe să se vindece. Mergând în sens opus faţă de car, Oedip intră în contradicţie cu vechea parte din el însuşi moştenită de la strămoşi. Ucigându-i pe Laios şi pe vizitiul său, el îl ucide simbolic pe stăpânul

exilului din sine însuşi, făuritorul tuturor infirmităţilor, al tuturor separaţiilor, „împărţitorul” – *diabolos*.

În această primă înfruntare, Oedip l-a distrus pe bătrânul din el însuşi. O a doua înfruntare îi va permite să construiască „omul nou”.

La porţile Tebei îl aşteaptă monstrul. Cine este acesta? Tetramorful – cel ce are patru forme – este un animal cu picioare de taur, trup de leu, aripi de vultur şi chip de Om. El este un mitologem central încă din antichitatea timpurie; îl întâlnim în Persia; în Biblie, fiecare dintre forme corespunde unei „făpturi vii”, iar toate patru alcătuiesc descrierea carului divin în celebra viziune a profetului Ezechiel:

„Tot la mijloc se mai vedeau patru făpturi vii, a căror înfăţişare avea o asemănare omenească.

Înainte toate aveau o faţă de om; la dreapta lor, toate patru aveau câte o faţă de leu, la stânga lor toate patru aveau câte o faţă de taur, iar înapoi toate patru aveau câte o faţă de vultur”. 6

În misterele creştine, fiecare dintre aceste „făpturi vii” corespunde unui evanghelist: sfântul Luca, taurului; sfântul Marcu, leului; sfântul Ioan, vulturului; sfântul Matei, Omului.

Deşi puţin diferit, monstrul întâlnit de Oedip are în esenţă structura celor patru făpturi vii; el este numit „Sfinx” la genul feminin[1], deoarece are chip de femeie; în plus, are o coadă de şarpe.

---

1 Textul francez foloseşte cuvîntul feminin La Sphinge (n. trad.). .

El corespunde celor patru etaje ale corpului uman şi simbolizează etapele progresive ale Omului pe parcursul vieţii lui, atunci când se supune dinamicii programate în el, în diferitele sale corpuri subtile şi până la învelişul fizic7.

Taurul corespunde copilăriei şi adolescenţei; el este fertilitatea la nivelul procreaţiei şi al puterii fizice. Aria sa se întinde de la picioare până la şolduri. La nivelul şoldurilor se situează „Poarta oamenilor”; ea este cea prin care trece Iacob după lupta amintită mai sus, unde patriarhul rănit la şold devine conştient că e şchiop; ea este poarta de intrare în arca lui Noe; ea este cea în faţa căreia se află Oedip. Această parte a corpului Sfinxului e împodobită cu o coadă de şarpe. Ea pare a aduna într-un bloc masiv istoria strămoşilor, în timp ce soarta tristă a lui Cadmos şi a Harmoniei, exilaţi şi preschimbaţi în şerpi, este prezentă în opera restauratoare a descendenţilor din a patra generaţie. În toate tradiţiile, această etapă corespunde purificării prin apă – respectiv botezului cu apă al sfântului Ioan Botezătorul. Atunci când Omul nu trăieşte această purificare, el nu cunoaşte nicio naştere „pe sus” şi stagnează întreaga sa viaţă în mlaştinile inconştienţei, în sufletul-grup animal, fără a intra într-o adevărată dimensiune de Om. De la Corint la Teba, Oedip asumă matricea de apă.

Leul corespunde vârstei adulte luată în sensul adevăratei dimensiuni a Omului. Aria sa se întinde

de la şolduri la umeri. La nivelul umerilor se situează „Poarta zeilor”; ea este cea prin care trece Noe când iese din arcă şi cunoaşte beţia şi goliciunea (simbol al cunoaşterii totale dobândite în fructul Pomului Cunoaşterii copt la timp). În toate tradiţiile, această etapă corespunde purificării prin foc – botezului de foc adus de Hristos:

„Cât despre mine, eu [Ioan] vă botez cu apă; El vă va boteza cu Duhul sfânt şi cu foc”, 8

Leul este cel ce-l conduce pe Om spre moarte şi spre renaştere întru sine ori de câte ori acest lucru e necesar. Este etapa arcei lui Noe, pe care Cadmos o refuzase – ceea ce îl făcuse să regreseze în potopul de apă al exilului – şi pe care o va trăi Oedip. În această matrice de foc, Omul moare simbolic împreună cu corbul; el învie împreună cu porumbiţa până ce atinge împlinirea totală de sine, cucerită prin numeroasele victorii repurtate asupra „animalelor” sale interioare.

Vulturul îl călăuzeşte pe Om în trecerea sa prin „I oarta zeilor”, când totul e împlinit; Omul a dobândit atunci viziunea totală şi puterea cu vânt; el merge spre Vocea una. Această ultimă etapă este opera de gestaţie în matricea craniului.

Omul poartă pe umerii săi chipul uman care se schimbă pe măsură ce se împlineşte această dinamică a vieţii. În mod simbolic, cel ce se supune legii mitologice a împlinirii suferă numeroase decapitări. Atunci când Omul trece prin „Poarta zeilor”, acest ultim chip al său este,

tot la modul simbolic, androgin, masculin în raport cu el însuşi şi feminin în I aport cu Dumnezeu.

Pare clar, dacă ţinem seama de această descriere, că orice monstru întâlnit de eroii mitici, orice situaţie monstruoasă întâlnită de eroii ce suntem chemaţi să devenim reprezintă obiectivarea energiilor potenţiale care ne sunt date încă de la naştere în vederea construcţiei noastre; ele ne par înspăimântătoare atâta timp cât nu le-am integrat în noi şi divine atunci când au devenit ale noastre; ele păzesc sâmburele fiinţei, Cuvântul fondator. Aceste energii se întorc desigur împotriva celui ce refuză „să se căsătorească" cu ele şi îl „devorează", aşa cum am arătat mai sus. Altfel spus, aceste obiectivări sunt acelea ale unei ţări necunoscute din noi înşine.

Nu putem decât să fim sensibili la faptul că, pentru a o răpi pe Europa, Zeus se preschimbase, succesiv în taur şi în vultur; două aspecte ale Sfinxului, dar nu şi cel de leu, leul fiind animalul regal ce domină matricea de foc în centrul Marii Opere. Atâta timp cât aceasta din urmă nu era înfăptuită, Zeus, oricât de zeu ar fi fost – şi el se dovedeşte a fi aici mai degrabă demon – nu putea lua chip de Om. Asemenea şarpelui din Geneză, Zeus o răpeşte pe sora lui Cadmos, aşa cum Satan distruge orice raport între Adam şi „cealaltă parte" a sa, *Adamah*lshah9.

Dar cea care se înalţă în faţa lui Oedip se prezintă fără mască; ea este Sfinxul feminin în integralitatea sa; iar dacă analiza noastră este

corectă, acest Sfinx feminin reprezintă „cealaltă parte” a lui Oedip, în cele patru etape pe care le are de cucerit pentru a deveni el însuşi. Picioare de taur? Cele ale lui Oedip sunt atât de distruse! Dar cel ce va aduce vindecarea, în Marea Operă de împlinire, este leul.

Nu ne vom mira aşadar să aflăm că mitul arhaic povestit de Pausanius face din Sfinx fata bastardă a lui Laios, ceea ce însemnă o soră a lui Oedip! 10 Cu Sfinxul, Oedip îşi întâlneşte într-adevăr sora, cea spre care Cadmos nu avusese forţă să meargă. Tulburătoare regăsire! Iar pentru noi, nu mai puţin tulburătoare coerenţă a mitului! Pythia din Delii este rigoarea Olimpului! Dacă nu l-ar fi ucis în tatăl său pe „împărţitor”, descendentul lui Cadmos nu şi-ar fi putut regăsi sora şi, drept urmare, nu şi-ar fi împlinit neamul.

Nouă înfruntare pentru Oedip, care se vede înaintea „celeilalte părţi” din el însuşi, înaintea „surorii” necunoscute cu ale cărei energii redutabile va trebui să se unească pentru a ajunge la liră, la Vocea una, pe care ea le păzeşte; cineva în el ştie acest lucru”.

Deşi tot ce am expus mai înainte nu este încă formulat în mintea lui Oedip, preumblarea labirintică a eroului de la Corint până la Teba a imprimat în el o informaţie formală ce nu poate fi ştearsă din amintire. Într-adevăr, orice preumblare mobilizează corpul în aşa fel încât să activeze în el partea cea mai arhaică a fiinţei, îndeosebi cea a creierului, neatinsă de cultură sau de vreo funcţie

a gândirii, iar această parte devine receptivă, într-un mod cu totul privilegiat, la ceea ce este mai subtil în comunicarea cu lucrurile şi cu evenimentele întâlnite, indisociabile de cel ce merge; ea este în sine o memorizare vitală ale cărei informaţii vor ajunge, sub efectul unui eveniment şoc ulterior, la cortex şi i se vor dezvălui Omului, care va putea atunci să le formuleze. În acest sens, experienţa labirintului este indispensabilă vieţii emisferei drepte a creierului în care se produce elaborarea unei ţesături a fiinţei nu doar pe orizontală, aşa cum se întâmplă în emisfera stângă, ci pe verticală, spre cele mai mari profunzimi ale persoanei. Doar o astfel de ţesere lentă îl va proiecta într-o zi pe cel interesat în inima labirintului unde va vedea lumina şi va înţelege enigma.

În faţa Sfinxului, Oedip se află înaintea evenimentului şoc şi revelator. Să reluăm enigma.

„Cine, pe pământ, este o fiinţă cu două, cu patru, cu trei picioare, a cărei voce este unică? Singur dintre cei ce se mişcă pe pământ, în aer sau în mare, el îşi schimbă natura. Dar atunci când merge sprijinindu-se pe mai mult de două picioare, membrele sale au cea mai puţină vigoare”.

Pe patru picioare, el a stat atât cât a durat timpul său de identificare cu lumea animală, în sufletul-grup parental; pe trei picioare el mai stă încă, dacă socotim toiagul bătrânului sau cel pe care trebuie să se sprijine din momentul când se

ştie şchiop; pe două picioare n-a putut sta niciodată cu adevărat, într-atât de mult rana sa l-a făcut să sufere. Totuşi, doar pe două picioare (sau pe trei, dar cu altă valoare a lui trei, aşa cum vom vedea12), el va putea ajunge la verticalizarea fiinţei sale, la ieşirea labirintului şi la reunificarea sa. Cele patru etaje ale Sfinxului stau mărturie despre schimbarea de natură a celui ce face obiectul enigmei, în vâri se află Vocea una.

Oedip îşi recunoaşte sora; ea îl recunoaşte şi se înclină; ea moare şi învie în el. Oedip trece prin „Poarta Oamenilor”. Vremea labirintului a luat sfârşit. Aşa cum Noe a intrat în *Th bah* cu toate animalele pe care le avea de cucerit, Oedip intră în Teba, „cetatea cu şapte porţi”, înzestrat cu toate darurile surorii-soţie pe care va trebui să şi le integreze. El e purtat în triumf; de partea aceasta a Porţii, Oedip se căsătoreşte cu sora sa despre care vom vedea că va deveni locaş la; ea este mama sa, deoarece din ea i se nasc patru copii care nu sunt altceva decât patru etape ale lui însuşi.

Tot aşa cum în mitul biblic Adam e menit să se nască din mama sa Adamah. Oedip, adevărat Adam (Om), ştie că „doar Omul cu adevărat om îşi schimbă natura, dintre toţi cei ce se mişcă pe pământ, în aer şi în mare”. Oedip *oidos pous*, „picior umflat”, nu este oare şi *oidapais*, „copilul care cunoaşte”? Şi deoarece acum cunoaşte drumul, Oedip, devenit Om adevărat, stă în sfârşit pe „două picioare”, *oi dipous*, el se poate

verticaliza; pentru aceasta, el îşi asumă patru naşteri simbolice şi atinge dimensiunea regală a fiinţei sale.

TEBA, MATRICE DE FOC OEDIP REGE

Mitul arhaic pare să-l instaleze pe Oedip pe tronul Tebei şi să-l lase să moară acolo în linişte, fără a-l conduce în „marea călătorie nocturnă" – după expresia lui Ihn Arabi – pe care o implică încercarea în matricea de foc1. Cât despre Sofocle, el nu lasă eroul în această preafericită tihnă şi părând să ştie ce înseamnă regalitatea, îl conduce pe Oedip spre cucerirea dimensiunii sale regale interioare.

Să se fi fost oare Sofocle iniţiat în misterele de la Eleusis? Fără a da un răspuns formal, traducătorii săi îşi pun această întrebare, văzând, „în tetralogia pe care a prezentat-o la un prim concurs, un *Triptolem* purtând amprenta acestei iniţieri; e greu să dăm un răspuns afirmativ, având în vedere că ne-au rămas prea puţine fragmente din el, câteva versuri doar" 2. În ceea ce mă priveşte, aş fi tentată s-o fac, într-atât opera poetului în ansamblul ei, şi în special cea referitoare la Oedip, oferă, neîndoielnic, o dimensiune de lectură profund exhaustivă. Din această perspectivă, Sofocle nu putea lăsa mitul să bâlbâie. Poetul care, asemenea profetului, vede interiorul lucrurilor, a măsurat amplitudinea pe care o putea da povestirii şi e posibil să presupunem că tocmai în calitatea sa de cunoscător al sensului acestei dinamici a pus el

stăpânire pe erou pentru a-l conduce de la „picioarele sale umflate” nu doar până la regalitate, ci şi până la Vocea una. Sofocle este prin urmare cel cu care vom străbate acum pas cu pas tragedia.

Iată poporul lui Cadmos, înlăcrimat, adunat în jurul regelui său. Cel ce l-a eliberat de Sfinx şi care, deşi nu este el însuşi zeu, e cu siguranţă capabil să audă vocea zeilor din moment ce a ştiut să dezlege o astfel de enigmă, trebuie să-l elibereze acum de un nou flagel, de o ciumă blestemată! O ciumă ce face să piară toate seminţele, cele ale pământului, ale turmelor şi chiar cele ce pătrund în pântecele femeilor. Totul e lovit de sterilitate. Viaţa se opreşte; iar „negrul Hades tezaurizează gemetele şi plânsetele”.

Oedip, care are patru copii de la Iocasta şi nu a fost atins de ciumă, se alătură totuşi poporului în durerea sa; el aude hohotele de plâns şi ia imediat măsuri; l-a trimis deja în mare grabă la sanctuarul Pythiei pe cumnatul său Creon, cu scopul de a afla de la oracol ce va trebui să facă pentru a scăpa cetatea de acest nou pericol; îl aşteaptă cu mare nerăbdare să se întoarcă. În sfârşit Creon soseşte strălucind de bucurie, părând a deţine un răspuns fericit:

„Laios a domnit odinioară în această ţară, spune Creon; el a fost ucis, iar zeul ne porunceşte astăzi să-i pedepsim fără întârziere pe ucigaşii săi”.

Porunca este clară. Dar mult mai puţin clar

este modul în care trebuie dusă la îndeplinire! Cine sunt ucigaşii? Afacerea nu a fost lămurită de nimeni, niciodată. Regele plecase la Delii pentru a o consulta pe Pythia cu privire La Sfinx; nu s-a mai întors niciodată. Sfinxul sugrumător nu a permis nici unui locuitor să părăsească oraşul pentru a elucida această dispariţie. Oedip hotărăşte atunci s-o elucideze el însuşi şi să meargă la sursa misterului, convins că, ajutat de zei, va reuşi. Altfel, ruşinea unui atare eşec îl va copleşi veşnic.

„Oricine ar fi vinovatul, proclamă el, vă interzic, pretutindeni unde se întinde autoritatea mea suverană, să-l găzduiţi, să-i adresaţi cuvântul, să-l faceţi părtaş la rugăciuni, sacrificii, lustraţii; cu toţii trebuie să-l îndepărtaţi de casele voastre ca pe unul ce vă necinsteşte, aşa cum mi-a comunicat oracolul pythianic”. Oedip jură că va lupta pentru cauza acestui rege cu a cărui soţie s-a căsătorit, ca şi cum ar fi vorba de propriu-i tată…

Corifeul căruia i se adresează îl sfătuieşte atunci să consulte un maestru al artei ghicitului, pe nume Tiresias: „Dacă îl vei consulta, rege, spune el, vom lămuri mis tenir.

Tiresias este într-adevăr ghicitorul cel mai celebru din Grecia. El este orb şi se prezintă în faţa lui Oedip sprijinindu-se într-un toiag din lemn de corn (arin) a cărui virtute este ghicitul. Oedip îl imploră să-i dezvăluie adevărul. Tulburat, Tiresias îi cere permisiunea să se retragă. Oedip insistă ca el să vorbească, dar ghicitorul e hotărât să plece

şi regele îl acuză că nu iubeşte cetatea a cărei salvare depinde de oracolul său. Tiresias îi explică atunci că cele ştiute de el i-ar face rău regelui şi refuză să le dezvăluie. Ieşindu-şi din fire, Oedip îl bănuieşte pe Tiresias de a fi pus la cale crima şi de a o fi comis cu mâna altuia, el fiind orb. Încolţit, la capătul puterilor, Tiresias rosteşte împotriva voinţei sale teribilul adevăr: Oedip este autorul crimei! Regele râde de ghicitor şi nu-i ia în seamă cuvintele, dar ghicitorul duce dezvăluirea până la capăt: Oedip şi-a ucis tatăl şi s-a căsătorit cu propria mamă!

Înnebunit de nelinişte, Oedip, după ce l-a acuzat pe Tiresias, se întoarce acum împotriva cumnatului şi în Creon despre care îşi închipuie că a urzit acest complot pentru a-l elimina pe rege şi a-şi relua locul pe tronul Tebei. Creon, „om-piatră”, se apără cu nobleţe de această acuzaţie şi deploră marea tulburare pe care o observă la cumnatul său. În timp ce Oedip revarsă asupra lui Creon cele mai odioase insulte şi îl condamnă la moarte, Iocasta, soţia unuia şi sora celuilalt, încearcă să-i despartă pe cei doi bărbaţi. Cântările corului tragediei se substituie rugăminţilor reginei care pledează prin intermediul lor nevinovăţia fratelui ei şi imploră anularea condamnării.

Atins direct în inimă, Oedip comută pedeapsa cu moartea în exil, dar îşi exprimă cu răutate ura faţă de acuzat. Acesta se retrage cu demnitate şi nu fără a prevedea amărăciunea ce-l va copleşi pe rege când mânia i se va risipi. Rămânând singură

cu Oedip, Iocasta vrea să ştie ce s-a întâmplat. După ce află, îşi revarsă mânia la adresa tuturor ghicitorilor de pe pământ, luând drept exemplu oracolul care trasase odinioară destinul lui Laios şi îl văzuse pe acesta din urmă ucis de mâna fiului său, iar pe fiu luând locul regelui şi căsătorindu-se cu propria-i mamă. Totul e o nebunie, ţinând seama de istoria reală conform căreia Laios şi ea au avut într-adevăr un fiu, pe care însă Laios l-a făcut să dispară, poruncind să fie atârnat de picioare într-un copac, pe vârful muntelui Citheron.

O tulburare ciudată îl cuprinde pe Oedip; el cere precizări cu privire la împrejurările în care a fost ucis regele. Iocasta pare a şti mai mult decât i s-a spus până atunci referitor la moartea lui Laios. De unde are aceste informaţii? De la un slujitor, singurul supravieţuitor al crimei, care i-a cerut reginei permisiunea de a părăsi cetatea Tebei unde nu mai dorea să locuiască; el e acum păstor la ţară. Poate fi chemat? întreabă Oedip. Nimic mai simplu; şi Iocasta porunceşte să fie căutat păstorul, în timp ce ea însăşi vrea să afle de la soţul ei cauza tulburării sale, a îndoielii ce pare să-l cuprindă şi să-l facă dornic de a asculta mărturia păstorului.

Dar înainte de sosirea martorului, un mesager din Corint se prezintă la palat; el îi anunţă lui Oedip moartea regelui Polibos. Durerea lui Oedip e însoţită în mod paradoxal de bucuria produsă de eroarea evidentă a oracolului: deci nu

el şi-a ucis tatăl! Ce imensă uşurare! Totuşi, o oarecare teamă mai persistă şi îl face să ia o hotărâre irevocabilă: nu se va mai întoarce la Corint unde mama sa mai trăieşte încă…

Mesagerul vrea să afle cauzele acestei temeri şi de îndată îl liniştеşte pe rege: Polibos şi Periboea nu sunt părinţii săi! Ce spune el? Mesagerul se afla el însuşi la poalele muntelui Citheron când un păstor aflat în slujba regelui Laios a venit să dea pradă fiarelor pădurii un copil cu picioarele străpunse şi sortit morţii, dar pe care, de comun acord cu păstorul, a hotărât să-l salveze; astfel, a încredinţat nou-născutul regelui şi reginei Corintului care l-au crescut ca pe propriul fiu. Cine este deci acel păstor, martor al unei fapte atât de crude? Mai trăieşte? Poate fi consultat? întreabă Oedip a cărui nelinişte atinge apogeul, căci începe să înţeleagă, dar nu vrea încăsă admită…

În acest timp, fragmentele decupate încep să se adune brusc sub privirea Iocastei şi ea vede! încearcă imediat să-şi convingă soţul să renunţe la continuarea anchetei, dar el vrea să meargă până la capăt. „Oh! nefericitule, nefericitule! E singurul nume pe care ţi-l pot da de acum înainte! Singurul nume!”, strigă ea cuprinsă de groază în faţa adevărului implacabil care nu mai trebuie nici măcar confirmat de păstor! Ea se retrage, lăsându-l pe Oedip să persiste în voinţa de a clarifica secretul naşterii sale. Totul se petrece foarte repede: păstorul, un om foarte bătrân,

soseşte şi se vede constrâns să-l recunoască pe mesagerul din Corint, apoi, împotriva voinţei sale, constrâns de rege, rosteşte întregul adevăr. Doar regina care a încredinţat copilul acestui slujitor ar putea spune dacă era într-adevăr fiul lui Laios sau nu.

Dar Iocasta părăsise locul dramei numai pentru a se sinucide.

Înnebunit de durere, Oedip descoperă corpul mamei-soţii, strangulat cu o eşarfă şi atârnat de o grindă din cameră. El smulge acele aurite ce îi împodobeau rochia şi îşi scoate cu ele ochii care şiroiesc de sânge. Rătăceşte apoi orb prin palat, refuzând să moară pentru a nu-i întâlni în Hades pe cei pe care i-a dezonorat pe când erau în viaţă; refuză totodată să-şi revadă oraşul mult iubit, pe tebani şi pe membrii familiei sale asupra cărora a căzut blestemul din cauza lui; refuză să-şi vadă copiii, şi în special pe fiicele sale. Lasă totul în seama lui Creon, cel ce încheie drama întrebându-i pe zei, în calitatea sa de nou stăpân al Ttebei, ce soartă trebuie să-i rezerve lui Oedip.

Dincolo de învelişul extern al mitului, de dimensiunea sa narativă, tragedia lui Sofocle solicită din partea spectatorului o deschidere a inimii spre misterele interiorităţii. Sofocle preia mitul cu o rigoare incomparabilă. Să încercăm a pătrunde în suflul său.

Sfinxul feminin, soră a lui Oedip, s-a înclinat în faţa celui ce îi este „frate-soţ”. Trecând prin poarta

Tebei, Oedip integrase în el „prima natură a fiinţei sale schimbătoare”, cea a copilăriei şi a adolescenţei, dezvăluită de partea „taur” (fin corpul sfinxului, parte prevăzută cu o coadă de şarpe. Ne-am dat seama că această coadă de şarpe reaminteşte prezenţa stăpânului căruia i s-au supus Cadmos şi soţia sa atunci când au fugit de încercările ce îi aşteptau în cetatea cu şapte porţi şi au ales calea exilului; poate că semnul şarpelui era de asemenea premisa unei alte dimensiuni a lui Cadmos, pe care numai Oedip, la a patra generaţie, o va asuma. Ucigându-l pe Laios, cel de al patrulea descendent al lui Cadmos tăiase capul regelui exilului; el îi poate reda acum cetăţii regalitatea sa ontologică. Pentru aceasta, Oedip învingătorul intră în Teba, devine rege şi îl atacă pe stăpânul celei de a doua naturi, leul.

Simbol al atotputerniciei şi al suveranităţii, leul îl invită pe Omul care îi abordează dimensiunea să „stăpânească peste peştii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pământul şi peste *toate târâtoarele* care se mişcă pe pământ” 3, adică peste toate elementele cosmosului său interior, peste tot ceea ce în Oedip, odinioară, răgea, striga, urla, muşca sau sfâşia, ucidea chiar, conform primei sale naturi inconştiente, peste tot ceea ce acum trebuie abordat în mod conştient, element numit cu element numit, pentru a transforma energiile în informaţii. Altfel spus, leul invită Omul la tot atâtea morţi şi învieri câte sunt necesare pentru a

atinge în el toate măsurile realului despre care am vorbit mai sus. Căsătorindu-se cu mama sa în cetatea sfântă, Oedip atinge aceste măsuri: el se supune legilor lor şi le verifică justeţea prin propria experienţă. Până în acel moment, Oedip se sprijinea pe valori bine definite: aşa erau adevărul şi eroarea; aşa înţelepciunea, etica referitoare la înţelegerea lucrurilor percepute şi nebunia; aşa logica dreaptă care dă coerenţă legilor lumii şi minciuna; aşa lumina şi întunericul etc. Şi iată că acum fiecare sălbăticiune din pădurea sa interioară, devenită informaţie, construieşte în el un alt nivel de conştiinţă care răstoarnă criteriile de referinţă de până atunci, iar noile valori dispar la rândul lor de îndată ce se ivesc, pentru a face loc altora, create de o nouă energie integrată. Totuşi, în această nouă preumblare, Oedip nu se mai clatină; întâlnirea cu sora sa devenită mamă-soţie şi acceptarea de către el a întâlnirii l-au făcut să intre în rezonanţă cu adevăratul său „Eu”, cu adevărata sa identitate, atât de mult căutată şi care acum e ca o stâncă, de aceeaşi calitate cu stânca aruncată odinioară în mijlocul oamenilor semănaţi din porunca Atenei. Oedip e pe cale să vină la sine.

În această operaţiune, „leul devorează taurul”, spune alchimistul, înţelegând prin aceasta integrarea „numeroaselor daruri” (Polidoros) ale Omului la nivelul regalităţii sale, integrare de care fugise Cadmos. Dar, în ciuda erorii sale, Cadmos construise oraşul Teba pe care Amphion şi Zethos

l-au înfrumuseţat şi fortificat şi unde astăzi Oedip este pregătit să-şi asume nunta cu sine, cu propria soră-soţie. A te căsători implică a muri pentru o parte din tine spre a integra şi realiza parţial în tine cealaltă parte a ta, după care fiinţa intră în experienţa unei plusfiinţe ce reprezintă cu adevărat o experienţă a învierii, o nouă naştere. Oedip se căsătoreşte cu sora sa, cu Sfinxul feminin care, în aceeaşi operaţiune, devine Iocasta ca soţie.

Precum Adam în povestirea biblică, sortit, aşa cum am văzut, să se nască din matricea sa interioară.

Adamah, pe care trebuie s-o pătrundă pentru a-i numi toate energiile (animalele) şi a le transforma în lumini-informaţii, necesare creşterii sale, Oedip e chemat să se căsătorească cu mama sa Iocasta, matrice a interiorităţii sale, şi să se nască din ea conform legii inerente „schimbărilor naturii sale”. Potenţialul de energii aflat în Adam e numit *Ahat* în calitatea sa de *soră*, *Adamah* în calitatea sa de mamă şi *Ishah* în calitatea sa de soţie. Funcţia se schimbă, dar persoana numită rămâne aceeaşi. În mitul nostru, schimbarea numelui merge de la soră, Sfinxul feminin, la mama-soţie, Iocasta. *Iocasta* sau *Epicasta* înseamnă „puritatea divină” sau „puritatea de deasupra”; într-adevăr, ea este aceea care îi va permite lui Oedip să se purifice complet în matricea de foc a camerei nupţiale. Foc al unei iubiri infinite, focul divin este descris în Biblie sub

numele de *Guihon*, francizat sub forma „Géhenne” (Gheena), Infernul! *Gahon* este „pântecele”, *Guihon* – pântecele unde se construieşte copilul interior, adevăratul „Eu” pe care îl indică litera *Yod* în ebraică.

În acest „pântec” îl invită Iisus pe Nicodim, învăţătorul lui Israel, să pătrundă pentru a se naşte din nou, din foc; dar acest om, oricât de înţelept ar fi, nu pricepe4. Pentru a pătrunde într-o asemenea înţelegere, e necesar să fi depăşit mai întâi legea care ritualizează exteriorul şi să fi intrat în misterul interiorului! Toate „coborârile în infern” din mituri nu-şi găsesc sens decât aici. Iocasta este acest „pântec” pentru Oedip; ea este spaţiul marilor profunzimi ale lui Oedip, pe care el trebuie să le pătrundă, să le „ia în căsătorie” pentru a-şi asuma dimensiunea regală şi a o atinge pe cea a vulturuluia.

În această dinamică, Oedip are patru copii de la Iocasta. Sublimă fecunditate a cuplului! Copiii săi civilizează cele patru etaje ale Sfinxului şi cele „patru Inituri schimbătoare” ale lui Oedip, deplina sa împlinire.

— *Ismena*, „forţa lunară”, este forţa exterioară a (Imului în exil; exilul e o lume a nopţii, o lume a procreaţiei ce se produce într-un ritm lunar. Această forţă este cea a taurului.

— *Polinice*, „multe victorii”, este leul învingător asupra „animalelor” sale interioare şi înviind din toate morţile pe care le implică această Mare Operă. „Dacă grăuntele de grâu care a căzut

pe pământ nu moare, rămâne singur, dar dacă moare, aduce multă roadă" 6. Leul păzeşte poarta infernului.

— *Eteocle*, „adevărata cheie", este vulturul, paznic al „Porţii zeilor" la nivelul gâtului, acolo unde Omul devine Cuvânt şi tinde către Vocea una. La acest nivel corporal, claviculele, „cheile mici", închid poarta pe care nu poate pătrunde nimeni dacă nu a devenit în prealabil Cuvânt, lucru verificat de vultur. Vulturul este şarpele verticalizat, ale cărui premise se aflau în Sfinx.

— *Antigona*, cea „cu faţa înspre naştere", este chipul de femeie. Sprijinindu-se pe umărul Antigonei, Oedip va cunoaşte ultima sa naştere. După ce a făcut „operă bărbătească" în el însuşi, asumându-şi infernul, el va cunoaşte o altă matrice, aceea a craniului şi se va naşte din ea, ca Palas Atena ivindu-se strălucitoare cu casca ei de aur din craniul lui Zeus. Dar Oedip va termina acest drum în afara Tebei.

Totuşi, deşi din cuplul regal s-au născut patru copii, ei nu sunt încă toţi realizaţi. Oedip a devenit desigur leu, dar el trebuie să meargă mai departe; el se află la apogeul gloriei sale, însă logica mitului nu poate face decât să răsune clopotul de înmormântare al acestei glorii atinse, pentru a-l conduce pe erou şi mai departe în el însuşi. Într-acolo îl conduce ghicitorul Teresias; el este memoria lui Oedip.

Limba ebraică indică în mod magistral prin cuvântul *Zakor* unica mişcare ce asociază verbul

„a-şi aminti” cu substantivul „bărbat”. „A-şi aminti” înseamnă a face operă „bărbătească” în sine însuşi, „a lua în căsătorie”. La fel, la acest nivel ontologic şi regal, a fi „bărbat” – fie că eşti bărbat sau femeie – înseamnă „a-ţi aminti” adevărata identitate: imaginea divină fondatoare, „EU SUNT în devenire” care este fiecare dintre noi în „principiul” său.

Or, Oedip venise la Pythia din Delii pentru a căuta tocmai această identitate divină. Iar oracolul, aşa cum am văzut, trimite Omul în sine însuşi, pentru a descoperi în interioritatea sa ceea ce se află înscris acolo dintotdeauna. Nunta lui Oedip cu mama sa din adâncuri l-a condus deja pe erou la memorizarea propriei jungle interioare, dar el trebuie să meargă mai departe încă pe firul memoriei.

Nu ne mai putem aşadar mira atunci când, în acest moment al tragediei greceşti, îl vedem intrând în scenă pe Tiresias, menit să joace rolul memoriei lui Oedip. El este chemat de regele neliniştit din cauza noului flagel ce pustieşte cetatea: o ciumă, care nu este altceva decât sterilitatea generală ce loveşte pământul, animalele şi oamenii. Dacă la palat domneşte fecunditatea, restul cetăţii este total lipsită de ea. Ce se întâmplă?

Se pare că da că Oedip a devenit fecund, cu acea fecunditate esenţ iată sortită oricărei fiinţe umane, dacă a biruit sterilitatea persoanei sale, el n-a realizat-o încă pe aceasta din urmă la nivelul

colectiv de care orice om este de asemenea răspunzător. Să nu uităm calitatea fiinţei la care Sfinxul îl invită pe Oedip să ajungă: cea a Vocii una. Iar Vocea una are o dimensiune universală. Poporul din Teba reprezintă pentru Oedip acest „universal” ce rămâne de vindecat. Lovit de sterilitate, el nu-şi va regăsi fecunditatea decât în opera ultimă a regelui său, cea care se va produce în matricea craniului. Până atunci, eroul şi-a asumat matricea de apă; în acel moment, el era încă cel ce merge pe patru picioare, contopit cu lumea sa animală interioară, pe drumul său de la Corint la Teba; apoi el a trăit matricea de foc în cetatea sfântă unde şi-a asigurat, stând pe două picioare, verticalizarea; el trebuie să se îndrepte acum spre locurile cele mai înalte ale fiinţei sale.

În această etapă, tragedia lui Sofocle face să intervină concursul de împrejurări citat mai sus, care îl obligă pe Oedip să devină conştient de Marea Operă ce se înfăptuieşte în el; polul feminin al eroului e împlinit; Iocasta, care îl reprezenta, nu mai există; ea dispare. Sofocle nu o putea face să moară pe regina Iocasta, despre care am spus că era noua manifestare a Sfinxului feminin sugrumător, altfel decât prin strangulare. Gâtul, „Poarta zeilor”, este organul unde îşi are originea o voce nouă. La Poartă stă un nou paznic al pragului, vulturul. Vulturul este cel ce îi va deschide eroului, capabil, împreună cu el, să privească soarele în faţă; Oedip îşi scoate ochii pentru a nu mai vedea lumea exterioară şi îi

deschide spre viziunea interiorităţii sale. Pentru a vedea soarele, trebuie să cobori până în străfundul întunericului interior. Din această perspectivă cosmică, orbirea lui Oedip nu este o automutilare punitivă – trebuie într-adevăr „să fim orbi” pentru a folosi astfel de categorii moralizatoare şi a proiecta asupra eroului judecăţile noastre infantile. Cu Oedip, e cazul să deschidem ochii inimii şi să-l vedem pe regele Tebei devenind frate cu toţi orbii miturilor şi ai Istoriei, care fac „marea călătorie nocturnă” pentru a ajunge la lumină. Mă gândesc aici la Homer al grecilor, la Iacob, Iona, Tobit, Samson ai evreilor, la apostolul Pavel însuşi, pentru a aminti doar câţiva dintre poeţii luminii în Tradiţia noastră.

În această devenire întru vultur, „vulturul devorează leul”, aşa cum „leul devorase taurul”, în limbajul alchimiei. Oedip asumă etapa lui Eteocle, „adevărata cheie” a acestei Porţi; Eteocle îl înlocuieşte pe fratele său Polinice şi va asigura în locul fratelui său mai mare regalitatea la Teba până când tatăl lor va părăsi cetatea. Căci Oedip, născut din matricea de foc, e nevoit să părăsească acum cetatea sfântă; el a devenit leu, apoi vultur; şi-a realizat deplina verticalizare. El trebuie acum să se facă slab, să se accepte în ultima parte neîmplinită din el însuşi, partea universală, pentru a atinge Vocea una şi a-şi salva poporul.

El ia toiagul pelerinului, al orbului şi, mai mult încă, toiagul reprezentat de Antigona de al cărei umăr se sprijină acum. Devenit *oi dipous*,

„cel ce stă pe două picioare”, el îşi asumă de bunăvoie o ultimă şchiopătare, conştient că numai pe trei picioare va face drumul ce duce la unitate. Fiica sa Antigona, născută din aceeaşi mamă ca şi el, nu este oare şi ea „sora” sa, „una” a sa? Antigona, cea „cu faţa înspre naştere”, este chipul Sfinxului; ca ocupă locul surorii-soţie, al Sfinxului şi al Iocastei, pentru a i se prezenta lui Oedip drept ultima matrice, aceea a craniului.

Ca arhetip, Hristos-Cuvânt – Prezentul etern ce „este înainte ca Avraam să fie”, înainte ca toţi Oedipii să fie – coboară în acest ultim infern; acolo El striveşte capul lui Satan Duşmanul şi confirmă Adversarul în funcţia sa ontologică; acolo El asumă universalul absolut. Înviat, Ei le spune alor să-i:

„Duceţi-vă, luminaţi toate neamurile”, spuneţi-le această „Bunăvestire” conform căreia Adam şi-a regăsit normele ontologice, iar toţi Adamii, toate fiinţele umane din Istorie, potenţialul lor de împlinire! „Fiul Tatălui” s-a eliberat în ei. Umanitatea vindecată în principiul său îşi vede sterilitatea dispărând, iar fiecare om se poate naşte liber în cele patru dimensiuni la care invită Tetramorful universal.

Eroul mitului grec este omul care a auzit în profunzimea sinelui „Bunavestire” şi care ia acum drumul ultimei sale matrice. Aceasta implică, aşa cum rezultă din experienţa eroului biblic Iov, întâlnirea foarte redutabilă, pe măsura eroului, cu vechiul Duşman, cu Adversarul ontologic, cu

însuşi principiul tuturor monştrilor devoratori a căror energie a fost integrată; ea este camera secretă a oricărei fiinţe chemate să trăiască în interiorul său ultima îmbrăţişare cu Hristos.

Sub lovitura condamnării proferate atunci împotriva sa de către Creon, orb şi lipsit de toate, dispreţuit de ai săi cu excepţia Antigonei care îl însoţeşte, Oedip părăseşte Teba. El merge „cu faţa înspre naşterea sa”.

OEDIP LA COLONOS

Născut el însuşi la Colonos, Sofocle e îndrăgostit de propriul oraş şi îl preamăreşte în versurile celebre ale celei ce pare a fi una din ultimele sale tragedii, *Oedip la Colonos*:

„Aici, exultând de misticul delir, Dionysos se întoarce mereu spre a conduce corul nimfelor, doicile sale”, cântă corul; şi nu ne miră faptul că tot la Colonos, şi în aceeaşi mistică, poetul îşi duce eroul regal pentru a-l face să-şi sfârşească drumul într-o apoteoză.

Dar aici, în ultima etapă a lui Oedip, mai mult decât în altă parte, Sofocle pare să-şi deturneze publicul de la adevăratul sens al operei sale şi să-i arunce drept hrană un teatru care nu este în realitate decât cortina unui teatru mai profund. Altfel spus, el îşi voalează mesajul, cum fac autorii textelor noastre sacre, pentru a-i invita pe cei ce doresc cu adevărat să le descifreze şi să le trăiască, să atingă o dimensiune mai înaltă în ei înşişi; el îi invită să intre în ceea ce au mai sacru în ei! Dar vălul ţesut pornind de la adevăratul

conţinut, şi care îl acoperă, închide în el forţa ce conduce din nou la conţinutul originii sale. Nu folosise oare şi Pythia din Delii aceeaşi strategie? Într-adevăr, cine ar putea intra odată cu

Dionysos în „delir" fără a delira? Cine ar putea cunoaşte beţia lui Noe fără a se îmbăta? Nimeni altul decât acela care, dincolo de cele mai înalte înţelepciuni, a mers pe drumul nebuniei!

Sofocle ne conduce pe acest drum; şi o face, aşa cum am văzut, transpunând într-o dramă amplificată a vieţii eroului Marea Operă a interiorităţii sale; el se joacă cu emoţia şi o înalţă într-atât încât ea îşi copleşeşte publicul devenit surd şi orb la esenţial. Dar cel ce e capabil să se distanţeze de furtunile cărora inima sa le cade victimă este capabil în acelaşi timp să se interogheze asupra acelui ceva la care trimite înăuntrul eroului drama din afara lui.

Să-l urmăm pe acest Om; el nu va lăcrima la intrarea în scenă a bătrânului orb ce îşi duce zilele din pomana cerşită de fiica sa Antigona care îl susţine şi îl călăuzeşte; el înţelege că este vorba de traversarea unui nou infern unde, ars de „apele de sus", pentru a folosi termenul biblic, simbolizate de măduva din matricea craniului, Oedip îşi asumă cununiile cele mai tainice.

După chipul şi asemănarea lui Hristos în inima nopţii de pe Golgota, Oedip este fratele lui Noe care intră în cort beat şi complet gol. Beat de cunoaşterea dobândită şi dezgolit de toate zdrenţele cunoaşterii zadarnice, Noe este acoperit

cu o mantie pe care fiii săi i-o aruncă pe umeri îndreptându-se spre el de-a-ndoaselea din cauza strălucirii insuportabile ce-i luminează faţa; în cort nimeni nu ştie ce se petrece, cu excepţia unuia dintre fii, care violează secretul. Oedip este fratele lui Iov care, după ce a numit şi a asumat energiile cosmosului său interior în prezenţa Dumnezeului său, primeşte poruncă de la acesta să-şi „încingă mijlocul" şi mai tare, căci trebuie să meargă acum la Behemot şi la Leviatan, ultimii stăpâni ai infernului, înţelepciunea şi Inteligenţa divine1. Oedip este fratele lui Zeus care se căsătoreşte cu Metis, înţelepciunea, înghiţind-o, adică integrând-o într-o ultimă unire la capătul căreia este concepută Palas Atena, cea purtată de zeu în gestaţie timp de nouă luni îndărătul frunţii sale şi născută ca un soare din craniul tatălui său. Oedip este frate cu toţi marii sfinţi, cu toate fiinţele realizate de Istorie care îşi sfârşesc drumul, în majoritatea cazurilor, într-o sărăcie aparentă, căci au dobândit, mai presus de toate, bunul lor cel mai de preţ, „perla ascunsă", bijuteria fiinţei, propria identitate, unică, prin care ele devin universale.

Oedip este frate cu toţi cei de mai sus, care au rupt cu orice normă într-un mod radical, căci el ajunge la rădăcinile fiinţei sale, în orientul său. Adevăratu-i „Eu" cu care a intrat în rezonanţă când i s-au deschis porţile Tebei şi în care şi-a aruncat ancora, „perla sa ascunsă", este acum aproape. Numai ea îi oferă hrană, securitate, ajutor. În simbolul depunerii coroanei, el nu mai

revendică decât coroana învingătorului Numelui său. Că e surghiunit, exclus, dispreţuit, neînţeles, blamat, toate acestea nu-l mai privesc; el nu îşi mai este fidel decât sieşi, acelui „Eu” ale cărui exigenţe l-au făcut să traverseze toate registrele sufletului pentru a-l duce la Realul ultim, la EU SUNT.

Bătrânul aflat pe scenă este un om care a renunţat la tot ce constituia slava primului său „eu”; el a lăsat totul în urmă, inclusiv zeii pe care îi slăvea şi despre care ştie acum că nu sunt cei ce credea că ar fi, deoarece el îi trăieşte de acum înainte integraţi în fiinţa sa. Suflarea Erosului divin, şi numai ea, ţese lumina sufletului său şi îl conduce în adâncul tenebrelor sale; acolo, un fel de cunoaştere secretă îl transformă într-un participant intim şi indisociabil la orice lucru şi la orice fiinţă care îi vorbesc şi îl fac să simtă că se apropie de Porţile de aramă. Acolo îl aşteaptă întregul Olimp, iar el presimte acest lucru; el ştie de asemenea că este pregătit pentru o astfel de întâlnire înspăimântătoare: întâlnirea cu Vidul… cu Nimicul! Totuşi, lumina creşte şi acum ea este cea care îl orbeşte! El recunoaşte pe dibuite „piatra tare” în faţa căreia se opreşte, epuizat, căutând un scaun pentru a se aşeza.

E pe deplin îndreptăţit să fie epuizat. Parcursul său se sfârşeşte. A făcut un drum foarte lung şi ajunge „pe un pământ inviolabil”, îi spune un trecător, „unde nu locuieşte nimeni; este domeniul unor zeiţe de temut, fiicele pământului şi

ale întunericului”. Este vorba de ţinutul sacru al *Eriniilor*, zeiţe cu adevărat înspăimântătoare, având plete de şerpi…

Oedip cunoaşte şarpele. Eriniile s-au născut din picăturile de sânge ale lui Uranus, scurse din rana zeului, atunci când acesta a fost castrat de Cronos; câteva picături s-au răspândit pe ţărâna-mamă şi au fecundat-o; din ele s-au născut zeiţele ce aparţin prin urmare cerului şi pământului. În acest mit, ele îşi au sălaşul la hotarele infernului, adică acolo unde, în adâncurile sale, pământul atinge domeniul zeiţelor. De aceea, dacă ele sunt înspăimântătoare de partea aceasta a Porţilor de aramă pe care le păzesc, ele sunt *Eumenidele*, „binevoitoarele”, de cealaltă parte.

„Aramă”, *Nahshot* în ebraică, este forma construită de numele „şarpelui”, *Nahash*. Şarpele, a cărui coadă împodobea corpul Sfinxului, este energia ce se înalţă de-a lungul arborelui uman şi care, ajunsă la vârf, a devenit vultur. Şarpele de aramtf din Biblie se identifică cu Pomul Cunoaşterii şi cu Pomul Vieţii, unificaţi în acest vârf unde se vinderii orice rană. Nu cântă regele David cu o mie de ani înaintea evenimntului istoric trăit de Hristos şi vorbind despre El:

„Căci El a sfărâmat porţi de aramă şi a rupt zăvoare de fier”? 2

În mitul grec, ţinutul simbolic, Colonos, se afla la periferia Atenei şi niciun muritor nu avea dreptul să pătrundă acolo. Însă după atâtea morţi-învieri trăite, Oedip nu e un muritor ca toţi ceilalţi;

el trăieşte acolo o ultimă moarte; devenit şarpe de aramă, el nu mai poate fi ars de pământul acestei ultime etape a infernului, nici păcălit de părul Eriniilor; el trebuie să moară în acel loc de ultima moarte a eroului care stă acum în faţa Porţilor de aramă, „în faţa naşterii sale”, şi a cărui voce este una. El ştie acest lucru, dar i-l împărtăşeşte cu o extremă discreţie şi trecătorului care îi interzisese şederea acolo; uluit de nobleţea bătrânului, omul îşi propune să-i vorbească despre el regélui Atenei, lui Tezeu însuşi.

Oedip cere atunci ca regele „să-i acorde un ajutor pentru care va primi o mare răsplată”:

„Ce ajutor poţi să aştepţi de la un om care nu vede? se miră trecătorul.

— Cuvintele noastre nu sunt oarbe”, răspunde Oedip.

Oedip este Cuvântul care vede. Acest fragment din tragedia greacă corespunde celui din Biblie unde, pe muntele care fumega, Moise primea Tora, în timp ce jos poporul „vedea Vocile”! 3

Până acum Oedip auzise, astăzi el vede, cu altă vedere decât cea a oamenilor. O auzise pe Pythia la

Drill; auzise răspunsul ce trebuia dat Sfinxului; Hlizise chiar că trebuia să moară de ultima sa moarte după ce zeiţele El vor fi făcut să se aşeze pe „piatra Dire”. Apolo însuşi i-a dezvăluit semnele premergătoare: „cutremur de pământ, bubuit de tunet, fulgerele lui Zeus”...

Ascultarea precedă vederea. Dimpotrivă, deşi Omul vedea atunci când a întors spatele orientului său şi a cunoscut exilul, acum el 11 u mai vede, dar încă mai aude; însă în curând, prins în capcana exilului, el nu mai aude nimic. Mitul biblic este foarte clar în această privinţă. În schimb dacă Omul se supune imperativului interior care îl determină să întoarcă spatele situaţiei sale de exil şi să-şi caute orientul în cealaltă parte a sa, unde îl aşteaptă adevăratul său „Eu”, el regăseşte capacitatea de ea auzi, apoi, nu după multă vreme, vederea. Orbirea celor care, împreună cu Oedip, pornesc pe acest drum, nu are alt scop decât de „a vedea” şi a deveni „Vocea una”, o singură şi aceeaşi realitate.

În claritatea Cuvântului, Oedip ştie că Atena, regele şi poporul său vor fi protejaţi dacă vor consimţi să-l lase lângă zeiţele locului până la ceasul fixat de Apolo. Când va suna acel ceas, după ce Lachesis va fi luat măsura Cuvântului în care s-a transformat Oedip, Atropos, a treia dintre Parce, va tăia firul. Oedip nu se mai teme de Eriniile „cu privirea teribilă”, după cum ne se mai teme nici de focul infernului care l-a făurit, pur ca osul. El se întreţine cu zeiţele despre moartea sa apropiată.

Sosit în acest spaţiu sacru şi informat despre cererea lui Oedip, Tezeu promite să-şi protejeze oaspetele pe tot timpul ce îi mai rămâne de trăit. El are simţul onoarei şi îşi va ţine cuvântul. Oedip îi dezvăluie regelui favorurile pe care i le va

acorda Olimpul, lui şi regatului său, dacă se va îngriji de înmormântarea sa. Însă locul acesteia trebuie să rămână secret şi nu va fi cunoscut decât de rege, singurul ce îl va însoţi în această ultimă moarte, precum şi de succesorii săi.

Înainte de acest moment, punct culminant al tragediei, Sofocle face să intervină succesiv alţi doi copii al lui Oedip (Antigona rămânând mereu alături de tatăl său): Ismena, apoi Polinice.

Acesta din urmă ne aduce la cunoştinţă că Eteocle şi-a detronat fratele. Nebun de furie împotriva fratelui său mai mare, Polinice a adunat şapte armate care au invadat câmpia Tebei; el cere iertarea şi binecuvântarea tatălui său, deoarece a aflat că victoria va înclina de partea celor protejaţi de acesta. Totuşi, el are îndoieli: cum ar putea să-l ierte tatăl său, pe care odinioară l-a detronat, l-a exilat, l-a alungat din Teba? în asemenea condiţii, cum i-ar putea acorda favorurile sale? într-adevăr, Oedip îşi întoarce faţa de la fiul cu care nu mai are nimic comun; el îşi întoarce faţa şi de la Creon sosit în acel moment pentru a-l readuce cu forţa la Teba. În faţa refuzului, Creon se răzbună anunţând răpirea apropiată a Izmenei şi a Antigonei. Regele Tezeu îi promite lui Oedip că le va proteja pe cele două tinere fete despre care se ştie totuşi că nu vor supravieţui prea mult tatălui lor. La rândul său, Polinice îşi urmează destinul răzbunător în pofida blestemului proferat de tatăl său şi a sfaturilor pline de afecţiune ale Antigonei. Cei doi fraţi vor

muri într-o încleştare sângeroasă.

Acum, deasupra ţinutului sacru al Eriniilor se face auzit tunetul. Oedip se simte chemat de partea cealaltă a Porţilor de aramă. Nevăzute, zeiţele îl însoţesc şi îi arată calea. Oedip vede drumul şi, dincolo de orbirea sa, devine el însuşi călăuza acestui ultim parcurs. Îl ia cu sine pe regele Tezeu care va fi singurul martor al ritului trecerii şi va deveni părtaş al secretului. Cei doi se îndepărtează. Oedip îşi ia rămas bun de la fetele sale mult iubite. Tunetul bubuie, pământul se cutremură, ţâşnesc fulgerele, cerul se înclină spre pământ pentru a-l primi pe erou. Oedip nu se mai află de partea aceasta a Porţilor de aramă.

Corifeului ce se arată neliniştit de o asemenea moarte îi răspunde mesagerul zeilor; el povesteşte, atât cât se poate povesti, cum s-au petrecut lucrurile: „Niciun strigăt nu mai tulbura liniştea atunci când o voce puternică făcu să răsune numele lui Oedip, atât de tare încât, de spaimă, ni s-a ridicat părul în cap.

Un zeu îl cheamă, îl zoreşte…

După câţiva paşi, când am întors capul, bătrânul dispăruse. L-am zărit doar pe rege ascunzându-şi faţa cu braţul ridicat în dreptul ochilor, ca la vederea unui lucru înspăimântător pe care privirea nu-l poate suporta (…) l-a înghiţit”.

Înghiţire sau înălţare? Cele două nu sunt oare una, în această unire a cerului cu pământul? în acest altundeva” unde domneşte Vocea una, EU SUNT? În Oedip, Cadmos şi-a găsit împlinirea.

Cel ce a ajuns la capătul sinelui nu putea rămâne în registrul unde l-au închis proiecţiile noastre mentale. Există desigur acest registru; se cuvine bineînţeles să-l luăm în consideraţie; dar este la fel de just să distingem în ordinea psihologică o coborâre la orizontalitate a acestui etaj, a elementelor ce constituie ordinea ontologică şi sunt înscrise în adâncul fiinţei noastre. Aceste elemente dotate cu o viaţă proprie au vocaţia realizării. La începutul vieţii sale, libertatea Omului constă în alegerea pe care o are de făcut între a rămâne în această orizontalitate sau a se verticaliza. Aşa cum am văzut, atunci când el se verticalizează, libertatea sa dobândeşte aripile cunoaşterii.

Dintr-o astfel de perspectivă, problema psihologică evidenţiată de Freud îşi dovedeşte realitatea prin faptul că, în ordinea ontologică, Omul trebuie să se căsătorească cu „mama” sa din care el trebuie să se nască, matrice de apă mai întâi, de foc mai apoi, matrice a craniului în cele din urmă. Dacă femeia nu îndeplineşte această muncă în ea însăşi pentru a face să crească în ea „Fiul Omului”, ea are toate şansele să compenseze această absenţă dând o dezvoltare alienantă fiului ei biologic şi inducând astfel complexul denunţat pe bună dreptate de părintele psihanalizei. Tatăl copilului nu este mai puţin responsabil decât mama, dacă el nu ştie să structureze primul „eu” al copilului şi să-l ajute să descopere puţin câte puţin că în el se află sămânţa lui „Eu”, Fiu al unui

alt Tată. Moartea simbolică a tatălui nu are un sens autentic decât pentru cine urmăreşte să se căsătorească într-adevăr cu mama, dar într-o întoarcere interioară spre mama din adâncuri.

te Z E U

DE LA TREZENAEA ATŞNA

A exercita o funcţie regală nu înseamnă întotdeauna a atinge în sine o astfel de dimensiune.

Şi-ar mai fi acoperit Tezeu, regele Atenei, ochii dacă ar fi putut suporta întâlnirea cu ceea ce se deschidea în faţa lui Oedip la Porţile de aramă şi ar fi rămas până la capăt martorul trecerii prietenului său în lăcaşul zeilor? Nu, ochii săi rămaşi ochii unui muritor s-au închis, orbiţi de strălucirea miilor de sori ce l-au întâmpinat pe Oedip devenit brusc mai strălucitor el însuşi decât razele lor. Şi totuşi, bunăvoinţa regelui faţă de bătrânul cerşetor, protecţia pe care i-a promis-o până la moarte dându-şi cuvântul fără a-l mai lua înapoi, onoarea pe care şi-a făcut-o din a-i rămâne credincios, toate acestea ne-au emoţionat şi ne-au predispus să recunoaştem în el eroul legendar venerat încă şi astăzi în Grecia.

Dar s-ar putea ca eroul preamărit de natura noastră de exilaţi să nu fie acelaşi cu cel recunoscut de Olimp. Între rege şi cerşetor, cerul l-a preferat de cerşetor şi s-a deschis în faţa acestuia. Regele mai avea fără îndoială încă o etapă de parcurs înainte de a deveni cerşetor şi a ajunge la giuvaerul pur al coroanei regale!

Amintindu-ne totodată că mitul, asemenea Sfinxului sau Pythiei din Delfi, îşi ascunde mesajul, să dăm la o parte vălul ce acoperă povestea pentru a merge până în miezul ei.

Tezeu este fiul lui Egeu, regele Atenei.

Oricâte soţii ar fi avut* Egeu – şi ele au fost numeroase! – regele nu putea avea copii. Sterilitatea sa îl îndurera într-atât încât luă hotărârea s-o consulte pe Pythia din Delfi, pentru a afla cauza şi a o înlătura.

„Nu trebuie în niciun caz să dezlegi gâtul burdufului tău umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena”, îi spuse ea.

Neştiind să descifreze enigmaticul răspuns, Egeu se duse la Medeea, magiciana; care jură să facă uz de arta sa pentru a spăla ruşinea regelui, dacă acesta îi promitea protecţie, deoarece, simţindu-se alungată din Corint, va trebui fără îndoială să-şi caute refugiu la el. Pactul o dată încheiat, Egeu se îndreptă plin de speranţă spre Trezena al cărei rege, Pitheu, prietenul său, avea o fată, Acthra, greu încercată: viitorul ei soţ căzuse în dizgraţie şi fusese alungat din cetate. Datorită vrăjilor Medeei, Acthra se îndrăgosti de Egeu care se trezi el însuşi împins de magiciană în patul tinerei femei. În cursul nopţii, după ce amanţii se iubiră, iar Egeu „dezlegă gâtul burdufului său umflat de vin”, Acthra fugi din patul ei unde dormea cel toropit de beţie şi se réfugié în insula Sphaera, în apropiere de Trezena. Acolo, ea primi vizita zeului Poseidon

care se uni cu ea.

Deşi Poseidon nu-şi reclamă niciodată dreptul de paternitate asupra copilului ce urma să se nască din tânăra femeie de două ori onorată în acea noapte magică, Tezeu se născu la Trezena ca fiu al lui Egeu, regele Atenei, şi al lui Poseidon, stăpânul oceanelor, al insulelor şi al ţărmurilor, zeul celor mai mari adâncuri submarine, stăpân al izvoarelor şi al râurilor.

Dar această filiaţie divină rămase ascunsă în inima Acthrei; doar Pitheu răspândi cu discreţie zvonul.

Cu câteva zile înainte de naşterea copilului, Egeu, chemat la Atena de îndatoririle sale regale, părăseşte Trezena şi porneşte pe mare. Înainte de plecare, el îi recomandă Acthrei să nu-şi expună fiul, aşa cum se obişnuieşte adesea în cazul bastarzilor, ci să-l crească discret şi conform normelor rangului său. El depune sub o stâncă enormă o sabie de aur şi nişte sandale de aur, însemnele regale ce urmează a fi înmânate de mamă copilului atunci când acesta va atinge vârsta la care îşi va putea cunoaşte şi asuma adevărata identitate. Acthra aduce pe lume un băiat căruia îi dă numele de Tezeu, deoarece el are o „poziţie”. Tezeu creşte la curte sub privirea atentă a mamei sale Acthra şi sub autoritatea regelui Trezenei, Pitheu, cunoscut drept omul cel mai înţelept şi cel mai instruit din vremea sa. Tezeu dobândeşte o statură şi o forţă demne de vărul său Heracles, ale cărui munci stârnesc

admiraţia întregii Grecii din acea epocă, ceea ce va provoca repede invidia lui Tezeu. Astfel, el se amuză înfruntând cele mai mari dificultăţi şi stârnind, cel puţin în anturajul său, cea mai vie admiraţie. Această forţă uimitoare e dublată de o inteligenţă strălucită şi de o mare frumuseţe. Seducţie, şiretenie, vigoare în luptă, tânărul ştie să folosească toate aceste arme pentru a-şi atinge scopurile.

Într-o zi, Heracles este invitat la cină la Trezena, de către regele Pitheu; vine acoperit cu pielea leului din Nemeea pe care tocmai l-a ucis şi la un moment dat o aruncă neglijent pe un jilţ. La acest gest, tinerii din palat o iau la fugă îngroziţi, dar Tezeu îl înfruntă cu îndrăzneală pe cel despre care crede că este încă viu; şi, desigur, toată lumea râde de această confuzie, dar totodată îi admiră îndrăzneala. Mai târziu, tânărul nostru erou, supunându-se ritualului Comyriilor (tunsoarea părului), îi sacrifică lui Apolo buclele frontale din părul său, dar refuză să se lase ras în cap, aşa cum se cuvine.

După un timp, încântată de precocitatea fiului său, Acthra îl conduce pe Tezeu în faţa stâncii sub a cărei masă enormă sunt îngropate însemnele regale depuse acolo de Egeu. Va fi în stare Tezeu să dea la o parte piatra? Ofensat, tânărul, care nu cunoaşte secretul pietrei, o apucă şi o ridică cu o mare uşurinţă. Surprins, el descoperă zăcând acolo o sabie de aur şi nişte sandale, de aur. Întrebată, Acthra îi dezvăluie lui Tezeu identitatea

sa regală; ea păstrează tăcerea asupra originii sale divine şi, prin urmare, asupra afinităţilor lui secrete cu lăcaşurile marine; nu are deci motiv să se mire că, hotărându-se să meargă imediat la tatăl său regele, Tezeu refuză să plece pe mare şi alege călătoria pe uscat. Drumul pe uscat este unul dintre cele mai periculoase: bântuit de bandiţi, el conduce fără cruţare spre moarte. Să fie însă Tezeu mai puţin puternic decât vărul său Heracles? Nu-i va permite oare această călătorie să rivalizeze cu gloria eroului? Hotărârea sa e irevocabilă: va merge pe fâşia de pământ ce se întinde de-a lungul coastei, fără a ţine seama de rugăminţile mamei sale.

Tezeu îşi ia rămas bun de la Acthra şi de la regele Pitheu şi pleacă fără a privi înapoi, ferm hotărât să nu se arate în faţa tatălui său decât după ce-i va fi învins pe toţi bandiţii care vor îndrăzni să-l atace. Primul dintre aceştia este Peripetes, un uriaş cu şase braţe, despre care se spunea că ar fi fost fiul lui

Poseidon şi care îi ucide cu enorma sa măciucă de piele pe toţi călătorii ce trec pe acel drum. Tezeu se repede asupra lui, îi smulge din mâini măciuca de piele şi îl ucide cu ea dintr-o lovitură.

De acum înainte, Tezeu îşi continuă drumul înarmat cu sabia de aur, dar şi cu măciuca de piele pe care o flutură cu mândrie, aşa cum face Heracles cu pielea leului. Învingător asupra lui Peripetes, Tezeu curăţă drumul de numeroşi alţi

bandiţi care le veneau de hac victimelor lor cu cel mai odios sadism; printre ei se află Sinis, nepotul lui Corinthos, el însuşi fiu bastard al lui Poseidon; apoi tatăl lui Sinis, celebrul Procust cu patul său funest, şi banditul Sciron, de asemenea fiu al lui Poseidon, care prin vicleşug îşi aruncă nefericitele victime în mare, unde sunt devorate de nişte ţestoase imense: încă mulţi alţii cad răpuşi de loviturile valorosului fiu al lui Egeu. Dispariţia lor îl aşază acum pe Tezeu la acelaşi nivel cu vărul său Heracles; muncile lor sunt echivalente şi, în plus, cele ale lui Tezeu sunt dezinteresate, în opoziţie cu muncile pe care Heracles, ucigaşul familiei sale, trebuie să le înfăptuiască pentru a-şi răscumpăra crima.

Aureolat cu renumele dobândit, Tezeu atinge coastele Aticii; primeşte la templul lui Zeus-celfoarte-îndurător purificarea de sângele pe care l-a făcut să curgă în timpul călătoriei sale şi beneficiază de ospitalitatea Fitaâizilor; pentru prima oară de la plecarea sa din Trezena, este îngrijit, îmbrăcat în veşminte somptuoase, iar părul său blond buclat este împletit în cozi cu mare artă. Interpelat de nişte zidari care construiesc acoperişul templului lui Apolo şi care îşi bat joc de el, luându-l drept o fată cu capul descoperit, Tezeu le deshamă dintr-o singură mişcare boii de la căruţă şi o aruncă pe aceasta din urmă în aer, la înălţimea acoperişului. Impresionaţi, lucrătorii se retrag, iar Tezeu îşi face intrarea triumfală în cetatea Atenei.

Dubla origine a eroului grec este demnă de atenţie. Tezeu este fiu de rege, dar regele e un muritor a cărui funcţie regală nu l-a ridicat la rangul de zeu. În schimb, filiaţia divină care îl leagă pe Tezeu de Poseidon, oricât de discretă ar fi ea, şi fără îndoială tocmai din cauza acestei discreţii, îi dă o forţă pe care nicio divulgare indiscretă a secretului nu o poate distruge. Această forţă investită la începutul vieţii adolescentului la nivelurile fizic şi psihic, dobândeşte la Tezeu o putere excepţională. Răsfăţat de mama sa şi de bunicul său, regele Trezenei, admirat de ei, copilul creşte fără să înveţe altceva decât că trebuie să-şi perfecţioneze darurile în construirea unei personalităţi de esenţă nobilă.

Orice personalitate este esenţială pentru a dobândi în categoriile vieţii un „eu” corespunzător valorilor colective şi valorilor lumii; într-un prim timp, fiecare ştie că acest „eu” trebuie să fie construit, să fie cunoscut de către cel în cauză, recunoscut de ceilalţi şi să atingă cât mai mult posibil o reuşită socială. Vine o zi când acest „eu” intră în rezonanţă cu un „Eu” mai profund, cel pe care l-am văzut tulburându-l pe Oedip şi făcându-l să se interogheze asupra adevăratei sale identităţi, apoi s-o cucerească. Acest „Eu” depus ca sămânţă divină fondatoare a oricărei fiinţe, uitat de Cadmos şi de primii săi descendenţi, a reprezentat o cerinţă inevitabilă pentru Oedip, şi cunoaştem istoria celei de a doua naşteri a eroului

la Teba, precum şi a celei de a treia naşteri la Colonos… <o; o…

La Tezeu, acest „Eu” este semnificat cu claritate în filiaţia divină a eroului, ţinută atât de secretă încât e simţită mai degrabă ca fiind refulată în memoria Acthrei şi a lui Pitheu, fiinţe ce par a nud bănui importanţa şi încă şi mai puţin a o cultiva la copil, ei înşişi neavând niciodată acces la „persoana” lor. Fondator al oricărei fiinţe, dar acoperit de un prim „eu” necesar, acest „Eu” se exprimă în general înjurai vârstei pubertăţii şi invită fiinţa să intre în rezonanţă cu el pentru a o face să-şi descopere adevărata identitate şi să treacă de la dimensiunea „personalităţii” la cea a „persoanei”, a „unicului” reprezentat de fiinţă în inima colectivităţii.

Două raţiuni esenţiale pot înăbuşi vocea „persoanei”.

Prima ţine de o naştere prea prematură, de o privare de ultimele două-trei luni ale vieţii intrauterine în timpul cărora se construieşte partea cea mai subtilă din copil, identitatea sa. Astăzi ştim în mod ştiinţific că în luna a şasea de gestaţie fătul e terminat în anatomia şi fiziologia sa, dar că psihismul său nu este încă pe deplin constituit; or, în ultimele trei luni de viaţă intrauterină, psihismul este cel care, aşa cum spuneam mai sus, se elaborează în aşa fel încât identitatea primă – eul-ego – a copilului de care el este legat, dobândeşte o informaţie suplimentară: aceasta, de un ordin mai subtil şi mai intim, lasă

urme în puterea potenţială de înfăptuire a „Eului” unic, dincolo de „eu”, şi a persoanei, dincolo de personalitatea viitorului adult. Această muncă ce se desfăşoară la mare adâncime în ultimele trei luni de gestaţie, ţine de opera care, în mitul de faţă, este cea a lui Poseidon. Tridentul zeului adâncurilor înscrie aşadar în memoria copilului vocea lui „unu şi trei” care este chiar copilul în principiul său şi se va face auzită de el la momentul potrivit. Tridentul este pentru greci ceea ce „carnea”, *BasaR*, pecetluită în adâncurile nebănuite ale lui Adam, este pentru evrei1. Litera mediană a cuvântului, *şi-n*, este un trident; ideograma sa primitivă este un arc întins la extrem, a cărui săgeată reţinută ea însăşi la extrem se va exprima într-o zi prin înfăptuirea fiinţei (cele două litere care o înconjoară formează cuvântul *BaR*, „Fiul”!); deci săgeata va înfăptui „Fiul” sau, dacă se va abate din drum (mitul căderii), va ucide!

În aceste profunzimi, toate tradiţiile se întâlnesc şi vorbesc Limba una recuperată de Oedip în mit, precum şi de toţi marii sfinţi în Istorie! Deţinând cu fermitate cheia Limbii una, putem simţi săgeata ca fiind cea a zeului grec Eros, a erosului, spirit în om şi arc el însuşi, corp al Fiului, al cuvântului… Primul „eu” va juca rolul de „tată adoptiv” pentru a primi în el Vocea cuvântului şi a spiritului al căror singur Tată este Dumnezeu, ajungând astfel la Unu, care este trinitate în partea de jos, imagine a sfintei Treimi

în partea de sus. Dacă Omul primeşte în sine această „Voce”, săgeata tridentului va începe să acţioneze în vederea transformării psihicului său animal în suflet spiritual – ceea ce s-a întâmplat în cazul lui Oedip, rămas fidel de-a lungul întregii sale vieţi Vocii care l-a condus de la Corint la Colonos.

Ceea ce ştiinţa cunoaşte astăzi parţial, dar suntem îndreptăţiţi să cunoaştem în mod intuitiv şi mai complet sprijinindu-ne pe mituri2, pare a fi fost cunoscut deja în Grecia antică. Să ne amintim de fiul lui Semele, ea însăşi fiica lui Cadmos. Mă refer la Dionysos, zeul vinului, născut din iubirea lui Zeus şi a lui Seinele, a cărei frumuseţe l-a vrăjit pe zeul cerului. Hera, soţia lui Zeus, a reuşit să se răzbune şi Semele, victimă a geloziei perverse a zeiţei, a pierit ucisă de fulgerul celui pe care îl iubea; ea era însărcinată în luna a şasea. Dar Hernies, un alt fiu al lui Zeus, pe care l-a avut de la fiica uriaşului Atlas, a salvat copilul din acel pântece lunar3 şi l-a închis în coapsa tatălui său-matrice solară; astfel, Zeus şi-a asumat ultimele trei luni ale muncii de gestaţie, semnificând prin aceasta că primele şase luni ale copilului în viaţa intrauterină ţin de formarea unei identităţi lunare, adică nocturne, legată de inconştient şi că ultimele trei luni, care primesc informaţia solară, ţin de un „Eu” conştient. La capătul acestor trei luni, după expirarea termenului, Hermes cel „cu sandale înaripate” îşi eliberă tatăl, iar Dionysos veni pe lume „născut de două ori”, cum pare s-o

spună numele său4.

Este cert că nu putem auzi adevăratul mesaj al zeului vinului – ce va interveni mai târziu în viaţa lui Tezeu – decât dacă, dincolo de beţia vulgară la care, după cum ni se spune, se deda alaiul său, dincolo de dansurile şi cântecele orgiilor în cursul cărora Bacantele se lăsau pradă celor mai nebuneşti deliruri, percepem arierplanul scenei unde se desfăşoară adevărata dimensiune a zeului primăverii, a făgăduitorului de fructe, zeu al viţei de vie şi al licorii zeilor, al beţiei cunoaşterii ce-l face pe Om să participe la bucuriile divine. Grecia pare aşadar să ne confirme că eroul său Tezeu, fiul regelui Egeu şi al zeului Poseidon, este predestinat să intre într-o zi în dimensiunea solară a fiinţei sale, aceea a adevăratei sale „persoane”. Doar dacă un alt obstacol decât cel descris mai sus şi care nu pare să-l privească pe erou nu va sta în calea înfăptuirii sale!

— Acel alt obstacol constă în faptul că, după naşterea copilului, lumea parentală nu dă primului „eu” al copilului o structurare justă. Acest „eu” poate fi într-adevăr clădit prea solid pe valorile lunare pe care părinţii n-au ştiut să le depăşească şi le-au ridicat la rangul de valori solare – valori referitoare la lumea exilului şi absolutizate; copilul creşte atunci numai în orbita obiectivelor acestei lumi, iar capcanele lumii riscă să se strângă în jurul său; cufundat în lunar, el nu va mai avea deloc acces la adevărata sa identitate de Om,

identitate de ordin divin. Sau acest prim „eu” nu a fost recunoscut prin el însuşi, ci doar ca obiect al proiecţiilor parentale, sau se va fi dezvoltat într-un astfel de laxism încât nicio matrice iubitoare nu-l va fi putut conţine pentru a-l construi. Uneori, această mică fiinţă începe să crească pornind de la un mare traumatism, iar apărările pe care le generează cu scopul de a se proteja vor tinde să devină mai rigide şi se vor transforma apoi în închisoarea sa, respectiv în mormântul său.

S-ar părea că Tezeu nu se află la adăpost faţă de acest al doilea tip de obstacol.

Recunoscut, putem spune că a fost; a fost de asemenea crescut într-un cămin iubitor, sub îndrumarea vigilentă a unui bunic respectat pentru înţelepciunea şi ştiinţa sa. Nicio suferinţă nu i-a tulburat tinereţea. Dar, supradotat, admirat fără rezerve de ai săi cărora le-a hrănit vanitatea, onorat, flatat din toate părţile, cum ar fi putut el auzi o altă voce decât cea a laudelor care i-au legănat primul „eu”? O voce care l-ar fi determinat să fie surd la vocea sirenelor, la registrul unde se desfăşoară cântecele lor şi unde îşi investeşte el însuşi toate darurile, şi să se deschidă spre o altă dimensiune a fiinţei sale aparent complet închisă din interior şi despre care nimeni nu i-a vorbit din exterior?

O mare frumuseţe, o reuşită somptuoasă… tot atâtea capcane narcisiace foarte greu de ocolit. Desigur, a înfrunta contrariile lor constituie o altă ameninţare. Dar trebuie eroul nostru să se teamă

de ea? La prima lectură a mitului, suntem impresionaţi de frumuseţea, curajul şi îndrăzneala lui Tezeu, cu riscul de a ne afunda împreună cu el în uimirea unei logici întru totul sterile. Or, păcălit de forţa îmbătătoare a primului său „eu” şi de laudele pe care ea le suscită, Tezeu construieşte cu propriile mâini un labirint adânc căruia i se cuvine ca noi, cititorii, să-i discernem realitatea.

Ceea ce ne frapează în această povestire este faptul că, încă din copilăria lui Tezeu, lăsând deoparte darurile excepţionale ale adolescentului, un „prea devreme” pare a sta la baza descoperirii originii sale regale. Acthra, mândră de fiul ei, de precocitatea sa, precum şi de originea sa secretă, nu e oare prea grăbită să-l vadă apropiindu-şi însemnele regale? Dacă ea însăşi nu a intrat încă în rezonanţă cu „persoana” sa, adică cu „Fiul” interior pe care, aşa cum am văzut, fiecare fiinţă trebuie să-l recunoască în sine, pentru a-l purta în gestaţie în timpul vieţii sale, nu proiectează ea oare asupra fiului exterior dorinţa de împlinire – şi, în cazul de faţă, dorinţa de reuşită – ce ar trebui să privească în esenţă secretul propriei interiorităţi? Acesta e pericolul clasic, dar prea puţin observat, deci prea puţin evitat! Iar în dorinţa ei nebună de a-l împinge pe Tezeu spre glorie, Acthra nu respectă timpul necesar dobândirii de către tânărul adolescent a unei maturităţi suficiente pentru a da descoperirii originii sale regale o direcţie justă;

În momentul în care ea îl conduce în faţa

stâncii, e evident că dorinţa vanitoasă de a-şi „epata” anturajul îl împinge pe copilul regal să ridice masa enormă de piatră. Spre nenorocirea sa, îndrăznesc să spun, reuşeşte.

Sabia de aur pe care o descoperă atunci este însemnul unei alte regalităţi decât cea a simplei funcţii paterne ce îi va reveni poate într-o zi; ea nu e sabia care ucide, ci aceea care transformă şi dă viaţă dincolo de viaţă; lama sa invită la întâlnirea cu tridentul lui Poseidon, dar nimeni nu îi spune acest lucru. Cât despre sandalele de aur, le-am văzut în picioarele divinului Hermes, împodobite cu aripi menite să-l facă a se mişca în alte spaţii-timp decât cele ale lumii umane ale unui prim „eu”.

Dar, îmbătat de aceste obiecte asupra cărora nu poate proiecta decât viziunea sa narcisiacă despre lucruri, Tezeu decide imediat să plece la tatăl său, regele Atenei. Două căi i se oferă atunci pentru a ajunge în oraş: calea pe uscat şi calea pe mare. Alegerea lui Tezeu nu are de ce să ne mire: fiul lui Poseidon este încă total adormit, iar cel al regelui Egeu e departe de a gândi că va trebui să se măsoare într-o zi cu redutabilul trident al zeului adâncurilor submarine, altfel spus cu dimensiunea „una şi trei” a „persoanei” sale despre care nici nu bănuieşte că ar exista şi cu atât mai puţin că ea ar fi adevărata sa identitate.

Nu, Tezeu nu are pentru moment de la tatăl său divin decât moştenirea feţei sale nocturne, cea a apelor. Oricât de încărcate ar fi acestea cu

adevărata moştenire, cea a energiilor potenţiale încă „neîmplinite”, cum ar spune tradiţia ebraică, încă necunoscute, adică nebănuite de Omul inconştient, în această etapă, ele sunt deocamdată sterile, iar Omul rămas infantil nu ştie decât să se dilueze în ele şi să regreseze în visul oceanic al unei matrice fără limite; el se abandonează cu complezenţă celor mai puerile înclinaţii ale sale, oricât de virile ar fi ele în aparenţă, şi se îndrăgosteşte de propriile succese; Tezeu este un astfel de om. Curajul de care dă dovadă, voinţa de a-şi atinge scopurile sunt virtuţi remarcabile pentru un anume timp, dar atunci când li se conferă forţa absolutului, autorul lor riscă să se identifice total cu ele şi să devină incapabil de a-şi distinge umbră. Confundat cu soarele gloriei sale, Tezeu are cu atât mai puţine şanse de a-şi vedea umbra, cu cât moştenirea-i neptuniană, la acest nivel al fiinţei sale, îl handicapează. El se îneacă în apele oglinzii lui narcisiace. Dacă, pentru a ajunge la Atena, Tezeu ar fi pornit pe „calea umedă” 5, calea mărilor, el s-ar fi aflat negreşit în faţa unei oglinzi mai puţin binevoitoare care l-ar fi obligat să interpreteze încercările unde a fost învingător drept înfrunt arinmposibil de ocolit cu propriii săi monştri interiori. În loc de aceasta, alegând „calea uscată”, calea de pământ, el se poleieşte la soarele celui mai superficial reflex al său, ucide monştrii exteriori, dar refulează monştrii săi interiori în părţile cele mai profunde şi mai necunoscute din sine însuşi; el făureşte din ei labirintul sumbru

despre care am vorbit mai sus şi pe care, mai devreme sau mai târziu, va trebui să-l întâlnească şi să-l asume.

Totuşi, oamenii aceştia perverşi, cu cruzimea lor fără nume, nu ne-au apărut ei oare, pe calea de pământ, drept descendenţii mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi ai zeului Poseidon? Tezeu nu a ştiut să-i recunoască în ei pe fraţii săi. Aş îndrăzni să spun că, pentru a-i omori, el n-a ştiut să se servească decât de faimoasa măciucă de piele cucerită de la primul monstru, Peripetes, simbol al forţei animale brutale, mai degrabă decât de sabia de aur… El n-a ştiut decât să-l arunce în mare pe banditul Sciron şi să-l lase pradă enormei broaşte ţestoase a cărei hrană fuseseră până atunci trecătorii aruncaţi de bandit în valuri, dar nu a făcut el însuşi experienţa ţestoasei mărilor: mijlocitoare între cer, prin carapacea sa rotundă, şi pământ, prin pântecele său plat, ea l-ar fi instruit pe Tezeu despre originea lui divină.

Tezeu soseşte la Atena la fel de ignorant ca la plecarea din Trezena, şi numai în strălucitoarea lumină a unei noi fapte de vitejie le dovedeşte el lucrătorilor Templului virilitatea sa. Fără îndoială, cei ce „lucrează la Templu” au avut ochiul deschis spre vigoarea feminină a acelui insolent cu bucle blonde şi cu înfăţişare efeminată; dar să ne amintim că el nu-i sacrificase lui Apolo decât buclele frontale, repede crescute la loc, şi că nu a ştiut să-i ofere totalitatea forţei sale – părul fiind expresia forţei ce ia naştere în rinichi6. Să ne

amintim de asemenea că regele Egeu fusese sfătuit de Pythia din Delfi să „nu dezlege gâtul burdufului său umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena”. Locul cel mai înalt din Atena ar putea fi tocmai domeniul Porţilor de bronz, acolo unde, dacă ar fi ajuns, Egeu ar fi devenit conştient de faptul că „vinul din burduful său umflat” ţinea mai mult de libaţiile oferite divinului Dionysos decât de vinul risipit în seminţe infantile…

În orice caz, Tezeu, cel născut din aceste seminţe infantile, se prezintă la palatul regelui, tatăl său.

DE LA ATENA LA CNOSSOS

Tezeu se prezintă la palatul regelui cu siguranţa pe care i-o conferă nobleţea descendenţei şi renumele dobândit prin muncile sale. Nu se lasă recunoscut de rege, care ignoră până şi existenţa fiului născut de Acthra, într-atât plecarea sa precipitată din Trezena l-a făcut străin de ceea ce a lăsat în urma sa; el este aşadar departe de a-şi imagina că tânărul erou este rodul nopţii magice puse la cale de Medeea.

Medeea, vrăjitoarea care, aşa cum ne amintim, nu-i acordase ajutor regelui decât în schimbul unei promisiuni de protecţie, devenise între timp soţia regelui Egeu. Deci ea este cea care, împreună cu regele, îl primeşte în palatul din Atena pe prestigiosul tânăr. Fascinaţi amândoi, îl invită să stea un timp cu ei, dar foarte repede ochiul magicienei îl recunoaşte în Tezeu pe fiul lui

Egeu zămislit, datorită ei, cu Acthra; ea vede imediat în el pe eventualul uzurpator al tronului ce îi revine de drept lui Medos, fiul pe care l-a avut ea însăşi de la regele Egeu. De aceea, îl face pe Tezeu să treacă drept spion şi hotărăşte, cu complicitatea regelui, să-l ucidă pe trădător.

O cupă otrăvită îi este pregătită, urmând ca el s-o bea la apropiata sărbătoare în cinstea lui Apolo. Dar în ziua cu pricina, în momentul în care Tezeu ridică spre cer cupa pentru a implora zeii să-i protejeze pe rege şi pe regină, mantia care îi ascundea sabia de aur se desface puţin şi, deodată, regele zăreşte sabia.

Într-o străfulgerare, el înţelege totul, îşi recunoaşte fiul şi sparge dintr-o lovitură cupa blestemată din care otrava se răspândeşte pe masă; îl strânge pe Tezeu la piept, îl îmbrăţişează, îl face să fie recunoscut drept fiu al său la curte, de către adunarea nobililor şi de către cea a poporului. Serbări fără sfârşit luminează zi şi noapte cetatea care preamăreşte isprăvile eroului ei şi îl recunoaşte ca fiu al regelui său. Plin de mânie împotriva reginei ale cărei planuri îi devin acum clare, Egeu îl susţine pe Tezeu care vrea să se răzbune pe ea. Împreună cu Medos, ea fuge din palat învăluită într-un nor magic care-i face nevăzuţi privirii urmăritorilor.

Începând din acel moment, Tezeu împarte cu tatăl său conducerea regatului. Pe vremea aceea, regatul era devastat de un taur alb monstruos adus de Heracles din Creta, unde îl capturase în

cursul celei de a şaptea dintre muncile sale; taurul pustieşte câmpia de la Marathon şi ucide sute de bărbaţi şi femei. El este fără îndoială cel despre care va vorbi mai departe mitul şi reprezintă în cazul de faţă o manifestare evidentă a zeului Poseidon. Mai mulţi bărbaţi au fost trimişi pentru a-l supune, dar toţi au fost ucişi, printre ei numărându-se şi Androgeu, fiul lui Minos, regele Cretei. În faţa acestui flagel şi încrezător în forţa sa invincibilă, Tezeu pleacă să înfrunte taurul; reuşeşte să-l apuce de coarne şi să-l târască pe străzile Atenei până la templul lui Apolo, unde îl sacrifică. Dar problema pusă de taur nu putea fi rezolvată doar prin acest holocaust. Un alt sacrificiu, de altă dimensiune, apăsa asupra atenienilor.

Într-adevăr, regele Minos crede că fiul său Androgeu n-a fost trimis să înfrunte monstrul decât pentru a fi expus cruzimii lui şi a muri; de aceea el cere ca ispăşire a morţii sale, mai degrabă decât un război, sacrificarea anuală a şapte tineri şi a şapte tinere, trimişi drept hrană unui alt monstru, Minotaurul, şi aceasta timp de zece ani. Când Tezeu începe să participe la treburile regatului împreună cu tatăl său, Atena se pregătea să trimită pentru a treia oară tinerii desemnaţi de soartă spre a fi sacrificaţi Minotaurului. Tezeu nu poate suporta această ruşine.

Astfel, fidel celor mai nobile valori ale inimii sale, el se hotărăşte să plece cu al treilea convoi şi

să obţină permisiunea regelui Minos de a înfrunta singur Minotaurul; dacă va învinge monstrul, nu numai că viaţa tinerilor va fi salvată, dar se va pune capăt exigenţei de ispăşire impusă de Creta.

Regele Tezeu se arată neliniştit de acest proiect care nu i se pare drept; încearcă să-l convingă pe fiul său să renunţe, dar în zadar. Nu înseamnă oare să trădeze alianţa încheiată cu Creta dacă îi schimbă cursul în cel de al treilea an? Este Tezeu în stare să se măsoare cu redutabilul Minotaur pe care regele presimte că doar sabia de aur îl va putea învinge? Este pregătit Tezeu să mânuiască sabia de aur? Iată întrebări rămase fără răspuns şi care seamănă o spaimă mare în inima regelui; în ciuda rugăminţilor sale, el, tatăl eroului, nu-l poate face pe acesta să renunţe la planul său, după cum nici Acthra, mama lui Tezeu, nu-i putuse influenţa alegerea drumului spre Atena, cu câteva luni în urmă.

Deşi Tezeu pleacă mânat de generozitate, proiectul lui nu este mai puţin orgolios. Fiul Acthrei *i* i promite însă tatălui său că îl va preveni de victorie de îndată ce corabia revenind din Creta va intra în apele Atenei, înălţând în vârful catargului o pânză albii în locul pânzelor negre ce marchează în fiecare an doliul tristului convoi; dacă din nefericire pânzelv vor rămâne negre, ele vor anunţa moartea eroului.

Regele Egeu priveşte cuprins de nelinişte corabia care iese în larg şi se îndreaptă spre Creta

arborând pavilionul negru. El va veni adesea să scruteze orizontul şi să-şi imagineze pânza albă fluturând mândră la prora corăbiei.

Regele Egeu nu se înşală; el are toate motivele să fie neliniştit. Vârsta i-a dat acel „ceva” pe care nu-l poate numi şi pe care o anumită evoluţie a persoanei sale i l-ar fi, conferit cu precizie dacă ar fi ştiut să-şi depăşească personajul reprezentat şi să aibă acces la adevărata sa identitate, adică la înţelegerea evenimentelor dincolo de „evenemenţial” şi la descoperirea motivaţiilor ce determină deciziile luate în faţa acestor evenimente. El simte intuitiv că hotărârea fiului său nu este justă. Într-adevăr, cel ce porneşte în această aventură acţionează conştient de adevăratul său „Eu” tot atât de puţin ca atunci când s-a angajat pe „calea uscată” a călătoriei sale spre Atena sau când a procedat la cucerirea Taurului alb.

Primul „eu” al lui Tezeu este cu atât mai prins în capcană cu atât sufletul său este mai emotiv, iar natura sa mai generoasă; cu un curaj indiscutabil, sporit de succesele precedente, el doreşte din toată inima sa eroică să pună capăt tributului apăsător impus de Creta. Dar o inimă eroică şi supusă emoţiei nu este neapărat şi o inimă „circumcisă”, cum ar spune evreul, adică o inimă eliberată de pieile interioare ale Omului şi care acţionează în locul său, o inimă capabilă să vadă o dimensiune mai profundă îi lucrurilor. Astfel, cel ce s-a cuibărit în inima lui Tezeu sub masca

generozităţii, respectiv a eroismului, este animalul vanităţii personale şi al orgoliului supraeului naţional.

Curajul şi eroismul sunt virtuţi psihice, nu spirituale; ele generează tensiuni epuizante care ajung într-o zi la punctul lor de ruptură; necesare un timp pentru a făuri primul „eu”, ele sunt chemate să cedeze locul puţin câte puţin unei forţe proprii naturii adevăratei „persoane” pe care nimeni n-o poate bănui dacă n-a experimentat-o şi care, fără niciun efort, permite fiinţei să facă gestul potrivit, într-un acelaşi suflu, generozitatea se supune altor criterii decât acelea ale ordinii psihice; uneori se transpune ea însăşi în rigoare şi este atunci de neînţeles pentru fiinţele rămase în ordinea primară.

Totuşi, printre acestea din urmă, Omul vârstnic, obosit de tensiunile datorate incoerenţei acestui registru, are tendinţa să renunţe la apărare; obosit de a trebui să ia decizii în conformitate cu nişte norme liniştitoare, dar a căror fragilitate începe s-o descopere, el lasă să prindă contur în el o înţelepciune ascunsă, destabilizatoare, dar cu atât mai tulburătoare cu cât ea nu mai are forţă decizională.

Fără incipială că tocmai înţelepciunea aceasta confuză îi dă regelui Egeu intuiţia unei „incorectitudini” în succesiunea evenimentelor ce se perindă prea rapid sub ochii lui şi în afara puterii sale regale. Totuşi, pentru Tezeu, întâlnirea cu taurul alb era deja încărcată de sens! mai întâi

în privinţa animalului în sine, dacă ţinem seama de semnificaţia acestui prim etaj al Tetramorfului; taurul capturat de Tezeu solicita desigur din partea tânărului o ultimă înfruntare pe care nu ştiuse s-o discearnă în adversarii săi precedenţi. Mai mult, dacă taurul era într-adevăr cel ce o onorase în Creta pe regina Pasiphae, aşa cum vom afla mai târziu, înseamnă că el era zeul Poseidon însuşi, tatăl lui Tezeu. A captura taurul fără a-i citi mesajul echivala cu a reduce întâlnirea la un tur de forţă; a-l sacrifica pe altarul lui Apolo reprezenta un gest pur exterior, popular desigur, dar de ordin magic, şi nu constituia în niciun fel un drum deschis în conştiinţă, legat de o recunoaştere a filiaţiei divine. Dacă aşa ar fi stat lucrurile, Tezeu ar fi înţeles sensul şi, deci, importanţa sacrificării celor cinci tineri şi a celor cinci tinere fete, oferiţi Minotaurului. Dar, mai întâi, cine este Minotaurul?

TEZEULACNOSSOS ÎNTOARCEREA SA LA ATENA

Pe tronul Cretei, în palatul din Cnossos, domneşte regele Minos împreună cu regina Pasiphae. Regina Pasiphae primi într-o zi vizita zeului Poseidon care îi apăru sub forma unui taur strălucitor. Regele Minos, soţul ei, îşi stabilise anterior dreptul la tron în detrimentul fraţilor să-i, bazându-se pe favoarea cu totul particulară a zeilor care îi îndeplineau, spunea el, toate rugăminţile. Ca dovadă imediată, el îi ceru lui Poseidon în faţa tuturor cretanilor, ca un taur alb

să iasă din mare spre a-i fi sacrificat. Atunci se ivi, înotând spre ţărm, un taur atât de alb încât, uluit, Minos îl păstră în turma sa şi sacrifică în cinstea zeului mărilor şi al fluviilor un animal mult mai puţin frumos. Pentru a-l pedepsi pe Minos, Poseidon făcu în aşa fel încât regina să se îndrăgostească de taur. Ceea ce se şi întâmplă: fermecată, Pasiphae îi ceru lui Dedal, arhitectul curţii, celebru prin arta sa de a fabrica obiecte însufleţite, s-o ajute să-şi împlinească dragostea cu taurul şi, pentru aceasta, să-i construiască o vacă de lemn articulată în aşa fel încât să poată intra în ea şi să-i folosească deschizăturile genitale când va fi cazul. Dorinţa reginei e lege, arhitectul se supune. Când taurul veni pe câmpia unde păştea vaca de lemn, se cuplă cu ea. Din această unire se născu un montru cu cap de taur şi trup de om, Minotaurul. Neştiind ce să facă cu monstrul şi dorind să-şi ascundă ruşinea, regele Minos consultă un oracol care îi dădu sfatul să construiască prin Dedal o locuinţă în fundul căreia să-şi închidă fiul pe cât de detestat, pe atât de redutabil. Dedal construi atunci un labirint cu nenumărate cărări întortocheate şi perfide care făceau ieşirea imposibilă pentru oricine ar fi îndrăznit să se aventureze acolo; acesta ar fi devenit inevitabil prada Minotaurului care se afla în centrul acelui loc infernal.

Minotaurul, născut dintr-o iubire divino-umană sub forma unui animal, era de temut nu numai datorită aspectului său hidos, ci şi datorită

exigenţei sale devoratoare, deoarece constrângea cuplul regal să-i dea în mod regulat drept hrană copii mici. Regele Minos nu găsise altă soluţie pentru a-şi scăpa ţara, Creta, de acest dezastru, decât căutând un pretext pentru a-şi obliga rivala, Grecia, să hrănească ea monstrul. Pretextul a fost oferit de moartea lui Androgeu şi, de atunci, Grecia era cea care trimitea în fiecare an în Creta tributul respectiv. Iar astăzi tributul urma să fie plătit de atenieni pentru a treia oară.

Corabia cu pânze negre acostează pe ţărmurile cretane, după ce fusese nevoită să-şi întrerupă călătoria în portul Delfi din cauza unei furtuni puternice. Să fi uitat Tezeu să-i aducă sacrificiu lui Apolo înainte de plecare? Dar porunca lui Apolo era s-o celebreze pe Afrodita şi să-i aducă zeiţei tributul cuvenit, respectiv ofranda unei capre. Tezeu s-a supus, dar, în clipa morţii, capra s-a transformat în ţap, iar acesta a fost cuprins de convulsii atât de puternice încât toţi le-au interpretat ca fiind de rău augur. Când furtuna a îndurerat şi mai mult convoiul funest, Tezeu i-a oferit o jertfă lui Apolo însuşi, în sanctuarul de la Delfi, acolo unde Pythia l-a recunoscut imediat pe fiul lui Egeu, rod al acelui „burduf umflat de vin” al cărui gât a fost deschis înainte de vreme. Afrodita i-a oferit eroului protecţie, astfel încât Tezeu ajunge cu bine la destinaţie, cu cei treizeci de luntraşi şi cele paisprezece victime.

Regele Minos îi aşteaptă, dar se

îndrăgosteşte de una din tinerele fete desemnate pentru sacrificiu şi tiranul ar fi violat-o pe loc dacă fiul lui Egeu, prevalându-se de filiaţia sa cu zeul adâncurilor marine, nu s-ar fi interpus pentru a o proteja.

„Dacă eşti fiul lui Poseidon, spune atunci regele Minos aruncând un obiect în mare, adu-mi acest inel care este şi pecetea mea, căci eu sunt fiul lui Zeus.

— Dacă eşti fiul lui Zeus, dovedeşte-mi acest lucru”, i-o întoarce Tezeu. Invocându-l pe Zeus, Minos dezlănţuie cerul care răspunde printr-o furtună violentă: tunetul bubuie, un fulger brăzdează cerul, dar trăsnetul îl respectă pe fiul lui Poseidon care se aruncă în mare unde Thetis îl însoţeşte. Frumoasele Nereide înoată, parcurg în toate direcţiile lăcaşurile umede şi aduc în curând inelul de aur pe care Tezeu, ieşind din ape, îl dă regelui Minos. Regele se înclină.

Ajuns la palat, Tezeu îşi prezintă cererea lui Minos şi lui Pasiphae; el cere permisiunea să se lupte singur cu Minotaurul pentru ca tinerii atenieni să fie definitiv cruţaţi, atât cei ce îl însoţesc, cât şi victimele promise Minotaurului în următorii şapte ani. Regele râde de tânărul orgolios ce se crede capabil să înfrunte monstrul. Renumele său a ajuns totuşi la urechile cuplului regal; şi-apoi, e adevărat că Nereidele nu l-au părăsit pe fiul lui Poseidon în recenta încercare. Dar cine îl va asista în această luptă sumbră din labirint? Cine îl va conduce până* la Minotaurul

închis în adâncurile acelui edificiu cu cărări întortocheate unde e sortit să se rătăcească şi să moară de epuizare chiar înainte ca îngrozitoarea întâlnire să se producă? în bătaie de joc, regele Minos acceptă.

Regele n-a luat în calcul ajutorul surprinzător pe care tânărul erou îl va primi de la o „Nereidă a pământului”, dacă pot spune aşa: Ariadna, propria-i fiică, prezentă la palat în momentul în care Tezeu şi-a exprimat cererea. Ariadna s-a îndrăgostit nebuneşte de acest tânăr frumos, curajos ca nimeni altul şi a cărui moarte refuză s-o accepte. Ea se apropie de el; frumuseţea tinerei fete este la fel de mare; farmecul ei îl învăluie pe Tezeu în mrejele-i tandre; el se lasă condus de protectoarea sa regală până la intrarea labirintului. Acolo, în schimbul celei mai solemne promisiuni de a o lua de soţie, Ariadna îi înmânează curajosului erou un fir pe care acesta îl va desfăşura pe tot parcursul drumului şi care îl va duce direct în centrul edificiului, după indicaţiile foarte precise cunoscute de tânăra fată. Ea îi recomandă să aştepte ca monstrul să adoarmă şi să-l apuce de păr pentru a-l ucide.

Tezeu îi ascultă poruncile; traversează fără ezitare labirintul, neîntâlnind nici cel mai mic obstacol; se află acum în faţa Minotaurului; pândeşte monstrul, îl surprinde la timpul potrivit şi îl ucide cu măciuca de piele care, împreună cu sabia de aur, nu-l părăseşte niciodată. Datorită firului Ariadnei pe care l-a desfăşurat cu grijă,

Tezeu se întoarce pe unde a venit şi părăseşte labirintul prin aceeaşi poartă pe unde a intrat; pieptul său tânăr e umflat nu numai de mândria faptei sale, ci şi de bucuria de a-şi fi eliberat poporul de jertfa sălbatică pretinsă de Creta. Acoperit cu sângele monstrului, el îşi eliberează victimele ucigându-i pe lemnicieri şi se întoarce împreună cu Ariadna pe corabia care ridică de îndată ancora.

Vâslaşii îşi sporesc eforturile pentru a ajunge cât mai repede în larg. Cretanii renunţă repede la urmărirea convoiului triumfal, iar Tezeu se poate bucura în voie de dubla sa victorie, cea asupra Minotaurului, desigur, dar şi cea a dragostei; Ariadna, cu care urmează să se căsătorească, se află lângă el, îndrăgostită nebuneşte; însă Ariadna a luat-o cu ea şi pe sora sa Fedra. După câteva zile, corabia face escală în insula Naxos. La plecare, Tezeu o uită acolo pe Ariadna, adormită pe ţărm şi purtându-i copilul în pântecei Tezeu observă prea târziu absenţa Ariadnei; nu se mai poate întoarce, într-atât e de puternic vântul ce împinge corabia în larg.

Când se trezeşte, văzându-se părăsită, Ariadna izbucneşte în hohote de plâns. Unii spun că în pofida consolării şi îngrijirii atente de care a avut parte de la femeile din Naxos, Ariadna a murit aducându-şi pe lume copilul; alţii ne asigură că însuşi divinul Dionysos a venit după tânăra femeie şi i-a uscat lacrimile, luând-o de soţie.

Oricare ar fi fost soarta Ariadnei, Tezeu, fără

a-şi bate prea mult capul din pricina ei, după cum se pare, îşi continuă călătoria şi zăreşte curând ţărmurile Aticii. Nebun de bucurie, dar şi de orgoliu la ideea primirii ce îi va fi făcută, eroul nostru îşi pierde capul; nu e de ajuns că a uitat-o pe Ariadna, iată că acum nu-şi mai aminteşte nici de promisiunea făcută tatălui său şi nu înlocuieşte pânza neagră cu pânza albă. Corabia îşi urmează aşadar drumul spre Atena în haina sa de doliu.

Când zăreşte corabia în depărtare, regele Egeu caută cu disperare semnul convenit cu fiul său, dar iată că presimţirea sa se adevereşte: pânza este neagră! Tezeu nu mai e! Tinerii au murit! Şi timp de încă şapte ani… De la cap până la picioare, întreaga fiinţă a regelui e cuprinsă de slăbiciune; el se clatină şi, din înaltul falezei unde timp de atâtea zile scrutase orizontul, se răstoarnă şi cade în mare, aceeaşi mare care de atunci îi poartă numele.

Când Tezeu soseşte la Atena, oraşul este în doliu şi se pregăteşte de funeralii. Tezeu plânge, iar cortegiul său triumfal se preschimbă într-o procesiune îndurerată de atenieni înlăcrimaţi ce se îndreaptă spre altarul unde urmează să se aducă jertfe zeilor.

Tezeu e proclamat rege. El ia locul tatălui său şi administrează statul cu rigoare, ca un tehnician perfect. Dar, pentru a nu rămâne mai prejos decât Heracles, el continuă să rivalizeze cu eroul în multiple fapte de vitejie care îl ţin multă vreme departe de poporul său. Cetatea începe să se

împartă în facţiuni; dar pasiunea lui Tezeu e mai puternică; el pleacă la război împotriva Amazoanelor al căror stăpân devenise Heracles, după ce le ucisese regina în cea de a noua muncă a sa; aceste femei războinice şi vestite trăgătoare cu arcul sunt seduse de Tezeu care o răpeşte pe una dintre ele, Antiopea. Din unirea sa cu Antiopea se naşte un fiu, Hipolit. După moartea Antiopeei, Tezeu se căsătoreşte cu Fedra! Tragedia lui Racine ne-a întipărit în memorie povestea iubirii triste a Fedrei pentru Hipolit, iubire ce provoacă moartea tânărului, apoi demenţa şi în cele din urmă sinuciderea Fedrei. După unii, Tezeu, acuzat de a-l fi ucis pe Hipolit, e exilat în insula Scyros al cărei rege, Licomed, incomodat de prezenţa ucigaşului, îl aruncă din vârful unui munte în timpul unei plimbări. După alţii, Tezeu însuşi, distrus de multiplele sale greşeli şi respins de Atena căzută pradă războaielor intestine, caută refugiu la Licomed. Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, sfârşitul tragic al lui Tezeu rămâne acelaşi, şi anume un exil amar şi căderea din vârful unui munte la poalele căruia îşi găseşte moartea.

Minotaurul, fiu al taurului şi al lui Pasiphae devenită vacă de lemn, poartă în numele său dubla-i filiaţie: cea a regelui Minos şi cea a taurului – Poseidon. El pare a fi pentru Pasiphae ceea ce este pentru Acthra fiul ei Tezeu, născut din dragostea conjugată a tinerei femei cu regele Egeu şi cu zeul Poseidon. Fiecare dintre cele două

femei a adus pe lume un fiu, primul prezentându-se sub o formă monstruoasă, iar cel de al doilea, ca supraom.

Pasiphae, regina din Cnossos, şi Acthra, legată prin Egeu de Atena, se înfruntă aşa cum se înfruntă cele două oraşe şi, mai târziu, Minotaurul şi Tezeu. Aceştia din urmă îl au ambii drept tată pe Poseidon; ei sunt fraţi. Minotaurul, născut din taurul divin şi din Pasiphae, anunţă o dimensiune divină; Tezeu, născut din regele Egeu şi dintr-o tânără prinţesă, are înfăţişare de Om care, în raport cu opţiunea lui Tezeu, va regresa spre animal sau va evolua spre lumina ce zeifică.

Evident că, în umbra lui Tezeu, Minotaurul este o dimensiune a acestuia, pe care eroul e chemat s-o domine pentru a-i integra energiile, la fel cum a fost invitat şi Oedip s-o facă atunci când s-a aflat în faţa Sfinxului. Dar, în timp ce Oedip părăsise Corintul nesatisfăcut de prima sa identitate şi căutându-şi intens originile, Tezeu nu părăseşte Trezena decât într-o inflaţie de sine – inflaţie a unui prim „eu” din care nu pare totuşi să fi fost construit – şi în căutarea unei glorii suplimentare celei datorate faptelor sale vitejeşti: coroana regală.

Ceea ce frapează cititorul în cazul lui Tezeu, ca şi în cel al Minotaurului, e caracterul maximalist al fiinţei lor: supradotatul Tezeu, cu aspiraţiile sale nemăsurate şi „superb de frumos”, este un atlet incomparabil ce nu-şi are egal decât în vărul său Heracles care, la intrarea în viaţă, nu

are generozitatea lui Tezeu, generozitate capabilă să se expună celor mai mari sacrificii de sine pentru poporul său; cât despre Minotaur, el este „monstruos de monstru”. Acest caracter este moştenit de cei doi fraţi de la tatăl lor comun, Poseidon. Zeul oceanelor domneşte asupra unor spaţii nemărginite; el generează fiinţe fără structuri, cu orizonturi imprecise, cu revărsări oceanice, cu expansiuni nemăsurate; dar, în calitatea sa de stăpân al adâncurilor submarine, el deţine secretul pe care îl ascund abisurile: originea, principiul fondator al oricărui lucru. Pentru a ajunge la secretul aflat înăuntrul său, fiul lui Poseidon, Tezeu, va trebui să-şi traverseze potopurile, să se construiască şi, pentru aceasta, să-şi aducă aminte de strămoşul său, Cadmos1; Cronos, fiul lui Uranus, cerul, şi al Gaiei, pământul, este puterea creatoare şi distrugătoare a timpului care devine, pentru cel ce se uneşte cu Eros, *Kairos*, „clipa” grea de eternitate.

Vreau să spun prin aceasta că, în filiaţia sa divină, Tezeu este menit înfăptuirii totale de sine, dar acest lucru nu se va putea realiza decât cu condiţia de a investi moştenirea imensă lăsată de zeul mărilor într-o verticalizare a fiinţei; or, numai Eros, în puterea sa de mutaţii, dincolo de expansiunile sale diluviene, îi va permite aceasta. (în alte cuvinte, fiul lui Poseidon trebuie să înveţe să-şi înfrâneze impulsurile animale înainte de a-şi putea asuma, în „clipa” lui *Kairos*, înfruntările cu sine care, integrate, vor fi o sursă de creştere

interioară. Dar cine îl poate învăţa pe copil, apoi pe adolescent, să se înscrie în aceste limite, dacă nu cel ce îl întrupează pe Cronos, Tatăl conform filiaţiei umane, garantul şi regizorul legilor lumii? Mama, legată în mod mai natural de apele marilor adâncuri, ar trebui să fie memoria originilor şi cea a legilor ontologice. Dar Acthra era încă prea tânără pentru a fi expresia lor şi nimeni nu mai întreprindea în ea o operă bărbătească spre a o aduce la această maturitate. Şi chiar dacă ar fi atins-o, ea nu ar fi avut nicio şansă de a fi auzită de acela pe care primele legi umane nu-l structuraseră încă.

Tezeu nu a avut tată, regele Egeu fiind totalmente absent; iar Pitheu, bunicul copilului, în pofida înţelepciunii şi a erudiţiei sale, nu a putut înlocui tatăl şi nici n-a ştiut să stăvilească valurile excesive ale fiului oceanului tumultuos. Tezeu nu a avut niciun reper.

Cu toate acestea, Poseidon şi-a solicitat în repetate rânduri fiul să verticalizeze rodul isprăvilor sale; aşa cum am spus mai sus, fiecare dintre oamenii monstruoşi întâlniţi înaintea sosirii eroului la Atena şi ucişi de el ar fi putut constitui, prin filiaţia sa, una din reprezentările feţei sumbre a zeului mărilor. Dar, întâlniţi pe „calea uscată”, ei nu l-au îndrumat pe Tezeu spre umbra sa. Lumina care nu izvorăşte din întuneric este iluzorie, iar faptele vitejeşti ale lui Tezeu nu i-au făurit decât o glorie deşartă. Expansionismul natural al fiului lui

Poseidon s-a exprimat atunci printr-o umflare

de care tatăl său uman este, după cât se pare, răspunzător la rându-i.

Regele Egeu, neliniştit odinioară din cauza sterilităţii sale, nu primise oare de la Pythia din Delfi porunca exprimată după cum urmează: „Nu trebuie în niciun caz să dezlegi gâtul burdufului tău umflat de vin înainte de a fi atins locul cel mai înalt din Atena”? El n-a putut descifra sensul cuvintelor enigmatice şi s-a grăbit, cum bine ne amintim, să obţină un fiu de la Acthra. Dar ştim cât de just şi de profund este oracolul din Delfi, voce a zeului interior al Omului venit să-l consulte. Ce a vrut el să spună?

„Burduful umflat de vin” nu conţine oare cele mai nebuneşti libaţii, cele ce se răspândesc în plăceri „orgiace” în sensul dionysian al termenului? Trebuie deci să notăm că zeul vinului, Dionysos, despre care am vorbit mai sus, se prezintă şi el într-o dublă dimensiune: cea care corespunde primelor şase luni de gestaţie în pântecele lui Semele, dimensiunea lunară; apoi cea care a fost implantată în timpul ultimelor trei luni în coapsa lui Zeus, dimensiunea solară şi spirituală. Hermes, mesagerul zeilor, este cel care îi va asigura lui Dionysos această ultimă etapă de viaţă în „matricea” paternă. Ceea ce înseamnă că zeul vinului poate fi şi el trăit în faţa sa întunecată şi urmat spre plăcerile primare sau, stimulat de Eros, poate fi experimentat în faţa sa luminoasă care permite acces la beţiile divine şi sobre ale cunoaşterii. E cert că „burduful umflat de vin” al

regelui Egeu este puterea erotică a acestui om, putere având o astfel de calitate încât poate fie să se piardă în apele informale ale celui mai supărător infantilism şi să slujească tuturor exagerărilor, fie

„Să se ridice pe înălţimile Atenei”; acesta va fi vinul pierdut într-o dinamică a morţii sau „vinul pierdut” al poetului, capabil să îmbete marea într-o dinamică a vieţii:

„Pierdut e vinul, bete sunt undele am văzut săltând în aerul amar figurile cele mai profunde” 2.

„Înălţimile Atenei” nu sunt oare cele ale oraşului interior locuit de „figurile cele mai profunde” pe care regele Egeu, asemenea oricărei fiinţe umane, îl are de construit şi care corespunde, în exterior, oraşului Colonos, tărâmul Eumenidelor, unde Oedip a văzut deschizându-se în faţa sa Porţile de aramă? Altfel spus, Pythia din Delfi îi recomandase lui Egeu să nu-şi risipească „vinul” şi să-şi păstreze dragostea pentru Marea Operă a vieţii sale. Dar Egeu nu era pregătit să înţeleagă un astfel de limbaj; şi-atunci a apelat la magiciană… e un lucru atât de uşor! Iar Tezeu s-a născut din acest „uşor”, din acest „prea devreme” ce s-a exprimat la el prin revărsările sale oceanice. Cât despre Egeu, el nu putea decât să se înece!

Ceea ce ne face să credem că, indiferent de filiaţia umană sau divină a lui Tezeu, moştenirea primită de la ea îi oferă eroului şansa de a stagna

în prima dimensiune a fiinţei sale, numită în limbajul Thtramorfului etajul „taurului” posesiv şi viguros, plin de puterea sa. Aceste calităţi nu fac altceva decât să slujească narcisismul omului şi să se dilueze în primele ape ale matricei de apă cele lipsite de profunzime ale inconştientului său. În aceste condiţii, Tezeu nu este nicidecum pregătit să-l considere pe Minotaur drept fratele său, alter-ego-ul său ale cărui energii ar trebui să le integreze pentru a atinge a doua dimensiune a sa, cea de om adult; la etajul „leu”; pentru el, Minotaurul este pur şi simplu duşmanul exterior care îi este străin şi pe care trebuie să-l ucidă, fără trimitere la adversarul interior obiectivat în realitate de monstru.

Dar să îndrăznim a merge mai departe; s-ar părea că suntem îndreptăţiţi de asemenea să percepem Creta ca fiind faţa întunecată a Greciei (într-o accepţie colectivă a situaţiei), iar pe regele Minos drept faţa întunecată a lui Egeu, fiecare dintre ei sintetizând în sine popoarele respective.

Soţia regelui Egeu este vrăjitoarea Medeea; aceasta înseamnă că femininul, adică inconştientul său, este pradă operaţiilor magice dintre care una se exprimă prin unirea reginei Pasiphae cu taurul. Cu toate acestea, Poseidon i-a oferit regelui Minos posibilitatea de a croi un drum spre adâncuri jertfind într-un mod corect taurul strălucitor ieşit din valuri. Dar jertfa n-a fost decât un act de devoţiune magică cu un taur substituit, cu scopul de a permite regelui Minos să-şi apropie darul

undelor. Nu e de mirare că Androgeu, fiul lui Minos şi al lui Pasiphae, a fost ucis de adevăratul taur divin! Androgeu, „născut om bun la inimă”, ar fi trebuit să trăiască şi să fie un aliat al Atenei şi al persoanei lui Tezeu în dinamica unei deveniri juste şi luminoase. În loc de aceasta, sumbra escaladă continuă: pentru a ispăşi moartea lui Androgeu şi a reconstitui dimensiunea luminoasă a cetăţii, Grecia va trebui să se măsoare cu fiul taurului în faţa sa întunecată, Minotaurul; ea trebuie să se pregătească pentru înfruntarea ce va avea loc la capătul celor zece etape pe care le cunoaştem jertfirea celor şapte tineri şi a celor şapte tinere fete, oferiţi în fiecare an drept hrană monstrului. Minotaurul este un monstru devorator, paznic al unei prime porţi de care Atena nu va putea trece decât după ce îşi va fi asumat această jertfă.

Cel ce păzeşte pragul oricărui mit i se pare monstruos celui ce se prezintă pentru a-şi asuma trecerea prin acea poartă; el e dotat cu o putere colosală în unicul scop de a suscita la erou o urcare a sevei propriilor energii egală sau superioară faţă de a sa, astfel încât, învingător, acest om să integreze la rândul său respectiva putere; fără ea, nu va putea trece prin poartă; nu va putea supravieţui de cealaltă parte a ei; în această cealaltă parte îl aşteaptă o dimensiune mai intensă a vieţii, un nou spaţiu-timp – spaţiu al leului – care îi va pretinde o cu totul altă respiraţie. Integrarea implică asimilarea. În această înfruntare dintre erou şi monstru, unul îl

va „mânca” pe celălalt; de aceea, monstrul apare ca „devorator”. Dacă, încremenit de teamă, eroul îi va transmite toată puterea sa, va fi cu siguranţă „devorat” de el; dar dacă, dobândind cunoaşterea operei, va lăsa să urce în el seva Erosului, singura capabilă de mutaţie, el va integra energiile şi va „devora” monstrul: „În această operaţiune, leul devorează taurul”, aminteam mai sus cu privire la Oedip.

Dar există o condiţie pentru a obţine această victorie: „dacă eroul a dobândit cunoaşterea operei”, în mitul lui Oedip am pus accentul pe importanţa deplasărilor pe care Oedip a fost nevoit să le facă într-o lungă perioadă de aparentă rătăcire înainte de a se prezenta la porţile Tebei, în faţa Sfinxului: perioadă de incubare a unei înţelepciuni ascunse care l-a făcut să rupă cu inconştienţa descendenţei sale (uciderea tatălui); perioadă de graţie în cursul căreia s-a format în el o înţelegere secretă, o cunoaştere a răspunsului ce trebuia dat la ghicitoarea Sfinxului, în cazul lui Tezeu, acest proces de incubare a unei alte înţelepciuni şi a unei alte cunoaşteri trebuie să se înfăptuiască prin supunerea la legea sacrificiului (în sens literal de „a face sacrul”) şi aceasta timp de zeceani.

În ordinea colectivului, cei şapte tineri şi cele şapte tinere fete simbolizează diferitele aspecte ale „persoanei” – Atena – care ar fi trebuit să moară pentru a reînvia de câte ori era necesar – de zece ori – înainte ca Atena să integreze

energiile „taur” ale lui Poseidon. Numai după aceea cetatea – şi regele Egeu care o întrupează – va putea atinge „Cea mai mare înălţime a sa”, pătrunzând în adâncurile secrete ale zeului oceanelor. Zece este „nouă plus unu”, în povestirea biblică, Egiptului i-au fost necesare zece răni înainte ca evreii să înfrunte monstrul din marea Roşie; ei au „traversat” marea în timp ce monstrul i-a „devorat” pe urmăritorii egipteni. Iar cele zece sunt nouă, numite „minunile lui Dumnezeu”, plus una numită „rană”, care vede moartea fiilor egiptenilor şi înfăptuirea unui nou Israel capabil să se nască pentru a merge spre „partea cea mai înaltă din el însuşi”, Pământul făgăduinţei. La rândul său, Heracles şi-a asumat în mitul grec zece munci înainte de a merge să culeagă merele de aur din grădina Hesperidelor pentru a coborî în infern şi a urca de acolo în înaltul Olimpului, unde a devenit „uşier al cerului”! Asemenea miei scări, corpul nostru ne invită să urcăm cinci vertebre sacrale (cf. „A face sacrul”) şi cinci vertebre lombare (spaţiul „taur”) înainte de a trece prin „Poarta oamenilor” şi a merge împreună cu leul, apoi cu vulturul, spre totalitatea sinelui nostru3. E nevoie de nouă luni de viaţă intrauterină pentru a construi un copil care, la naşterea sa, va fi „zecele”. Şi am văzut că primele luni de gestaţie nu dau nicio speranţă de naştere; sunt necesare şase luni pentru a construi soma şi psihismul care vor permite etajul „taur”, dar numai ultimele trei luni asigură formarea

identităţii copilului şi posibilitatea sa de a evolua spre Omul-Dumnezeu ce e menit să devină.

Aşadar, nu la sfârşitul celui de al treilea an consacrat jertfirii tinerilor atenieni are cetatea şansa de a merge până la „locul cel mai înalt al Atenei”. Legea este absolută; ea nu poate fi ocolită. Fiul lui Egeu, conceput el însuşi înainte de vreme, nu-şi putea duce cetatea la împlinire. Inima sa „necircumcisă” era oarbă la profunzimea evenimentelor ce aveau loc. El rupe timpul de gestaţie al poporului atenian.

Jertfa îi priveşte pe oamenii tineri – iată un lucru important. Popoarele din antichitatea cea mai timpurie au cunoscut întotdeauna legea conform căreia un fiu trebuie să moară pentru a se naşte din nou; pentru ele nu putea fi vorba pe atunci decât de copilul cărnii lor, iar numeroşi copii erau oferiţi ca holocaust. Trebuie să aşteptăm secolul al XIX-lea şi seria evolutivă privilegiată a poporului evreu pentru a-l vedea pe Dumnezeul lui Avraam înlocuind sacrificarea copiilor cu aceea a animalelor, în timp ce alte popoare continuau jertfele umane; sângele animalelor curge din abundenţă pe altarele lui Israel fără însă ca oamenii aceia să înţeleagă faptul că altarele trebuie să se interiorizeze. Doar către secolul V al acestor timpuri precreştine profeţii imploră poporul să aducă jertfele în el însuşi:

„Jertfele plăcute lui Dumnezeu sunt un duh zdrobit. Dumnezeule, Tu nu dispreţuieşti o inimă

zdrobită şi mâhnită (...). Atunci vei primi jertfe neprihănite (...), atunci se vor aduce pe altarul tău tauri" 4.

Israel cunoaşte de asemenea taurul posesivităţii şi al voinţei de putere; el trebuie, ca toţi ceilalţi, să fie mort pentru acest taur, să accepte să nu înţeleagă şi să nu deţină adevărul, să rupă cu orice directivitate nejustificată, cu nevoia iluzorie şi securizantă de a ţine totul în mână... să accepte inacceptabilul! Câte morţi are de trăit, şi toate generatoare de viaţă nouă! Iată ce refuză Tezeu atunci când se înduioşează de propria-i soartă, de scumpele sale valori simbolizate de tinerii atenieni. Tezeu refuză să fie mort pentru sine. Preţ de o clipă, regele, tatăl său, reprezintă, prin acea înţelepciune ce se iveşte brusc în el, stăpânul interior pe care nu-l ascultă. El nu se ascultă decât pe sine, ascultă un „eu" redus şi exaltat într-o umflare mortală; el are dreptate în faţa şi împotriva tuturor; şi iată-l plecând în Creta după ce a promis că va înălţa pânza albă.

În Creta, regele Minos se bucură dinainte de înfrângerea tânărului orgolios; şi el se pregăteşte pentru un festin... Dar nu a luat-o în calcul pe blinda Ariadna!

Iată că femininul interior al lui Tezeu se trezeşte şi că Eros ţinteşte cu săgeata sa inima celor doi tineri, dar aceştia nu o primesc decât la nivelul lor infantil – cel al pasionalului şi al necunoaşterii la Ariadna, eventual cel al

pasionalului, dar cu siguranţă cel al interesului la Tezeu; interes, căci Ariadna posedă cheia redutabilului drum labirintic pe care el va trebui să-l parcurgă pentru a se întâlni cu Minotaurul!

Să nu uităm că, în pofida fugii vrăjitoarei Medeea departe de palatul regal din Atena, femininul regelui Tezeu, aflat în umbră, rămâne marcat cu pecetea magiei, iar Ariadna, asemenea mamei sale, se bucură de identitatea cu montruosu-i frate; cunoaşte toate „sforile" acestuia, dar îi ignoră identitatea profundă.

Poate că, dacă săgeata lui Eros ar fi traversat „prepuţurile" inimii sale, ea l-ar fi iubit cu o dragoste adevărată pe acela pe care l-ar fi iniţiat atunci în cunoaşterea Marii Opere. Dar pasionalul orb al tinerei femei şi impulsul său amoros o fac să pună în mâinile eroului firul ştiinţei magice, nu fără a obţine în schimb promisiunea căsătoriei.

Fir magic! Fir tragic totodată, deşi minunat în aparenţă! Or, aparenţa e înşelătoare. Tezeu trebuia să facă experienţa labirintului; eschiva sa este urmarea firească a tot ce a precedat. Nu e nevoie să mai dezvolt acest aspect al mitului, deoarece am studiat deja această temă cu privire la Oedip6, apoi la Tezeu însuşi, examinând-o în dimensiunea colectivă a Atenei; ea întâlneşte tema Jertfei", căci tocmai într-o astfel de deplasare trăieşte eroul doliul după ceea ce a fost, pentru a dobândi informaţii cu totul neaşteptate şi forţe noi, necesare înfruntării fatidice.

Firul Ariadnei este o altă versiune a mitului

biblic al căderii. A învăţa de la fructul Pomului Cunoaşterii sau de la firul Ariadnei, ambele întinse din exterior, reprezintă una şi aceeaşi greşeală. Această „cale uscată” nu are nicio putere de transformare. Doar cunoaşterea născută în „umedul” adâncurilor, dintr-o înviere după o moarte necesară, se integrează în cea mai mică celulă a persoanei şi o face să se mute spre o altă lumină, spre o cu totul altă dimensiune a sa. La această temă a labirintului mai adaug următoarele: funcţia demersului în prima matrice de apă, a cărei experienţă este făcută de Om înainte de a se naşte, la nivelul unde îşi va ascunde matricea de foc, este asemănătoare cu cea a intestinelor la acest acelaşi etaj al corpului uman; circumvoluţiunile anselor intestinale corespund celor ale labirintului. Ele sunt însărcinate cu două operaţiuni esenţiale: absorbţia (intestinul subţire) şi eliminarea (intestinul gros); absorbţia este ucenicia cunoaşterii; eliminarea, ucenicia discernământului. În exterior, rolul învăţătorului pentru colectivitate este jucat de şcoală, dar numai labirintul este învăţătorul persoanei, în secretul propriei vocaţii. A-i scuti cu orice preţ pe tineri de încercările obligatorii ale labirintului înseamnă a le ucide sufletul; a-i scuti de experienţele pe care lumea parentală le crede inutile, de erorile necesare numite de ea eşecuri şi pentru care îi face vinovaţi pe copii, de suferinţele ce o înspăimântă, de rătăcirile ce o lasă fără apărare deoarece lumea parentală, necunoscând

legea drumului vieţii, nu şi-a permis să-l parcurgă, înseamnă a ucide sufletul acestor adolescenţi. A sta lângă ei cu vigilenţă, a impune limitele necesare, dar a nu fi un agent al castrării, iată atitudinea parentală corectă. O dată castraţi, aceşti tineri nu vor fi nicicând adulţi liberi şi responsabili; ei vor deveni fiinţe sociale, banalizate, conforme cu sufletul-grup animal uman; ei nu vor intra în rezonanţă cu principiul lor creator, iar în exterior nu îşi vor găsi adevăratul loc; vor supravieţui manipulând toate compensaţiile posibile ale carenţei lor, dar nu vor trăi!

Dacă şi-ar fi asumat labirintul, Tezeu ar fi avut poate o şansă de a se delimita de falsele sale valori şi de a dobândi adevărata cunoaştere; el ar fi învăţat să mânuiască *sabia de aur*. În loc de aceasta, el ucide cu *măciuca de piele*} cu forţa brutală şi oarbă a taurului nedivinizat.

La greci, sabia de aur este o transpunere discretă a Tetragramei divine YHWH, scrisă de evrei sub formă de sabie הדה. Doar cu ea, care e Numele Sfânt, şi numai cu ea, Omul îşi poate înfrunta Adversarul, îl poate pătrunde şi îi poate integra energiile care devin atunci lumină-informaţie.

Orice sabie regală este simbolul Tetragramei; dar pentru suveranul care nu este conştient de acest lucru, ea este un obiect al vanităţii, o podoabă funcţională lipsită de puterea de a conduce la forţa divină ce îl învăluie doar pe cel ce

şi-a atins regalitatea interioară. Din nefericire, regele Egeu nu i-a putut lăsa fiului său decât o sabie golită de dimensiunea sa simbolică şi căreia eroul nu a ştiut să-i insufle viaţă; ea se leagănă veselă la şoldul său, dar n-a fost niciodată luată în mână; mâna lui Tezeu nu cunoaşte decât măciuca de piele, violenţa! Ucigându-l astfel pe Minotaur, acest alter-ego al său, Tezeu se ucide pe sine în fiinţa sa esenţială, în dimensiunea sa de Om şi de zeu. El nu trece prin nicio poartă şi, înarmat cu firul Ariadnei care i-a jalonat drumul de întoarcere – ca pietrele din povestea lui Tom Degeţelul – revine pe urmele sale. Tragică regresiune! Tom Degeţelul a sfârşit prin a asuma pădurea întortocheată şi prin a înfrunta căpcăunul; el a trecut prin poartă; iar cizmele sale fermecate exprimă intrarea într-un alt spaţiu-timp; el va merge până la palatul regelui! Tezeu n-a încălţat sandalele de aur; el iese din labirint prin aceeaşi poartă pe unde a intrat, fuge ca un hoţ, luându-le cu el pe Ariadna şi pe Fedra, sora Ariadnei, apoi îşi părăseşte iubita pe ţărmul insulei Naxos. Căci cel ce şi-a ucis sufletul nu ştie să iubească! Cine este aşadar celălalt pentru cel ce şi-a negat alteritatea din interiorul său? Un obiect de manipulat, aruncat de îndată ce a devenit inutil. Tezeu nu ştie s-o vadă pe Ariadna ca pe „una” a sa, „una” ce reuneşte în ea multitudinea dorinţelor lui; în proximitatea cadavrului îngheţat al propriului suflet, el nu ştie să devină prizonierul celei ce îl va elibera de sine însuşi; el îl sacrifică

efemerului pe acela pe care Eros nu l-a putut străpunge până la *Kairos*-ul atemporalului! Tezeu n-a ştiut decât să-şi behăie dorinţa de taur şi să întoarcă spatele celei ce poartă greaua ereditate a vacii de lemn!

Ariadna moare de durere. Sufletul lui Tezeu e mort pentru devenirea sa spirituală. După Pausanius, tânăra femeie este consolată de Dionysos şi se căsătoreşte cu el, dar, în aceste împrejurări, Dionysos nu poate fi decât zeul unui prim vin, acela al beţiilor letargice, consolatoare, însă şi distrugătoare. Moartea şi letargia ţin de aceeaşi realitate în raport cu esenţialul fiinţei.

Viaţa este memorie a adâncurilor.

Ameţit de primul vin al beţiei gloriei sale, tot aşa cum se născuse din primul vin al unui burduf deschis prea repede, Tezeu, al cărui suflet este Ariadna, uită şi el! Uită să înlocuiască pânzele negre ale corăbiei care îl aduce la Atena cu pânza albă promisă în caz de victorie. Act ratat? Act semnificând victoria ratată! Iar mulţimea care îl întâmpină pe erou şi îl ovaţionează la sosirea sa formează imediat cortegiul funebru avându-l pe Tezeu în frunte. Domnia i se înscrie în doliu. Următoarele evenimente din viaţa lui stau mărturie despre o înţelepciune şi o inteligenţă ce au rămas închise în labirint. O vor spune Dedal, arhitectul curţii regale din Cnossos, şi Icar, fiul său.

DEDAL ŞI ICAR

TEZEU ÎN INFERN – SFÂRŞITUL SĂU

Dacă mitul ne lasă să înţelegem că Creta simbolizează faţa întunecată a Greciei, trebuie să ştim de asemenea că ea este deţinătoarea comorii secrete a acesteia.

Străpuns de sabia de aur în loc să fie ucis brutal cu măciuca de piele, Minotaurul, fiul lui Poseidon şi paznicul comorii, l-ar fi investit pe Tezeu cu puterea lui, adică ar fi trezit în erou acea putere rămasă latentă în el până atunci, dar pe care un raport just cu adversarul său ar fi desfăşurat-o somptuos; ea i-ar fi permis să pătrundă în abisurile lăcaşurilor submarine pentru a-şi întâlni tatăl; bineînţeles că n-ar fi fost vorba de regele Egeu spre care el a regresat refăcând de-a-ndoselea drumul labirintului şi pe care, de altfel, nu l-a regăsit, ci de Poseidon, tatăl său divin. Orice tată uman are drept misiune doar aceea de a-şi pregăti copilul pentru o asemenea întâlnire divină!

Vai! nimic din această Mare Operă nu s-a înfăptuit la Tezeu. Labirintul i-a apărut Greciei nu numai ca altar al Jertfei” – în sensul pus în lumină mai sus –, ci şi ca sanctuar al peregrinării necesare a celui care, în persoana sa ce reprezintă poporul, şi-ar asuma înfruntarea cu „paznicul pragului”.

Ill

Tezeu n-a respectat niciunul din aceste două aspecte ale labirintului şi, dacă a ieşit din acel loc, dacă eu învins în aparenţă Minotaurul, spaţiul lumii unde el va continua să trăiască şi să-şi facă

poporul să trăiască nu va fi decât un uriaş labirint nediagnosticat, a cărui obiectivare iniţiatoare era, la scară redusă, labirintul din Cnossos; de data aceasta niciun fir magic, nicio informaţie exactă culeasă pe un drum corect parcurs nu-i va arăta calea; el se va rătăci. Altfel spus, dacă firul Ariadnei i-a permis lui Tezeu să iasă din labirint aşa cum a intrat, încercarea astfel evitată trimite omul inconştient (fals erou, dacă de eroism e vorba!) în labirintul ucigător al lumii unde el reifică toate lucrurile şi le manipulează articulându-le şi dezarticulându-le după bunul său plac şi, aşa cum am văzut, fără a şti să le iubească.

Prin urmare, Tezeu continuă acum să rătăcească plutind în voia apelor seducătoare şi tumultuoase de la suprafaţă, care se vor închide puţin câte puţin asupra lui. Întreaga sa inteligenţă investită în creaţiile apte să-i asigure bunăstarea (ar trebui să spun mai degrabă „bună-averea”) nu îşi extrage criteriile etice decât din înţelepciunea nebunească a noului labirint. Aceasta înseamnă a spune că facultăţile sale umane rămân supune impulsurilor diluviene ale taurului, mascate cu o bună morală, cu bune sentimente, cu o bună conştiinţă, precum şi cu o nobleţe convenţională.

Mitul exprimă acest caracter al eroului închizându-l pe Dedal, arhitectul curţii şi autorului labirintului din Cnossos, precum şi pe fiul său Icar, tocmai în închisoarea pe care a imaginat-o pentru monstru. Conform poveştii, genialul meşter capabil să dea viaţă obiectelor din lemn prin

articulaţii subtile, cel ce fabricase vaca, mama Minotaurului, a devenit obiectul represaliilor regelui Minos; regele vrea să se răzbune pe această formidabilă maşinaţie i dă ordin ca autorul ei să fie închis împreună cu fiul său în opera pe care a construit-o.

Dedal în labirintul din Cnossos şi Tezeu în cel al lumii, articulând, ambii, obiectele manipulărilor lor respective pentru a da o aparenţă de viaţă la ceva ce e lipsit de ea, sunt un acelaşi personaj a cărui arhitectură simbolizează înţelepciunea eroului, iar Icar, inteligenţa sa; regele Minos nu este aici decât suveranul a cărui putere ocultă domină umbra noului rege al Atenei. Tezeu şi-a închis calităţile de înţelepciune şi de inteligenţă în labirintul propriilor tenebre; ele s-au răspândit acolo, îmbătate de libertatea amăgitoare de a putea merge fără nicio constrângere pe orice cale, de a ridica pretenţii asupra a ceea ce convine capriciilor eroului, de a privilegia alegerile care construiesc personajul său şi imaginea frumoasă pe care acesta înţelege s-o ofere despre sine.

Tezeu nu-şi dă seama că în el se întrupează un monstru mai de temut decât Minotaurul – înţelepciunea şi inteligenţa puerile nu sunt oare remanenţa animalului cucerit în mod fals? Noul rege al Atenei nu înţelege că acest alt monstru îşi închide puţin câte puţin asupra lui fălcile invizibile! El domneşte, desigur, peste supuşii săi ca un excelent tehnicrat; înţelepciunea şi inteligenţa lui inerente lumii valorilor sale

comerciale mascate de cavalerism fac la început cetatea fericită şi prosperă. Nu l-am văzut noi pe Tezeu găzduindu-l cu bunăvoinţă, pe tărâmul Eumenidelor, pe regele-cerşetor Oedip? Şi alte înalte fapte sunt datorate nobleţei sale, dar l-am văzut şi complet străin de femininul său interior, de „una” a sa (vocea „una” a sa) atât de mult căutată de Cadmos-Oedip. Îl vedem acum înmulţindu-şi cuceririle feminine drept compensaţie inconştientă a acestui mutism interior. El merge de la Amazoane la Fedra, şi merge distrugându-se!

Ca şi Androgeu, fiul său Hipolit moare; dar Tezeu îşi desăvârşeşte distrugerea aliindu-se cu duşmanul său Pirithous. Într-adevăr, amândoi se hotărăsc să meargă la Sparta s-o răpească pe tânăra Elena şi să tragă la sorţi pentru a afla care dintre ei o va lua de soţie când va ajunge la vârsta măritişului; ei jură totodată să se ajute unul pe altul pentru a răpi o altă fată a zeilor, destinată celui ce n-o va obţine pe Elena. Într-o inconştienţă totală, ajutat de sufletul său blestemat, Tezeu o răpeşte pe Elena, sora Dioscurilor Castor şi Pollux, toţi trei eroi ai celebrului război troian. Deci ei reuşesc s-o răpească pe tânăra fată, scapă de următori şi trag la sorţi, aşa cum au plănuit, obiectul poftelor lor. Sorţii îi sunt favorabili lui Tezeu care îşi vede însă poporul dezaprobându-i faptele; în faţa acestei ameninţări, el o trimite în secret pe Elena în Atica, unde îi cere mamei sale Acthra s-o ascundă şi s-o aibă în grijă pe cea care

urmează a-i fi soţie când va fi nubilă.

În acest timp, Pirithous îi aminteşte prietenului său jurământul făcut şi îi cere să-l însoţească în Tartar spre a o cere în căsătorie pe Persefona, soţia lui Hades şi cea mai nobilă dintre femei, aşa cum i-a recomandat cu maliţiozitate oracolul lui Zeus consultat în acest scop. Fără nicio tragere de inimă, Tezeu se vede obligat să-şi respecte jurământul. Împreună cu Pirithous se duce să bată la poarta palatului lui Hades. Zeul infernului îi primeşte curtenitor, e atent la cererea lor şi îi roagă să se aşeze, oferindu-le fiecăruia dintre ei câte un jilţ; de îndată ce se aşază, fesele li se lipesc de pereţii jilţului în aşa fel încât carnea le devine una cu bronzul, iar ei nu se mai pot ridica! În zadarnicele lor încercări de a fugi, sunt sfâşiaţi, înţepaţi de Erinii, muşcaţi de Cerber, monstrul infernului, sub privirea foarte amuzată a lui Hades. Iar acest supliciu durează patru ani.

După patru ani, Tezeu e eliberat de prietenul său Heracles atunci când acesta, ca un adevărat erou, îşi asumă o coborâre dreaptă în infern; mai înainte, el a cules merele de aur din grădina Hesperidelor (a unsprezecea şi a douăsprezecea dintre muncile sale); el a văzut lumina şi a primit forţa de a se măsura cu un personaj total diferit de Minotaur, şi anume Cerberul cu trei capete de câine ce varsă foc şi a cărui coadă se abate, asemenea unei grape de foc, asupra celor ce nu se mai pot întoarce din infern. Învăluit în lumină, Heracles ştie să se întoarcă; el îl lasă definitiv

acolo pe Pirithous căruia zeul Tartarului nu vrea să-i dea drumul, dar îl smulge pe prietenul său Tezeu, care îşi lasă o nobilă parte din corp lipită de scaunul de supliciu; însă dacă Heracles îşi continuă drumul spre lăcaşul zeilor, e lesne de ghicit că Tezeu, cu fesele însângerate, nu poate merge mai departe, şi-i cunoaştem tristul sfârşit.

În timpul şederii ambiţiosului prieten al lui Pirithous în infern, Sparta atacă Atena pentru a o elibera pe Elena. Un bărbat numit Academos dezvăluise locul secret unde era ascunsă tânăra femeie; aceasta fu eliberată de Academos, cinstit pentru fapta sa în aşa măsură încât i se oferi în dar o grădină în apropierea Atenei, numită *Academia*; această grădină era un mic paradis unde filosofilor şi poeţilor le plăcea să se adune. Întoarsă la Sparta, Elena continuă să se bucure de îngrijirile Acthrei, jmama lui Tezeu, care o însoţi pe tânăra fată ce se întorcea la fraţii ei. Dar Afrodita stătea de veghe: ea înflăcără inima tânărului troian Paris care o răpi la rândul său pe tânăra fată, iar urmarea o cunoscută…

În ceea ce-l priveşte pe eroul nostru, important este, dincolo de evenimentul din infern, jocul inconştient ce l-a condus pe fiul lui Poseidon spre Hades. Poseidon, zeul apelor, şi Hades, zeul focului din Tartar, nu par deloc să se înţeleagă, deşi au scăpat amândoi, împreună cu Zeus, zeul cerului, de moartea monstruoasă la care tatăl lor Cronos îşi condamna toţi copiii: ne amintim că îi devora (într-atât de mult îi iubea…) de teamă ca

nu cumva vreunul dintre ei să-l detroneze din regatul său terestru, aşa cum prezisese tatăl său Uranus. S-ar părea că sensul ce trebuie descifrat aici este acela al înfrângerii efective a acestui tată nedemn graţie unirii celor trei fii ai săi salvaţi de mama lor şi domnind respectiv asupra apelor, focului din infern şi trăsnetului din cer.

Dacă Poseidon este stăpânul râurilor şi oceanelor, al întinderilor lichide în care l-am văzut înecându-se pe regele Egeu şi pe fiul său contimnndu-şi rătăcirea inconştientă, el este de asemenea seniorul marilor adâncuri; în abisurile submarine, zeul apelor, înarmat cu tridentul său, îi conduce pe muritori spre realizarea lor trinitară, spre „unu” al fiinţei lor, acolo unde eroul nostru fusese chemat de tatăl său divin, dar unde nu ştiuse să ajungă. Or, în aceste adâncuri se află ascuns palatul regelui infernului, Hades. Purtând pe cap casca ce-l face invizibil, Hades îl introduce în acele locuri redutabile pe cel ce primeşte acolo purificarea prin foc, nu înainte de a-şi fi asumat traversarea lăcaşurilor umede şi de a fi fost purificat prin apă. Purificat, prin apă, apoi prin foc, muritorul vede atunci deschizându-se în faţa sa lăcaşul zeilor unde trăsnetul lui Zeus, care îl întâmpină, ţine de o substanţă încă şi mai de temut decât focul, o substanţă pe care apa nu o poate stinge, căci ea ţine de căsătoria apei cu focul; ea este fiica rezultată din această căsătorie şi se sustrage în mod radical oricărei descrieri terestre, deoarece se sustrage stăpânirii lui

Cronos, zeul timpului terestru. Atunci când văzuse deschizându-se înaintea sa Poarta de aramă într-un vuiet de fulgere şi trăsnete, Oedip îşi atinsese în ea înălţarea. Heracles, devenit „paznic al porţilor cerului” după ce înfăptuise o coborâre dreaptă în infern, trăieşte acolo în proximitatea zeilor. Dar Tezeu?

În ambiţia sa nebunească şi fără să-şi fi asumat măcar devenirea de fiu al lui Poseidon în primele ape, Tezeu nu mai vrea s-o răpească, într-o escapadă infantilă, pe Elena, fiica lui Zeus şi a Ledei, ci pe Persefona, soţia zeului infernului, şi aceasta chiar în inima Tartarului! „Doar zeii organizează afaceri de acest fel”. Inflaţia narcisiacă a lui Tezeu trebuia să-l conducă deci pe smintit până la a se crede un zeu şi a se închipui capabil s-o răpească pe Persefona, aşa cum făcuse Hades atunci când tânăra femeie încă se mai numea Core.

Demeter, zeiţa recoltelor, care îi iniţia pe tineri în jocurile dragostei şi ale fecundităţii, îşi pierdu toate darurile în disperarea care o cuprinse atunci când fiica sa Core, simbol al seminţei de grâu, îi fu răpită. Ea rătăci timp îndelungat pe pământ, chemând-o pe Core cu strigăte sfâşietoare, şi doar după multă vreme află cine era autorul răpirii. Ghicind că Hades comisese crima de comun acord cu fratele său Zeus, ea îl asigură pe acesta din urmă că va continua să rătăcească pe pământ sterilizând arborii, ierburile şi chiar oamenii, până când fiica îi va fi înapoiată; în faţa

acestei ameninţări cu stingerea vieţii, Zeus îi propune lui Hades un compromis: Core se va întoarce în fiecare an pe pământ şi va fi redată mamei sale lângă care va rămâne timp de nouă luni, dar se va întoarce la soţul ei pe timpul celor trei luni de iarnă. Compromisul o dată acceptat, Core, devenită Persefona, învie de atunci în fiecare an, primăvara, cu primele fire de iarbă şi cu primii muguri; ea rămâne lângă Demeter până la recoltele de cereale şi de fructe, sărbătorită cu bucurie, apoi se reîntoarce în inima Tartarului. Căci Hades, zeul infernului, dar frate cu Zeus, zeul cerului, este cel ce alimentează pământul şi oamenii care îl locuiesc cu subtilul foc ceresc fără de care elementele ar fi lovite de sterilitate. Există un focar în adâncul apelor unde tot ce trăieşte vine să se adape în timpul nopţii, fie că e vorba de noaptea care reînnoieşte corpul, redă sufletului vigoarea sau împlineşte totalitatea fiinţei. În acest focar, care nu e altul decât comoara secretă a domeniului lui Poseidon în cele mai mari adâncimi ale sale, cei trei fraţi se unesc în unitatea naturii lor şi împart viaţa în conformitate cu rolul fiecăruia dintre ei. Focarul păstrează pecetluită energia nucleară a Creaţiei şi niciun muritor nu-l poate deschide fără a deveni el însuşi acest nucleu în cucerirea propriei unităţi, cea a „Vocii una”!

Ce face aşadar Tezeu în condiţiile unei astfel de încălcări a legii? Cine era Persefona pentru cei doi eroi ai noştri?

Numele ei o spune: „cea care aduce

distrugerea”. La fel ca zeul hindus Şiva, care distruge dintr-o singură privire tot ce nu ţine de eternitate, Persefona conduce în nopţile hibernale ale Tartarului tot ce e sortit să moară spre a învia într-o nouă lumină; iar acea lumină, născută din focul ceresc, aparţine deja lăcaşului zeilor. Ea este totodată corbul din mitul biblic a lui Noe, care îl conduce pe patriarh în adâncul apelor sale interioare înainte ca el să învie în lumină împreună cu porumbiţa. Nu era Persefona însăşi Core, sămânţa de grâu ce trebuie să moară în pământ pentru a rodi? Soţia infernului nu îi arată oare Omului necesitatea de a muri în fiul zeilor care este el însuşi – fiul lui Poseidon, în cazul lui Tezeu – spre a învia mai deplin înfăptuit? Şi tot ea conduce la „Vocea una”, numele ei, Persefona, putând fi auzit, într-o cabală „fonetică”, aproape de acea „voce pură”, secret al unităţii în Om, căutată de Oedip. Cabala uneşte de altfel aceste două etimologii într-o aceeaşi energie, vocea – Cuvântul – putând provoca moartea sau viaţa, după cum atinge fiinţa impură sau cea deja împlinită.

Regăsim aici sensul „Sabiei cu două tăişuri” din Biblie; în ultima rană din Egipt, această Sabie a Numelui Sfânt îi ucide pe fiii mai vârstnici ai egiptenilor, precum şi pe primii născuţi din turmele lor, dar protejează casele evreilor însemnate cu sângele Mielului1. În mitul nostru grec, Core, împreună cu mama sa, iniţia în tainele dragostei şi ale fecundităţii, în tainele vieţii; cât

despre Persefona, ea iniţiază în tainele morţii, fără de care nu există viaţă.

Tezeu vrea să trăiască fără să moară; el vrea fructul, dar fără a deveni el însuşi fruct; el ne readuce la ceea ce povestirea biblică numeşte mitul căderii.

Logica morţii care a ţesut întreaga viaţă a lui Tezeu şi pe care zeii au denunţat-o de nenumărate ori fără a fi auziţi de el, îşi sfârşeşte acum opera; Pirithous, rămas definitiv în infern, este într-un anume fel „acontul" celui ce şi-a lăsat deja acolo pielea feselor (iar pielea feselor costă scump!). Astfel, Tezeu se va întoarce în capcana infernului şi, desigur, pentru încă multă vreme!

Această logică a morţii este exprimată printr-un alt simbol de către Dedal şi Icar, pe care i-am lăsat mai sus închişi în labirintul din Cnossos şi despre care am văzut că reprezintă înţelepciunea şi, respectiv, inteligenţa lui Tezeu. Fiu al lui Poseidon, Tezeu are intituţia unei cunoaşteri secrete conform căreia „nu se poate ieşi din labirint decât pe sus"; or, acest „pe sus" al mitului înseamnă „pe calea zeilor". Tezeu a urmat o astfel de cale atunci când a coborât în infern, dar violând-o şi deci fără a-i integra spaţiile interioare traversate în mod necesar pentru a ajunge în abisurile palatului lui Hades. El compensează în mod inconştient această lipsă pornind să cucerească spaţii exterioare şi investindu-şi toate calităţile de inteligenţă şi de înţelepciune în reuşita acestui proiect de la care aşteaptă

eliberarea sa din labirint.

Dedal, ingeniosul făuritor de obiecte articulate, fabrică acum două perechi de aripi artificiale, articulate de asemenea foarte savant, pentru a permite zborul; el lipeşte cu ceară una dintre perechi pe spatele fiului său Icar, iar cealaltă pe propriul spate. Şi amândoi îşi iau zborul. „Nu zbura prea sus”, îl sfătuieşte Dedal pe fiul său beat de spaţiu şi de libertate, şi pasionat de somptuoasele descoperiri ce îi hrănesc setea de cunoaştere. „Căldura soarelui va face să se topească ceara şi îţi va dezlipi aripile. Dar să nu zbori nici prea jos deoarece efluviile mării le vor îngreuna penele”.

Călătoria e dominată de teamă! Nici prea sus, nici prea jos, nici prea la dreapta, nici prea la stânga… pericolul pândeşte pretutindeni, iar Dedal înţeleptul imploră inteligenţa îndrăzneaţă să se supună normelor. Dar despre ce nonne e vorba? Unde se află modelul? Care sunt referinţele? Există o lege esenţială pe care Dedal o ignoră, lege conform căreia energiile eliberate fără a fi, fost cucerite cum se cuvine au o viaţă autonomă; ele nesocotesc orice etică şi scapă oricărui control; îşi trăiesc viaţa într-o insolentă nebunie. Icar zboară în înaltul cerului, se apropie de soare… ceara se topeşte, aripile se frâng şi Icar se prăbuşeşte în marea de unde se ivise odinioară taurul Poseidon şi care îl înghite acum pe cel ce n-a ştiut să audă chemarea zeului!

Icar prevăzut cu aripile sale artificiale şi

violând cerurile exterioare comite aceeaşi greşeală dramatică pe care a comis-o Prometeu atunci când a furat focul din cer în timp ce soţia sa Pandora deschidea cutia interzisă şi amândoi lăsau să se răspândească pe pământ energiile redutabile pe care nu ştiau nici să le controleze, nici să le stăpânească. El face gestul lui Işa care a luat fructul oprit din Pomul Cunoaşterii, în povestirea biblică – şi ştim consecinţele gestului său! China condamnă şi ea gestul unui prinţ care a poruncit călugărilor taoişti să deschidă o încăpere din mănăstirea lor, închisă cu „porţi de aramă” 2; în acea încăpere se afla o ladă bine pecetluită conţinând o urnă, de asemenea pecetluită, unde se aflau cele opt sute de spirite ţinute închise şi care, eliberate din ordinul prinţului nebun, au invadat imperiul şi l-au distrus. Icar aparţine aceleiaşi ape ca toţi aceşti inconştienţi; el se îneacă în ea.

Consternat, Dedal aterizează pe o insulă; dar regele Minos îl caută pentru a se răzbuna pe cel pe care îl ţine închis în labirintul exigenţelor sale. El îi întinde o capcană, ştiind că nimeni altul decât genialul său arhitect va fi în stare să găsească soluţia la problema pusă, soluţie ce îi va aduce autorului ei cea mai generoasă dintre recompense. El se plimbă aşadar pretutindeni în Grecia şi în insulele din jur, ducând cu el o cochilie de melc cu spirale multiple şi provocând pe toată lumea să treacă un fir prin ea. Ajunge în Sicilia; Dedal află cum stau lucrurile şi primeşte provocarea. El fixează un fir subţire de piciorul unei furnici pe

care o introduce în noul labirint printr-o gaură minusculă făcută în extremitatea cochiliei, apoi obturează uşor orificiul imediat după introducerea furnicii; iar nefericitul animal nu mai are altă ieşire decât cea a pavilionului închisorii sale, uns în prealabil cu miere; atras de mirosul mierii, reuşeşte să străbată miile de circumvoluţiuni ale cochiliei, trăgând firul prins de piciorul său. Într-adevăr, numai Dedal putea imagina o astfel de stratagemă! Dar tocmai datorită acestui fapt, el este descoperit, iar regele Minos îi cere lui Cocalos, regele Siciliei, să i-l predea. Cocalos refuză, omul fiindu-i şi lui de mare folos, aşa că Dedal pare să-şi fi sfârşit zilele în această nouă sclavie.

Cochilia, firul, furnica nu sunt, după cum putem ghici, decât repetarea în miniatură a ceea ce au fost labirintul, firul Ariadnei şi nefericitul Tezeu însuşi!

Sedus în mod constant de mierea aparenţei, Tezeu n-a ştiut să fie sensibil la chemarea lui Poseidon, tatăl său divin; el s-a lăsat să devină, fără să-şi dea seama, prada regelui Minos, rege al tenebrelor sale căruia, fără s-o ştie, i-a dat puterea! Cu un fir prins de picior, firul alienărilor sale multiple, el a umblat întreaga viaţă, asemenea ingenioasei furnici, cu singurul scop de a-şi asigura succesul; a intrat în existenţă prin gaura mică a unei cochilii, nu i-a privit contururile decât prin micul capăt al acestei lorniete şi a ieşit din ea aşa cum a intrat. Din această perspectivă,

ne este posibil acum să identificăm Minotaurul într-un mod mai subtil.

Purtând numele regelui Cretei şi pe acela al zeului adâncurilor submarine, Minotaurul, paznic al drumului ce duce la comoara pecetluită în infern, este unul dintre scuturile zeilor. Dacă ar fi fost învins cu sabia de aur, scutul s-ar fi dat la o parte din faţa sabiei; sabia ar fi distrus, aşa cum am văzut, puterea diabolică a lui Minos şi i-ar fi redat regelui umbrelor reprezentate de inconştientul eroului funcţia ontologică şi necesară de slujitor al luminii. Dar, doborât cu măciuca de piele, Minotaurul este spulberat în puterea divină prefigurată de taur, iar Tezeu este predat tenebrelor sterilizate ale inconştientului său al căror stăpân diabolizat devine Minos. Acest stăpân viclean, maestru al iluziilor şi a tot felul de maşinaţii, este cel ce îl conduce în infern, pentru a trăi acolo cea mai crudă înfruntare cu Hades, meşteşugarul devenit maestru al manipulărilor. Acest rege diabolizat este cel ce l-a inspirat pe Dedal în construirea aripilor artificiale, într-adevăr, nu se poate ieşi din labirint decât „pe sus”, dar nu cu ajutorul unor articulaţii savante; niciun artificiu nu poate permite acest lucru. (Avioanele noastre moderne, şi chiar cele mai performante rachete, oricât de benefice ar fi ele prin anumite aspecte ale lor, nu ne fac să ieşim din lumea exilului! Manipulările genetice riscă să ne instaleze definitiv în această lume.)

A ieşi pe sus cere ca spaţiile conştiinţei

cucerite înăuntrul Omului să fie lărgite în aşa fel încât nişte aripi subtile să devină necesare; aripile sunt extrapolarea plămânilor plini de suflul unui aer nou ce se ridică în afara condiţionării de „cădere”! Ele sunt aripile iubirii, ale iertării, ale conştiinţei că celălalt este un alt noi înşine; sunt aripile inteligenţei inimii pe care vine s-o împresoare şi s-o pondereze logica inerentă fiecărui spaţiu atins – Cuvântul; ele ne ajută să discernem exact lucrurile unite cu nucleul lor fondator şi legate între ele printr-un fir conducător just, care dă sens; ele sunt eliberări autentice, nu în libertatea oricărei alegeri posibile, ci în cea a cunoaşterii cucerite.

Acesta îmi pare a fi mesajul esenţial al mitului asupra căruia noi, astăzi, asemenea unor Tezeu, Dedal sau Icar ce suntem, trebuie să medităm înainte de a ne arde aripile şi de a deveni prizonieri ai Tartarului, riscând să ne lăsăm acolo părţi preţioase din noi înşine. Poate că avem menirea să auzim vocea zeilor – şi să preschimbăm procesul morţii noastre în proces al vieţii. Este alegerea pe care o avem de făcut, alegere radicală şi urgentă, posibilă de asemenea, deoarece toate popoarele, în adâncul cărţilor lor sacre, cunosc învierea.

EUROPA

EUROPA, FEMEIE MITICĂ

Aceeaşi muncă de verticalizare pe care am efectuat-o pentru a readuce mesajele referitoare la cei doi eroi mitici la modelele lor ontologice, aşa

cum se procedează în arhitectură cu epura la edificiul pe care ea îl semnifică, se impune şi în privinţa lumii feminine a mitologiei greceşti.

Nu putem decât să rămânem stupefiaţi în faţa incredibilei confuzii de evenimente din panteonul feminin grecesc, unde se amestecă frumuseţi sălbatice, răpiri, violuri, nunţi, abandonuri, războaie, morţi şi crime, uneori jocuri încântătoare şi copilăreşti, arareori blânde maternităţi şi căsnicii fericite. Nu am nicidecum competenţa de a descurca acest ghem surprinzător de frumuseţi aspre şi de suferinţe infernale. Dacă îmi permit să vorbesc despre ele pentru a încheia această lucrare este deoarece, după câte ştiu, foarte puţini autori au abordat acest subiect sau au făcut-o aplicând pur şi simplu peste analiza lor o grilă istorică. Astfel, ei articulează mitul cu timpurile vechi când popoarele, supuse autorităţii deloc blânde a matriarhatului, încercau să scape de furia divinităţilor prin jertfe umane şi rituri, sursă a acestui strat mitic rostit, apoi scris.

Majoritatea autorilor văd în aceste „legende” un teatru unde acţionează personaje şi fapte istorice mascate pentru a fi în slujba stabilităţii clanului sau a cetăţii; unii dintre ei merg până la a crede că mitul este „lipsit de orice logică” 1. Regăsim în aceşti termeni expresia *sciziunii despre* care vorbeam la începutul lucrării noastre. Îi datorăm mitologului, şi îi sunt recunoscătoare pentru aceasta, faptul de a fi reunit cu o rigoare

ştiinţifică impecabilă bucăţile de puzzle ale acestor povestiri pe care le-a găsit risipite la autorii cei mai vechi; dar grila sa istorică şi liniară o implică pe aceea a unei logici statice, deci ridicată la rangul de absolut şi total inadecvată sensului povestirii reconstituit cu atâta greutate. Suntem de altfel îndreptăţiţi să ne întrebăm de ce şi-a dat atâta osteneală pentru a da naştere unei fabule! Căci el include mitul tocmai în această categorie a fabulelor sau a legendelor, dându-i o înaltă valoare culturală accesibilă doar erudiţilor. Răspunsul la această întrebare îmi pare a ţine de inconştientul colectiv evidenţiat de Jung şi de care nu scapă erudiţii noştri; din fericire, aceştia din urmă rămân sensibili la ceva care le vorbeşte mai profund decât cred ei. Prin urmare, putem regreta că aceste mituri nu sunt mai populare şi mai accesibile celor al căror nivel cultural mai puţin ridicat nu a înăbuşit încă propria sensibilitate ontologică. Dar despre toate acestea am stat de vorbă cu cititorul încă de la începutul lucrării de faţă. Dacă revin asupra subiectului, o fac deoarece, aparţinând acestei din urmă păturii a societăţii, am avut şansa, aşa cum am spus într-o lucrare precedentă2, de a fi fost frapată încă din fragedă copilărie de un eveniment care a făcut să răsune în mine, într-un mod ireversibil, „principiul” ontologic al fiinţei mele, dându-mi astfel acces la alte logici.

Descoperind în acest „principiu” vocaţia de verticalizare a oricărei persoane, m-am regăsit

repede în aceste mituri; m-am impregnat de ele şi nu încetez să mă minunez de mesajele lor şi de Limba una revelată de ele în universalismul profunzimii lor, cel ce dă sens şi putere vieţii.

Didier Anzieu presimţise „unitatea” şi o exprimase propunând să se accepte ideea că „aproape toate miturile greceşti reproduc sub forma unor variante infinite tema unirii incestuoase cu mama şi a uciderii tatălui” 3.

În ceea ce mă priveşte, propun ca intuiţia aceasta să fie confirmată, dar eliberându-i obiectul de singura aplicaţie psihologică şi culpabilizatoare pentru a-l ridica la dimensiunea sa ontologică, aceasta din urmă având într-adevăr o forţă de universalitate. De aceea revin la femeia din panteonul grec înclinând s-o privesc în acelaşi mod în care am privit femeile din Biblie, descoperind în ele „cealaltă parte” 4 a noastră.

Acest ghem inextricabil de bunăvoinţă şi de monstruozităţi, de iubiri şi de gelozii, de pasiuni nobile şi ucigaşe, de frumuseţi şi de identificări animale, la regine şi la sclave, la stăpâne şi la victime, toată această violenţă nu se află oare chiar în inima Omului, ascunsă în „cealaltă parte” a sa? Nu încape îndoială că lumea mitică feminină se referă la misterul inferiorităţii Omului şi la devenirea sa; ea ţese partea necunoscută din Om, întunecată şi umedă, psihismul său animal ce acţionează fără ştirea primului eu-ego, dar care e menit să fie descoperit, numit, luat în stăpânire de Om pentru a-i construi sufletul spiritual.

„Femeia pe care mi-ai dat-o pentru ca eu să mă verticalizez…” 5, spune Cartea Genezei atunci când simţim suflarea subtilă a cuvintelor şi literelor textului palpitând în spatele faţadei lor austere. Şi, în acest sens, vocaţia ontologică a Ieşi, soţia lui Adam, este de a construi Omul – Adam o ştie, el fiind cel ce rosteşte aceste cuvinte –, de a-i oferi acces la cunoaştere şi de a-l conduce „de la pulpa fructului la fruct”, aşa cum am spus mai sus, „de la universul despăturit la suprauniversul împăturit”. În mitul grec, „toate darurile”, *Pandoros*, sau „numeroasele daruri”, *Polidoros*, toate acele energii reţinute în feminin în stare potenţială sunt chemate la timpul potrivit să devină informaţie, pentru a face să urce seva Pomului Cunoaşterii.

Dar, spune mitul biblic, Adam nu o păstrează pe Işa sa, pe sora-soţie, care e răpită de şarpe. „Toate darurile” ies prin gaura rănii din călcâi aşa cum, la greci, ele ies din cutia Pandorei şi, mai ales, din atâtea picioare vulnerabile sau rănite! Ele vor construi unica lume exterioară cunoscută de Tezeu, care se mulţumeşte cu ea, în timp ce Oedip, cel ce simte puternic durerea rănii sale originare, redeschisă în adolescenţă de *diabolos* al carului, este foarte bine informat de ea în memoria secretă a inconştientului său, se supune acestei informaţii a adâncurilor şi pleacă să-şi cucerească identitatea, fapt ce implică verticalizarea sa.

Cer iertare cititorului că jonglez cu miturile

diferitelor tradiţii într-un aparent sincretism; la obârşia lor, toate vorbesc Limba una şi ea este aceea pe care eu o aud. Ea este cea a *Logosului*.

Grecia este de altfel prima care, prin Heraclit, şi deja în secolul VI înaintea erei noastre, pune în lumină *Logosul* în calitatea sa de cuvânt divin dat oamenilor şi aşezat în cavitatea sufletului, dar neauzit de omul închis în gândurile sale înguste.

În aceeaşi epocă, şi de mai mult de o mie de ani, evreul numeşte *Logosul* YHWH, EU SUNT, Cuvânt, şi îi dezvăluie Omului faptul că este un „EU SUNT în devenire”; fiecare etapă a acestei deveniri (simbolic, cele patru etaje ale Tetramorfului) corespunde unui câmp de conştiinţă a realului care îşi are logica sa internă, aflată la rândul ei pe calea devenirii întru *Logos*, întru absolutul Real, origine şi finalitate a tuturor lucrurilor.

Această dinamică somptuoasă se produce pornind de la lumea apoasă a sufletului psihic calificat de Heraclit însuşi drept „umed” 6. Această „lume apoasă” e chemată să devină „uscată” şi să constituie un „nou pământ”. „Ceruri noi, pământ nou”, spune Apocalipsa7, „cerurile”, *Şamaim*, fiind în ebraică *Şem*, Numele, *Logosul*, în *Maim*, „ape”.

Această lume a apelor unde mişună energiile potenţiale este cea a femininului, a multiplului chemat să construiască unitatea Omului – iată de ce vocaţia „surorii-soţii” a Omului este să devină

una a sa! Ea este aşadar la început lumea feminină debordând de energii nenumărate şi violente, dar al căror nucleu, *Logosul*, e divin.

În mitologia greacă, Zeus, zeul cerului, pare să se apropie de acest arhetip fondator. El o răpeşte pe Europa. Işa cea „răpită" de şarpe, *diabolos* în Cartea originilor din tradiţia noastră, are mulţi emuli la greci: Medeea răpită de Argonuaţii porniţi în căutarea Lânii de aur; Ariadna şi Fedra răpite de Tezeu; Elena, de troianul Paris... Dar pentru a încheia această lucrare, vreau să-mi focalizez privirea asupra Europei.

Răpită într-adevăr de Zeus în povestea lui Oedip, devenită apoi mama lui Minos, regele Cretei, în povestea lui Tezeu, Europa îmbrăţişează ambele noastre studii; ea ne interesează îndeaproape întrucât numele ei a devenit astăzi foarte important în Istoria noastră. N-ar trebui oare verticalizată Istoria noastră contemporană, aşa cum Biblia ne cere s-o facem pentru cea a evreilor şi aşa cum diferitele tradiţii ne invită să ne întoarcem la originea semnificantă a fiecărui eveniment, dacă vrem să-i simţim inima bătând? Numim „întâmplare" legea care cântă la o octavă a vieţii ce încă ne mai scapă; deci nu „din întâmplare" o parte a lumii numită „Europa" a primit acest nume; o lege a adâncurilor a determinat acest botez; or, e posibil ca aceeaşi lege să acţioneze în continuare până în zilele noastre, când Europa se îndreaptă spre o nouă

naştere, în desfăşurarea unei programări mai bogate a secretului numelui său.

În acest sens mi se pare important să ne aplecăm asupra Europei ca femeie mitică, semnificantă fără îndoială pentru lumea noastră occidentală aflată astăzi în căutarea unei noi identităţi.

În mijlocul apelor inconştientului grec, *Europa* înseamnă „cea care se scurge bine" sau „în mod fericit" sau „din belşug"; de numele ei se leagă o anume fericire.

În panteonul feminin al mitologiei, Europa, fiica lui Agenor, regele Bidonului, şi soră a lui Cadmos, ne este reprezentată ca o tânără fată încântătoare, dotată cu toate farmecele cerute pentru a seduce un bărbat; totuşi, cel ce se îndrăgosteşte de ea nu este un bărbat, ci un zeu! Când Zeus o zăreşte din înaltul Olimpului, ea doarme şi are un vis ciudat: „Ea vede două continente şi fiecare dintre ele, sub forma unei femei, încearcă s-o posede. Asia pretinde că are drept de proprietate deoarece i-a dat naştere; celălalt continent, încă nenumit, declară că Zeus i-o va da pe Europa când aceasta va fi adolescentă" 8.

Tulburată, Europa se trezeşte, în stare de şoc; visul o urmăreşte; ea se scutură ca o pasăre ieşind din apă, vrând parcă să se elibereze de o imagine impresionantă; dar aceasta i se lipeşte de piele; nu poate scăpa de ea. Atunci îşi invită prietenele să alerge cu ea pe pajişte, la malul

mării, să culeagă flori, apoi să se scalde, purificându-se prin aer şi prin apă pentru a scăpa de ciudatul avertisment al zeilor. Deci ea aleargă şi pare o floare primăvăratică printre celelalte flori cu care prietenele ei îşi umplu coşurile; dar această floare va fi culeasă de Zeus.

Afrodita, zeiţa dragostei, veghează şi Eros străpunge cu săgeata sa inima zeului Olimpului care, sub forma unui taur, coboară din lăcaşu-i ceresc şi vine să se joace pe pajiştea unde zburdă tinerele fete; este de o mare frumuseţe, „cu o piele de culoarea castanei, cu fruntea însemnată cu un disc de argint şi având un corn în formă de semilună” 9. E atât de blând încât tinerele fete se apropie de el şi îl mângâie; el se culcă la picioarele lor, dar într-un mod mai intim la picioarele Europei, care îl încalecă de îndată invitându-şi prietenele s-o imite căci „negreşit, el ne-ar putea duce pe toate; pare atât de blând, de plăcut la privit; seamănă mai mult cu un om decât cu un taur, doar că nu vorbeşte”.

El nu vorbeşte, dar atunci când mugeşte, o muzică celestă se face auzită. Europa e fermecată, vrăjită; ea mângâie gâtul animalului, se întinde pe el, iar acesta, fără a mai aştepta ca şi celelalte tinere fete s-o imite pe prietena lor, se ridică dintr-o mişcare bruscă a crupei şi fuge cu prada sa în mare. Taurul divin aleargă pe apele care se liniştesc la trecerea sa şi din adâncuri se iveşte cohorta Nereidelor, a monştrilor marini şi chiar stăpânul lăcaşurilor umede, Poseidon însuşi,

fratele lui Zeus, dar şi strămoşul Europei, deoarece el este tatăl lui Agenor; zeul oceanelor are prin urmare toate motivele să-i viziteze. Europa este moartă de spaimă, dar în acelaşi timp subjugată de armăsarul ei care nu poate fi decât un zeu, crede ea, din moment ce o face să trăiască o cursă atât de fabuloasă.

Sub înfăţişarea taurului, Zeus se îndreaptă spre Creta unde mama sa îl adusese odinioară împreună cu fraţii săi pentru a-i scăpa de furia tatălui lor Cronos care ameninţa să-i devoreze. Echipajul nebunesc ajunge în curând la ţărmurile Cretei, lângă Gortyna. Liniştită, Europa coboară pe uscat, însă Zeus se îndreaptă de îndată spre tânăra fată sub înfăţişarea unui vultur şi o violează „sub o salcie”, spune mitul – „salcia”, *hellotis*, având după cum se pare o legătură cu vechiul nume Cretan al Europei. Din această unire, Europa aduce pe lume trei fii: Minos, Radamante şi Şarpe don; ea primeşte de asemenea de la divinul lor tată trei daruri: o lance care îşi atinge întotdeauna ţinta, un câine ce nu lasă să-i scape nicio pradă şi un uriaş de bronz invulnerabil, cu excepţia unui singur punct din corpul său, şi care e pus să păzească insula.

Cu toate acestea, tânăra femeie este repede abandonată de amantul ei; ea se căsătoreşte atunci cu Astenos, regele Cretei, care îi adoptă cei trei fii şi face din ei moştenitorii tronului său; bineînţeles că cei trei fraţi încep să se certe între ei, iar după moartea lui Astenos, Minos cucereşte

tronul şi îşi dovedeşte dreptul indiscutabil de succesiune, făcând apel, după cum ştim, la zeul Poseidon, străMoşul său. Acesta iese din valuri sub forma taurului strălucitor pe care îl cunoaştem.

Minos şi fratele său Radamante vor deveni împreună cu Ea c cei trei judecători redutabili ai morţilor în infern. Şarpe don se va distinge ca unul dintre cei mai valoroşi eroi ai războiului troian.

Cât despre Europa, să-şi fi sfârşit ea oare zilele în Creta, trăind liniştită lângă regele Minos şi regina Pasiphae? Acest lucru nu pare a fi precizat, dar să ne amintim că răpirea Europei l-a făcut pe tatăl tinerei fete să-şi trimită fiii în căutarea surorii lor prin toate ţările din jur. Dintre toţi, doar Cadmos a parcurs o parte din traseul corect; dar, din nefericire, n-a mers până la capăt). Însă la a patra generaţie a descendenţilor să-i, Oedip a reuşit s-o facă. Acest lucru explică fără îndoială faptul că pe vremea lui Cadmos, Europa, încă neunită cu fratele ei, a avut un sfârşit banalizat. Să mai notăm că ea este bunica Ariadnei şi a Fedrei.

EUROPA, PĂMÂNT OCCIDENTAL.
SORĂ GEAMĂNĂ A ORIENTULUI

Dacă istoria Europei ca femeie mitică pare să se sfârşească în vagul ceţurilor creţ a ne în schimb cea a numelui lăsat de ea continentului nostru este destul de precisă.

Încă din secolul VIII înaintea erei creştine, Europa este deja menţionată ca spaţiu geografic

de un poet contemporan cu Hesiod1; el desemnează continentul occidental pe care Hellespontul îl separă de Asia; Hellespontul este locul unde Helle a căzut de pe celebrul berbec cu lâna de aur care a smuls-o, împreună cu fratele ei, Phrixos, din mâinile ucigaşe ale mamei lor vitrege, Ino, cea de a doua soţie a lui Athamas şi soră a Europei. De altfel, aşa cum am văzut, nu era tocmai *Hellotis* vehicul nume Cretan al Europei? De parcă *Helle*, despărţită de fratele ei Phrixos, ambii având legătură cu lâna de aur – ce aminteşte de prima haină a Omului înaintea „căderii" sale – ar fi în armonie cu Europa despărţită de fratele ei Cadmos. Am notat mai sus etimologia probabilă a numelui Europei: *Europes*, „cea care se scurge bine" sau „în mod fericit" sau „din belşug". Marea fluiditate ce se degajă din numele său evocă o curgere a apei – şi regăsim aici simbolismul apei, propriu femininului misterios, celui „încă necunoscut". Totuşi, lărgind sensul, putem înţelege de asemenea; „cea care se întinde până departe".

Nu s-ar putea presupune că numele „cea care se întinde până departe" a fost dat acelei părţi de lume, pe atunci puţin cunoscută, ce se întinde înspre apus? Ea este relativ plată în raport cu Asia, pământ al răsăritului, cu piscurile sale înalte. Noţiunea de „apus" corespunde de altfel şi unei alte etimologii, posibile a numelui Europei, propusă de alţi autori, şi anume: rădăcina semită *Ereb*, „seara", care a dat numele Maghrebului şi

în mod special Marocului, ţinut ce se întinde, faţă de Grecia, acolo unde se lasă seara. Alţi savanţi cred că pământul acesta de la apus numit Europa ar fi fost populat de descendenţii celui de al treilea fiu al lui Noe, *Iafet*; or, numele ebraic al acestuia din urmă este *Yefet*, „cel ce se răspândeşte în depărtare”: el traduce însuşi numele Europei! Ideea esenţială ce pare a funda numele Europa şi merită reţinută este „cea care se răspândeşte departe spre apus”.

Astfel Europa, născută din gândirea greacă, se va afirma puţin câte puţin ca spaţiu geografic şi leagăn al culturii elene în Istorie. „Herodot desparte universul Oamenilor în trei părţi: Europa – Asia – Libia (adică Africa), scrie Pierre Chaunu2. Romanii folosesc puţin acest vocabular [...]. Europa e botezată înaintea marii confruntări cu Islamul, când referinţa la Europa va fi un mod savant de a desemna unitatea occidentală creştină. Într-un poem al lui Angilbert anterior încoronării din 800, Carol cel Mare e numit «cap venerabil al Europei»... Europa, aşa cum o înţelegem până în zilele noastre, s-a născut din creştinătate... E adevărat că în Evul Mediu cuvântul

Europa, cu câteva rare excepţii, a dispărut atât din textele latine, cât şi din cele în limbile vulgare. Cuvântul a reapărut odată cu renaşterea carolingiană, el revine în secolul al XV-lea „Cuvântul e confirmat în secolul al XVIII-lea, „secolul Luminilor” şi, începând din această

epocă, Europa înglobează Rusia şi ansamblul ţărilor scandinave.

Acest scurt istoric al naşterii Europei, precum şi studiul etimologiei probabile a numelui comun femeii mitice şi părţii noastre de lume ne permite oare să afirmăm că aceasta din urmă îşi datorează numele surorii lui Cadmos răpită de zeul Olimpului? Altfel spus: putem considera drept leagăn al Europei istoria misterioasă a acelei adolescente smulse de Zeus din orientul ei (Cadmos) pentru a rupe o unitate primordială ce trebuie regăsită? Nimic nu ne-o dovedeşte, cu excepţia faptului că mitul ei seamănă în mod ciudat cu cel al lui Phrixos şi Helle, care se prelungeşte cu acela al lui Iason şi al cuceririi Lânii de aur.

Nu am avut încă ocazia să vorbim despre acest mit, al cărui punct de plecare l-am amintit puţin mai sus; Phrixos şi Helle, frate şi soră, sunt gemeni, copii ai regelui Athamas, „cel ce nu poate fi divizat”, cel ce simbolizează unitatea fondatoare a oricărei fiinţe „Unitatea se prelungeşte în lumina berbecului cu lâna de aur dotat cu vorbire („Vocea una”), care îi duce departe de casa părintească (departe de „principiul” lor) pe cei doi poli ai unităţii aflaţi încă laolaltă, Phrixos şi Helle. Când Helle cade de pe armăsarul ei regal, indivizibilul originar este distrus, ca atunci când Cadmos îşi pierde sora, una a sa. Iar cucerirea Lânii de aur se înscrie în acelaşi suflu ca şi căutarea Europei de către Cadmos: căutarea „Vocii una”.

Când Helle cade – mitul situează această cădere la nivelul Hellespontului, aşa cum am spus deja –, separarea sa de Phrixos pare să marcheze într-un mod foarte concret separarea a ceea ce se arată a fi schiţa Europei – care se întinde departe spre apus – de Asia. Să nu uităm că vechiul nume Cretan al Europei, Hellotis, nu este străin de numele lui Helle. Mai mult, cele două mituri se întemeiază pe însămânţarea aceluiaşi dragon: în acest fel, Iason şi Cadmos se supun zeiţei Atena; dinţii nesemănaţi care i-au rămas lui Cadmos trebuie plantaţi de Iason în pământ arat în prealabil, pentru ca din ei să se nască viitorii argonauţi, omologi ai vitejilor războinici ce au construit pentru Cadmos cetatea sfântă a Tebei.

Cele două mituri se suprapun atât de mult încât Europa nu poate fi despărţită de cea care, în căderea ei, traversează continentul ce se scurge departe spre apus. Iar acest lucru confirmă visul ciudat care o tulbură atât de mult pe Europa tocmai în momentul în care Zeus o zăreşte pe tânăra fată şi se îndrăgosteşte de ea. Să ne reamintim acel vis: două continente, sub forma a doua femei, îşi dispută Europa, una, Asia, pentru că ea este cea care i-a dat naştere; cealaltă, încă nenumită, pentru că ea îi va fi dată Europei. Iată aşadar că zeul cerului uneşte în mod subtil istoria continentelor cu cea a eroinei noastre! Cum să despărţim atunci cele două nume pe care, cu a sa „Voce una”, Olimpul le reuneşte şi pe care valoarea fonetică, ce nu este străină unui ecou al

Vocii una, le leagă atât de strâns?

Toate acestea mă îndreptăţesc să văd în persoana Europei o personificare a continentului nostru.

VOCAŢIA EUROPEI?

IDENTITATEA SA SOLARA

Că zeul cerului desparte polul masculin de polul feminin şi înlătură astfel confuzia ce face din acest „doi” unitatea primă, permiţându-le să se unească şi să reconstituie ca finalitate unitatea fără confuzie, nimic nu pare mai tradiţional decât un asemenea dat cu valoare de axiomă pentru majoritatea miturilor.

Dacă urmăm acest traseu fondator, discernem în polul masculin ceea ce, participând la divinitate, acţionează şi combate, iar în polul feminin, ceea ce îl leagă de un imens potenţial de viaţă oferit acţiunii pentru ca un plus-de-viaţă cucerit să reconstituie unitatea. Este o schemă simplă şi în jurul ei gravitează în arabescuri fulgurante şi infinit de variate zeii Olimpului, zeiţele, semizeii, eroii şi eroinele, pe scena mitică. Şi tot în jurul ei se construieşte, în tematica sa discretă, istoria Oamenilor.

Din această perspectivă, Europa este un feminin promiţător de Viaţă; „ea se scurge din belşug spre apus”, până la mare. Ruptă de Orient în cursul secolelor, din punct de vedere geografic, religios şi politic, ea este pe cale să distrugă zidurile despărţitoare şi, deşi tentată în mod periculos să reconstituie o situaţie confuză, ea se

adună şi îşi caută identitatea. Aceasta evoluţie exterioară exprimă mişcarea unui proces interior pe care mi se pare important să-l pun în lumină.

Ca orice entitate feminină, Europa poartă în ea o Sămânţă masculină de ordn divin ce constituie nucleul potenţialului său de viaţă, care va juca un rol hotărâtor în actualizarea acestui potenţial.

Ea s-a definit odinioară drept creştină faţă de islam, acea religie nouă ce reprezenta pentru ea un duşman al Tradiţiei sale; pe vremea aceea, ea nu putea să controleze această înfruntare decât prin violenţă, spiritul colectiv european din acea epocă nefiind încă pregătit să trăiască mesajul profund, solar, al creştinismului. Cu toate acestea, în momentul în care Europa se simţea ameninţată, a apărut din adâncurile sale Vocea una; Sămânţa vorbeşte în acele momente de disperare care ne trimit la ceea ce avem mai arhaic în noi înşine; atunci Cuvântul i s-a revelat şi s-a numit pe sine ca Sămânţă tocmai în acel moment punctual al pericolului, dar ea nu era încă pregătită să se întoarcă spre el în mod conştient şi să-i dea forţa de creştere. E adevărat că evoluţia unui fetus în pântecele matern, în primele luni de gestaţie, se face cu un zgomot estompat.

Ca femeie mitică, Europa, cufundată în exilul ei Cretan, pare complet sterilă în ceea ce priveşte esenţialul. Dacă, pentru a o răpi, Zeus se preschimbă într-un tattr cu fruntea marcată cu un disc de argint şi cu un.com în formă de semilună,

este pentru a-şi menţine prada în această categorie primă, compusă din forţa şi din fecunditatea exterioare şi lunare; atunci când o fecundează, o face violând-o şi transformându-se în vultur, fără a asuma împreună cu ea „numeroasele victorii” ale leului. Poate că cel ce a comis răpirea necesară, conform schemei ontologice, este zeul cerului, dar nu încape îndoială că, prin viol, el devine *diabolos*. Europa ar putea spune împreună cu Işa din mitul biblic: Şarpele e cel ce m-a sedus (adică „s-a cununat cu mine”), căci vulturul nu e altceva decât şarpele transcendat; şi şarpele şi vulturul acţionează sub înfăţişarea lor întunecată, alienantă şi fals solară. De aceea, Europa aduce pe lume doi fii, Minos şi Radamante, a căror funcţie va rămâne legată de moarte; doar al treilea fiu, Şarpe don, va contribui la salvarea Elenei din mâinile răpitorilor să-i în timpul războiului troian; fără îndoială că Elena nu este străină de Helle, ambele aflându-se în rezonanţă cu vechiul nume al lunii, Semele…

Dacă, după maternităţile sale lunare, devenirea Europei se diluează în apele cretane, aceasta înseamnă că mitul nu o face să se ivească din faţa nocturnă a vieţii sale; cu siguranţă că ea moare, ca Semele, fără să-şi fi asumat faţa solară a ultimelor trei luni ale gestaţie! sale esenţiale, cea a Cuvântului divin pe care îl poartă fără să ştie; ea se stinge, dacă pot spune aşa, încetul cu încetul, după cea de a şasea lună a unei coaceri lente ce îi este necunoscută, deşi se produce pe

ascuns în ea. Acest timp se întinde de-a lungul generaţiilor inconştiente punctate de descendenţii estropiaţi ai lui Cadmos, până la Oedip. Doar Oedip se va interoga asupra adevăratei *sale* identităţi, şi anume cea căreia sora sa – una a sa – îi poartă numele; ca şi cum ar fi început să simtă mişcând în el – în cacopilul divin care este el însuşi.

În paralel, în mitul biblic, descendenţii lui Cadmos corespund generaţiilor ieşite din ucigaşul Cain; acestea sunt fără femei şi fără vârste, ceea ce înseamnă: fără spaţiu-timp interior. Fie că sunt greceşti sau biblice, aceste mituri vorbesc despre generaţii lunare care îşi ignoră total interioritatea şi sunt complet polarizate pe construcţia lumii exterioare realizată numai în categoriile procreaţiei animale sau în raporturile de violenţă; la urma urmelor, ele „îl uită pe Dumnezeu” (numele celui de al cincilea urmaş al lui Cain, *Mehuiael*), dar instaurează o suferinţă atât de mare încât „cer moartea” (numele celui de al şaselea urmaş, *Metuşael*). Este într-adevăr o moarte, dar în sensul de „mutaţie”, adică presupunând o înviere pe care Dumnezeu le-o acordă în persoana celui de al şaptelea urmaş, *Lameh*. „Copleşit de durere”, acesta se întoarce în sfârşit spre interioritatea sa; el îşi regăseşte sora-soţie şi, de data aceasta, nu o va mai uita; el este Oedipul biblic. În tradiţiile lor respective, Oedip şi Lameh marchează începutul celei de a şaptea luni de gestaţie care, împreună cu cea de a opta şi a

noua, vor fi solare şi vor vedea elaborarea adevăratei identităţi a Omului.

Astăzi în Europa – dar putem spune că în întreaga lume, într-atât de mult se impune un universalism făurit din exterior – există multă suferinţă. O dinamică a morţii se accelerează, ca urmare a faptului că orice sens şi orice reper au fost pierdute, iar Dumnezeu uitat. Va fi o moarte sau o mutaţie? Depinde de noi.

În căutarea, încă inconştientă, a unei adevărate identităţi doar în afară, particularismele naţionale se accentuează şi se înfruntă, „independenţismele” reclamă un statut propriu pentru limbile, culturile, religiile şi obiceiurile lor, mai degrabă decât pentru tradiţiile lor uitate. După ce monarhiile au acţionat prea mult fără a ţine suficient seama de multiplu, democraţiile care trăiesc fără a face referire la Unu şi-au pierdut firul verticalităţii şi se mai diluează încă în primele ape ale unui Poseidon-taur lipsit de tridentul său, adică în potopul violenţei. Iar dacă, în mijlocul acestei febrilităţi, avem aerul de a construi o Europă conştientă, să nu ne facem iluzii, ea se mai află încă în aceleaşi ape; conducătorii ei, purtând o mască serioasă sub care se ascunde animalul denunţat de maliţiozitatea populară, cred că ţin în mână firul Ariadnei, fără a şti că el nu duce nicidecum la verticalizare şi îl lasă pe deţinătorul său într-o situaţie labirintică; ei nu ştiu nici că Ariadna rămâne la fel de infantilă ca bunica ei, lunara Europa!

Cum să ieşim din labirint şi să construim o Europă solară? Căci despre aceasta e vorba.

Europa de azi nu va avea sens decât dacă va aduce femeia mitică din ea în faza solară a ultimelor trei luni de gestaţie cosmică.

Să nu uităm că înainte de a o „abandona”, Zeus i-a dat celei pe care o iubea trei daruri, semn al prezenţei sale, de acum înainte ascunsă:

— O lance care îşi atinge întotdeauna ţinta; ea este săgeata lui Eros sau cea a literei ebraice şi-n… despre care am vorbit mai sus, respectiv tridentul lui Poseidon; ea îşi va atinge ţinta, *Logosul*, Limba una, EU SUNT;

— Un câine care nu lasă nicio pradă să-i scape; câinele îl însoţeşte în tenebrele infernului pe Omul orb faţă de lumea exterioară şi îl face să urce din nou spre lumină1. El o va conduce pe Europa spre lumină;

— Un uriaş de bronz invulnerabil, cu excepţia unui singur punct din corpul său, şi instituit ca paznic al insulei; bronzul – sau arama – ne readuce în adâncurile infernului unde săgeata va şti să traverseze punctul vulnerabil al paznicului, unde câinele îşi va prinde ultima pradă, unde Poarta de aramă se va deschide şi va lăsa lumina să ţâşnească.

S-ar părea că astăzi l-am putea auzi pe zeul cerului lucrând cu aceste trei „unelte”. Ceea ce ar însemna ca noi să le luăm în mână odată cu el şi să învăţăm să renunţăm la uneltele noastre de până acum, în special la aripile artificiale ale

cuceritorilor cunoaşterii.

Este evident că nu mai trebuie să ne jucăm de-a Dedal şi Icar. Pentru moment, este tocmai ceea ce facem; Dedalul timpurilor noastre îşi foloseşte ingeniozitatea pentru a face ca mass-media să se ocupe de articularea creierelor populare cu diferitele curente de gândire favorabile cutărui tip de alegere politică sau cutărei orientări economice, de vreme ce voinţa de putere şi zeul Ban sunt stăpânii absoluţi; vom vedea că atunci când se vrea a fi mare domn pentru a judeca problemele cruciale ale epocii noastre, el se infantilizează şi cade într-un moralism reductor, pe cât de inadecvat, pe atât de inoperant. În acest timp, impetuosul Icar, îmbătat de focul cunoaşterii al cărei fruct l-a mâncat şi surd la astfel de sfaturi, îşi urmează cursa nebunească. Va trebui să aşteptăm ca ei să cadă pentru a ne trezi?

E clar că ne apropiem astăzi de inima labirintului cosmic; ne aflăm în cele mai mari turbulenţe ale ciclonului care este pe cale să devasteze vechile structuri ale vieţilor noastre. Într-o zi vom atinge însuşi ochiul ciclonului unde Omul, purificat, se va regăsi pe sine în stare să-şi desfăşoare propriile aripi. Pentru moment, suntem prinşi într-un impuls al morţii inerente „uitării lui Dumnezeu” şi a valorilor ontologice fondatoare ale Creatului. „În principiul său” 2, fiinţa noastră profundă este ţesută din aceste valori, dar, despărţiţi de partea cea mai adâncă din noi, exilaţi

faţă de noi înşine, le aplicăm în mod inconştient pe orizontală, desfigurându-le.

„Omul a secularizat ideea mesianică în cea de progres, spune Nicolai Berdiaev; el a zeificat viitorul şi a crezut că poate, în ultimă instanţă, să împace toate contradicţiile lumii”. 3

Într-un cuvânt, Omul a redus dinamica verticalizantă programată în persoana sa la o dinamică târâtoare, sursă de măreţii exterioare, dar şi a unor foarte mari rele, căci energiile demontate de pe axa lor informaţională devin ucigătoare.

E foarte urgent să regăsim aceste legi ontologice. Tradiţia noastră le ţine ascunse în spatele legilor mozaice sau al legilor unei morale necesare un timp, dar repede infantilizantă. În situaţia noastră de exil labirintic normalizată în mod tragic, noi le ignorăm şi deci le transgresăm neîncetat. Să nu ne mirăm atunci că ele fac să cadă asupra capetelor noastre consecinţele lor redutabile!

Trăim o etapă de creştere în care Europa lunară, denunţând orice infantilizare, respinge morala fără a regăsi însă legile ontologice; de unde reaua şi inconştienta noastră reinfantilizare; de unde urgenţa de a descoperi legile ontologice eliberatoare.

— Prima dintre aceste legi cere ca numai clipa să fie zeificată; atunci când o facem să aparţină doar timpului istoric, ea este repetitivă şi banalizantă; când o trăim conştienţi ele

încărcătura sa de eteruitate în Prezenţa lui EU SUNT, YHWH, ea îşi dezvăluie forţa creatoare şi puterea de verticalizare. Asemenea punctului, clipa este o axiomă de bază a oricărei geometrii; nedemonstrabilă, ea generează un traseu de linie dreaptă sau de curbă, dar, în sine, punctul este şi nu este deloc. El este „Nimicul” de unde se creează totul, „Altundeva”, „Vidul” despre care am avut ocazia să vorbesc; el este universul lui EU SUNT.

— Orice fiinţă umană este un „EU SUNT în devenire”, un Cuvânt în devenire, în programarea sa ontologică.

— Orice „lucru are” realitate doar în relaţia sa cu Cuvântul fondator al acestui lucru. Rupt de cuvânt, el generează boală şi moarte4.

— Dinamica devenirii oricărei fiinţe şi a oricărui lucru cere ca orice fiinţă sau orice lucru să stea în faţa Cuvântului fondator, în suflarea sa purtătoare a puterii de întoarcere la El, la Cuvânt, la EU SUNT, care este unul.

— Aceasta înseamnă că „principiul” şi finalitatea oricărei fiinţe este unitatea.

Dacă se doreşte a fi solară şi viabilă, construcţia Europei trebuie să se supună legii unităţii profunde şi clare a persoanelor.

Am trăit timpul individualismelor ce compun sufletul-grup animal numit uman, şi l-am trăit în raporturi tragice de forţă. E necesar să intrăm în timpul Omului, conştienţi că fiecare este unic în persoana sa şi că toţi, în profunzime, suntem unul.

Cu cât mă aflu mai aproape de acest „unic” din mine – de EU SUNT, adevărata mea identitate –, cu atât devin mai universal. În aceasta constă experienţa eroilor noştri mitici precum Oedip şi a celor mai mari mistici din orice tradiţie; O asemenea lege este recuperată în mare de fizica cuantică prin care „la un anumit nivel, spune David Bohm, aparţinem cu toţii unei singure şi unice entităţi; a uita acest lucru înseamnă a ne expune la o serioasă confuzie a tuturor sensurilor şi, deci, la pericole grave” 5.

Astfel de „pericole grave” se pot aplica la toate transgresările datelor ontologice.

În perspectiva politicului în care mă situez aici, e cert că o construcţie a unui stat european supranaţional ce nu ar ţine cont de aceste norme şi nu ar respecta persoana fiecărei naţiuni în „unicul” ei şi în adevărata sa libertate, şi-ar semna propria condamnare la moarte. Monstrul uniformizării pe care îl vrea orice dictator este întotdeauna devorator, iar devoratorul este el însuşi menit distrugerii. Dacă nu ne supunem ecuaţiei suverane conform căreia unu este egal cu multiplul, „ne expunem la pericole grave”!

În aceeaşi suflare a acestui real mai profund, Europa nu-şi poate permite să regleze soarta Pământului aşa cum se face cu o prostituată căreia i se repartizează o anumită porţiune din trotuar pentru un mai mare randament. Pământul este o persoană cu drepturi depline, placenta hrănitoare, sora geamănă a fetusului care suntem,

în matricea noastră cosmică; el este intermediarul între noi şi lumea divină ce ne hrăneşte; el ne cunoaşte nevoile şi se oferă cu generozitate acolo unde e programat pentru creşterea noastră; trebuie să-l iubim, să-l ascultăm dezvăluindu-ne programul său şi nu să i-l impunem pe al nostru, conceput de un mental surd la fiinţa sa, avid de exploatare (agricolă!) şi de randament.

Dacă trupul Pământului e plămădit dintr-o astfel de înţelepciune, ce să mai zicem despre corpul uman?

M-am exprimat îndeajuns asupra acestui subiect în *Simbolismul corpului uman* pentru a mai insista aici. Vreau doar să reamintesc că templul Cuvântului este şi el finalizat în sensul unei dinamici de verticalizare şi de spiritualizare pentru împlinirea totală a Omului. Boala este atunci semnul unei obstrucţii făcute acestei dinamici. Medicina care nu ţine cont de acest limbaj deplasează problemele, dar nu vindecă în profunzime. Filosofia sa este aceea a unei „lupte împotriva" în loc de a fi cea a unei „munci cu"; ea luptă împotriva duşmanului exterior, microbul, virusul sau necunoscutul impalpabil pe care îl hărţuim până când, credem noi, şi-a dat sufletul, dar care se transformă la nesfârşit, necesitând noi arme ce repară local şi distrug global. Ea nu ştie că „duşmanul" acesta nu e decât adversarul exterior şi că „a resimţi ostilitate împotriva lui înseamnă, după învăţătura budistă, a-ţi înfige o sabie în pântece pentru a atinge pe cineva aflat în

spatele tău” 6.

Discuţiile la ordinea zilei în momentul în care scriu aceste rânduri se poartă în jurul exigenţelor formulate de PACS (Pactul civil de solidaritate). A trecut vremea când problema era tratată cu ajutorul categoriilor sentimentalului unde rişti să te rătăceşti sau ale unei morale învechite. Ea ţine de legea ontologică potrivit căreia doar unirea contrariilor este justă şi fecundă: noaptea şi ziua ne ritmează vieţile; zorii şi asfinţitul sunt un sărut nupţial al cerului şi al pământului care reprezintă, ele însele, complementaritatea fondatoare. Numai un raport just între uscat şi umed asigură fecunditatea. Numai unirea bărbatului cu femeia produce copilul şi îi dă acestuia imaginea arhetipală necesară creşterii optime. „Lumina se află în întuneric”; ea trebuie să se cunune cu întunericul pentru a ajunge la o şi mai mare lumină. Dinamica ontologică a oricărei fiinţe şi a oricărui lucru este fundată pe această normă. Un stat care n-ar ţine seama de ea şi ar promulga, în situaţia de exil pe care e însărcinat s-o organizeze, legi contrare ei, s-ar expune la pericole grave. Cu toate acestea, cu cât legea este mai riguroasă, cu atât este mai inseparabilă de ceea ce tradiţia numeşte „economia divină” alcătuită din milă şi iubire; astfel, noi trebuie să aplicăm imaginea acestei iubiri în comportamentele noastre umane şi să fim gata să ţinem seama de orice slăbiciune şi de orice boală – la urma urmelor, suntem cu toţii, într-un fel sau altul, nişte „şchiopi” şi nişte

„stângaci”. Se cuvine desigur să amenajăm nişte modalităţi necesare vieţii în realitatea sa imediată, fără a le erija totuşi în valori normative.

Într-o lucrare precedentă m-am exprimat în acelaşi mod cu privire la avort7.

Este locul să evocăm problema şomajului, care reprezintă o gangrenă a societăţii noastre, imposibil de rezolvat în limitele labirintului unde s-a pierdut orice cheie ontologică. Răspunsul va trebui să se supună singurei legi adevărate conform căreia fiecare, atunci când intră în rezonanţă cu Cuvântul său fondator, devine un fel de canal unde se scurge, venind din adâncuri, o forţă secretă ce îl conduce la adevăratul său loc; acolo, el îşi exercită carisma personală; nu se mai teme de eşec; nu mai simte nevoia de a revendica sau de a reclama ceva ce s-ar dovedi a fi doar o compensare a bucuriei absente din carisma sa neexprimată. Să fie această realitate o utopie? Colectivitatea nu este poate pregătită să creadă în ea şi cu atât mai puţin s-o trăiască; dar există persoane care o experimentează şi pot depune mărturie cu privire la ea. O altă utopie mi se pare mult mai gravă deoarece nu are niciun fundament ontologic –, ea constând în a crede că o practică socială concepută în limitele raţionalului va putea rezolva contradicţia ce opune Omul maşinii. Aceasta din urmă înlocuieşte tot mai mult Omul şi îl elimină; pe de o parte servind, pe de alta aservind, maşina îşi ucide stăpânul! Căci, în profunzime, acesta nu este stăpân; sclav el însuşi

în situaţie de exil, rămâne sclavul nevoilor sale şi al celui ce le satisface: odinioară „patronul” împotriva căruia s-au ridicat sindicatele – cu îndreptăţire, la acea vreme; dai” astăzi? Ce altă forţă decât o nouă energie avându-şi sursa în interiorul Omului va putea munci în mod valabil cu maşina? Nu manipulatorii savanţi ai statului vor şti să controleze aceste energii umane şi inoperante create de şomaj. Legea este absolută: energiile care nu devin informaţii se preschimbă în violenţe distrugătoare.

Ce să spunem despre valurile de emigranţi care neliniştesc popoarele cu privire la identitatea lor şi la integritatea culturilor lor? Europa nu va deveni solară decât cununându-se cu „întunericul” său. Orice întuneric este, prin definiţie, încă necunoscut, străin. Străinii ce găsesc refugiu într-o ţară reprezintă obiectivarea, la nivelul unei înfruntări imposibil de evitat, a străinului din acea ţară, pe care ea nu vrea să-l vadă. Ştiinţele umane abordează aceste legi la nivelul persoanei; ele nu îndrăznesc să le aplice colectivului; totuşi, aceleaşi legi guvernează viaţa persoanelor morale care sunt reprezentate de o familie, de o întreprindere, de orice colectivitate şi chiar de o naţiune.

Voinţele de putere care s-au exercitat pentru a-l strivi pe „celălalt” sunt nişte monştri cuibăriţi în inima popoarelor; ura faţă de celălalt este o fiară feroce la fel de ascunsă şi gata să muşte şi să ucidă; intoleranţa, sadismele, abuzurile, torturile,

crimele de orice fel sunt nişte hoarde sălbatice care se târăsc în inconştientul tenebros al popoarelor. Astăzi, ele se oferă vederii noastre. Le vedem în spatele chipului acelor femei şi al acelor bărbaţi dezrădăcinaţi care ne apar drept victime ale inconştienţei noastre. E urgent să numim animalele crude ale tenebrelor noastre, asemănătoare acelora pe care, în mitul biblic, Dumnezeu le convoacă în faţa lui Adam pentru ca el să le numească, să le transforme şi să-şi construiască din ele Numele, YHWH. Monştrii noştri sunt şi ei convocaţi astăzi de către o instanţă supremă, pentru ca noi să ne muncim în noi înşine energia lor şi să preschimbăm în lumină faţa lor întunecată. Astfel, ne construim Numele şi îi dăm Europei adevărata sa identitate.

Cercetarea bioetică este fără îndoială una din cele mai delicate activităţi ale conştiinţei pe care o avem de exercitat în inima modernităţii; ea atinge numeroase subiecte dintre care unele au constituit dintotdeauna o problemă (cum ar fi eutanasia sau avortul), dar multe altele se impun reflecţiei noastre pe măsură ce ştiinţele biologice şi medicale progresează. Poate că atingem lacuna tragică denunţată de Cartea Genezei atunci când mitul numit al „căderii” îl face pe Adam să cunoască una din consecinţele gestului: Adam vine să ia fructul Pomului Cunoaşterii din mâinile şarpelui – dacă pot spune aşa! El e convins că a atins asemănarea divină, că este un zeu; nu mai aruncă aşadar nicio privire în interiorul său, nicio

privire spre pământul său interior [Adamah], nici spre Sămânţa divină fondatoare pe care trebuia s-o numească pentru a da rod.

„Blestemat este acum pământul [Adamah] din pricina ta" 8, îi spune Dumnezeu celui care suntem noi în reînnoirea permanentă a acestui gest. Ceea ce nu înseamnă că pământul în sine este blestemat, ci că relaţia sa cu Adam s-a degradat; drept urmare, nemaifiind nici cultivat, nici privit, el produce „mărăcini şi spini", adică o lume psihică animală cu care se delectează Satan; el devine aceea Lilit din tradiţia evreiască despre care am vorbit în ultima mea lucrare9.

Lunga digresiune de mai sus a fost necesară pentru a clarifica un alt efect al acestei drame: Omul, deturnat de la interioritatea sa şi polarizat doar spre lumea exterioară, a dezvoltat cunoaşterea pornind numai de la lumea exterioară; el şi-a investit potenţialul energetic într-o inteligenţă intelectuală fabuloasă; descoperirile sale geniale şi aplicaţiile lor fantastice nu au totuşi niciun corespondent în interiorul său. Cercetarea ştiinţifică în sine nu are nimic de-a face cu răul; ceea ce ne pune în pericol este distrugerea raportului său corect cu devenirea interioară a Omului. Cum pot fi girate problemele legate de fuziunea nucleară fără ca Omul să fi atins nucleul fiinţei sale, în adâncurile sale nebănuite încă, pentru a-i elibera energiile?

Dar şi mai gravă este problema donării; cred că ea se raportează direct la cuvântul divin care

încheie acest capitol al căderii:

„Domnul Dumnezeu a zis: Iată că omul a ajuns ca unul din noi, cunoscând binele şi răul. Să-l împiedicăm dar acum ca nu cumva să-şi întindă mâna, să-şi ia şi din pomul vieţii, să mănânce din el şi să trăiască în veci” 10.

Nu se aplică oare aceste cuvinte în mod direct donării? în viziunea creştină, primul pom din grădina Edenului (Pomul Cunoaşterii care, împreună cu Pomul Vieţii, se află în interiorul Omului) se referă la Fiu; al doilea pom se referă la Duhul Sfânt al lui Dumnezeu, singurul dătător de viaţă. În acelaşi sens, Hristos spune că „oricine va vorbi împotriva Fiului omului va fi iertat, dar oricine va vorbi împotriva Duhului Sfânt nu va fi iertat nici în veacul acesta, nici în cel viitor” 11. Nu este vorba de o limită a milei divine; aceasta e infinită. Este vorba mai degrabă de o limită severă impusă aici de una din legile fondatoare ale Creatului şi pe care Omul, în nebunia sa şi în „uitarea de Dumnezeu”, o transgresează. Conform acestei legi, dacă el va atinge Pomul Vieţii şi va manipula acest dar al vieţii, o va face pentru a fabrica nişte fiinţe lipsite de puterea Spiritului şi, prin urmare, incapabile de a accede la acele „naturi schimbătoare” revelate de Sfinx lui Oedip, şi cu atât mai puţin la Vocea una. Aceste fiinţe vor fi limitate doar la dimensiunea animală care le va lăsa pe vecie în suferinţele infernale ale lumii. Lipsite de puterea Spiritului, care este cea a iubirii, aceste „clone”, cu patologica lor limitare a

sensibilităţii inimii, nu vor fi cumva sursa celor mai odioase suferinţe pentru ceilalţi?

„Să-l împiedicăm" să facă aşa ceva, spune Dumnezeu în mitul biblic. Dar atunci, ce tragedie sunt pe cale să provoace aceia care, fără nicio etică şi asemenea lui Icar, îşi continuă treaba nebunească? Nu vom putea fi „împiedicaţi" decât de o gravă intervenţie cosmică, dacă manipulatorii nu pleacă urechea la avertismentul clin textele noastre sacre. Chiar fără a merge până la donare, manipulările genetice de orice fel care transformă în obiecte sperma şi ovulele, donatorii de spermă şi matricele ovulante asemănătoare unor cuiburi, ne supun „celor mai grave pericole". Ele nu sunt decât transpunerea pe orizontală şi într-o prelungire narcisiacă a egoului, a dinamicii ontologice de verticalizare a eului spre EU SUNT; transpunere a urcării sevei mesianice în ceea ce numim „progres", conform viziunii lui Nicolai Berdiaev.

Acest progres generează astăzi o societate nouă, potenţial bogată, dar clătinându-se mai mult ca niciodată în nonsens, suferindă în cel mai înalt grad, extrem de complexă. O astfel de complexitate o multiplică pe cea a interogaţiilor noastre. Dacă am pus unele întrebări, nu am făcut-o cu scopul pretenţios de a da un răspuns. Demersul meu constă pur şi simplu în a afirma cu forţă că nu vom putea găsi informaţia necesară acestui răspuns decât după ce vom fi integrat în noi energiile Sfinxului, ca Oedip, sau cele ale

Minotaurului, ca Tezeu, devenit capabil să mânuiască sabia de aur. Numai în mod simbolic vom putea pune Piatra Unghiulară a unei Europe solare în cetatea regală a Tebei şi în afara labirintului. Aceasta înseamnă să ne întoarcem, şi cu 180° faţă de polarizarea noastră exterioară, spre inferioritatea noastră, acolo unde începe drumul verticalizării.

Din această perspectivă trebuie să regândim principiul laicităţii ca o componentă ineluctabilă a Pietrei Unghiulare, căci principiul laicităţii şi sâmburele divin al fiinţei par a se opune într-o contradicţie ireductibilă. Dar poate că este doar o aparenţă.

Totul depinde de ceea ce înţelegem prin „laicitate”. Venind din grecescul *Laos* care înseamnă „popor”, deci „multiplu”, laicitatea se opune în dialectică lui Unu, care este de ordin divin. Aceşti doi poli, denumiţi în terminologia taoistă bine cunoscută Yin şi, respectiv, Yang, conţin fiecare dintre ei, o parte Yang şi o parte Yin. Laicitatea va rămâne complet sterilă dacă nu va ţine seama de divin; spiritualul va rămâne steril la rândul său dacă nu va acorda atenţie laicităţii şi nu se va implica în ea.

De-a lungul Istoriei, laicitatea s-a opus în mod necesar divinului în măsura în care Occidentul nu trăia divinul decât în ordinea exterioară a lucrurilor, adică în Bisericile ca instituţii bine aşezate pe adevărurile lor. Un astfel de statism autoritar a generat, în chip de reacţie sănătoasă, o

laicitate dinamică, vie şi suficientă sieşi într-o imperturbabilă „uitare a lui Dumnezeu” şi chiar într-un refuz al Dumnezeului Bisericilor. Datorăm acestei dinamici nişte bogăţii incalculabile care au jucat un rol considerabil în evoluţia Omului şi a societăţii din ultimele secole. Pentru aceasta, laicitatea s-a supus unor valori rămase străine valorilor religioase existente, dar poate uneori mai exacte decât ele pe drumul adevărului; în ansamblu, etica sa rămâne a compatibilă cu morala cea bună pe care Bisericile nu ştiau s-o depăşească.

Situaţia actuală este cu totul alta. În faţa problemelor modernităţii, eticile „umane prea umane” sunt, de-o parte şi de alta, total insuficiente. M-am exprimat în privinţa celei ce guvernează laicitatea. Laicitatea Yin nu va mai putea ignora dimensiunea transcendentă Yang a Omului, nici pe cea a Creaţiei pe care acesta o rezumă în el; ea va trebui să ţină seama de legile ontologice care guvernează viaţa. În faţa ei, Bisericile ar trebui să fie instanţa care anunţă „Bunavestire”, *Basorah* în ebraică, adică *Basar*; „carnea” reînviată şi având o faţă ai cărei ochi văd aceste legi. Or, ele anunţă un Hristos istoric, moartea şi învierea sa, dar nu ştiu încă să moară în sine odată cu el, pentru a învia şi a intra în înţelegerea noilor câmpuri de viaţă. Ca instituţii prinse împreună cu celelalte structuri ale lumii în turbulenţele ciclonului denunţat mai sus, Bisericile nu pot să se excludă din procesul de

mutaţie pe care aceste turbulenţe îl dezvăluie; ele trebuie să moară pentru a se naşte din nou. Integrismele lor se opun chiar învăţăturii lor:

„Dacă grăuntele de grâu care a căzut pe pământ; nu moare, rămâne singur; dar dacă moare, aduce multă roadă” 12.

Dacă mă refer la Evanghelii, o fac deoarece nu pot să vorbesc decât despre Bisericile creştine pe care le cunosc. Dar această lege a morţii-înviere este universală şi nu poate lipsi din niciuna dintre religiile lumii.

Spuneam mai sus că Europa îşi afirmase odinioară identitatea sa creştină faţă cu islamul. Astăzi, când islamul este prezent cu insolenţă în chiar inima Europei, ce spune Europa religioasă?

În ansamblul lor, instituţiile oferă o faţă tolerantă; dar nu este oare adesea o faţă de superioritate pretenţioasă? După câte ştiu, iniţiativele personale sunt cele ce instaurează adevăratul dialog; acesta presupune ascultarea reciprocă, participarea egală, conştiinţa diferenţelor şi a limitelor fiecăruia, dorinţa de a se alia în ceea ce priveşte esenţialul şi de a se angaja în această operă comună. Am impresia că, pentru moment, persoanele cu iniţiativă privată au atitudinea corectă; corecte în atitudinea lor, deoarece sunt în sfârşit corecte în modul lor de a înţelege mesajul divin, aceste persoane s-au întors spre interiorul lor şi şi-au început propria mutaţie.

Instituţiile îşi păstrează încă privirea aţintită asupra unui istoric şi se află în relaţii de putere;

creştinii conştienţi de faptul că „religiosul” trece înainte de toate prin ceea ce îl „leagă” de Fiul interior, singurul care conduce la Tatăl în puterea Sfântului Duh, şi pe care orice fiinţă umană, indiferent de religia sa, îl poartă în sine, creştinii aceştia stabilesc relaţii de iubire. Dar cei ce şi-au găsit sanctuarul interior se îndepărtează adesea de Biserică, deoarece aceasta nu-i mai hrăneşte; ei se îndreaptă spre alte tradiţii mai puţin redactoare. Cred că rezum esenţialul gândirii mele dacă spun că mulţi dintre creştinii din Occident (dar nici toţi cei din Orient nu sunt excluşi din acest dezastru) au închis persoana lui Hristos în rolul de cap al unei religii exterioare şi au făcut-o detestabilă; ei i-au redus mesajul la ceea ce au înţeles din el în mentalul lor, dar fără a trăi experienţa sa; au confundat tradiţia cu un paseism steril şi au distrus orice porţiune de respiraţie între înţelepciunea lor şi înţelepciunea divină a cărei nebunie necesară au uitat-o… odată cu drumul ce duce la ea! Foarte înţelepţi, dar percepuţi de Dumnezeu ca fiind nebuni13, ei şi-au compensat verticalizarea printr-un expansionism de cruciadă şi de prozelitism care distruge culturile resimţite ca duşmane, apoi printr-un activism caritabil demn de toată lauda şi chiar necesar, deşi contrar uneori logicii secrete ce creează fiinţa ajutată, oricum insuficientă:

„Suntem nişte robi netrebnici; am făcut ce eram datori să facem” 14.

Atunci când vox-beam mai sus despre un

islam aşezat „insolent” în inima Europei, înţelegeam prin acest termen sensul unei provocări necesare lecturii mesajului său. Desigur, cum spune Tarek Mitri vorbind despre islam, „a existat un fel de bricolaj ideologic pentru a reconstrui naţiunile distruse de colonialism” 15, dar autorul nu confundă islamul cu islamismul modern, acesta din urmă fiind, adaugă el, „un fenomen plural în plină mutaţie”. Fie că e vorba de islam sau de islamism, neconfundate, dar legate, ele obligă Europa, în inima mutaţiei necesare şi universale, să se regăsească creştină într-o dimensiune cu totul nouă a creştinismului.

Laică sau eclezială, Europa trebuie să-şi restabilească legăturile cu izvoarele sale spirituale într-o memorizare cvasigenetică pentru a trăi împreună cu celelalte tradiţii, dar fără a se confunda cu ele şi urmând căi diferite, creşterea comună a Cuvântului fondator al oricărei fiinţe. Dacă, pentru a atinge acest scop, Bisericile creştine nu se vor uni, dincolo de particu] arismele lor de expresie, ele vor fi nişte „robi netrebnici”. Ele au distrus templele certitudinilor lor, despre care Hristos însuşi anunţă că „nu va rămâne aici piatră pe piatră care să nu fie dărâmată” 16, căci „a venit ceasul când închinătorii adevăraţi se vor închina Tatălui în duh şi în adevăr” 17. Confundat cu politicul în care se angajează cu generozitate, dar fără busolă, creştinismul occidental se deschide spre această lume agresată din toate părţile, dar e agresat odată cu ea.

Dislocate în tresăririle postmarxiste „liturgizate mai mult decât creştinate” 18, Bisericile din Orient se sfâşie; ele deţin busola tradiţiei vii şi stau în suflarea radical transformatoare a lui Hristos înviat;

ele celebrează cu strălucire frumuseţea de sus şi misterul ei care dau sens şi putere vieţii noastre aici jos; dar ele se închid în sine şi refuză, în marea lor majoritate, să împartă festinul.

Mulţi dintre emigranţii ortodocşi găzduiţi în Occident şi-au închistat viaţa religioasă, devenită identitatea lor naţională, în parohii cu porţile închise. Alţii, cu inima deschisă, îi primesc pe occidentalii care au recunoscut în ortodoxie creştinismul nealterat al primelor secole ale Bisericii, dar îi verifică în aşa fel încât nu le permit încă să-şi trăiască identitatea lor occidentală dispărută de o mie de ani sub nisipurile Istoriei, dar foarte vie înainte! în acea vreme şi sub autoritatea împăratului Carol cel Mare, care s-a sprijinit el însuşi pe autoritatea Romei şi a confundat unificarea Europei cu uniformizarea, occidentalii şi-au văzut interzise riturile liturgice locale în favoarea ritului roman. Romanizaţi de o mie de ani şi saturaţi de moralism, numeroşi occidentali se întorc astăzi spre fraţii lor orientali care nu se deschid spre ei decât elenizându-i sau rusificându-i, promiţându-le crearea unei Biserici locale, dar amânând mereu realizarea ei; or, o astfel de Biserică există, însă de teamă să nu-şi piardă puterea, orientalii o ignoră.

Occidentalii suferă; ei suferă de închiderea în sine a fraţilor lor orientali care simt ei înşişi în mod dureros gesturile iconoclaste ale compatrioţilor lor integrişti.

Desigur că o mai mare generozitate aici ar constitui unul dintre cei mai buni parametri ai eliberării acolo; cei doi poli se află în rezonanţă intimă, într-o înfruntare inevitabilă, căci aceasta este legea ontologică: „Dacă varsă cineva sângele omului, şi sângele lui să fie vărsat de om; căci Dumnezeu a făcut pe om după chipul lui” 19 (adică „unul” în adâncul său). În acest timp, Vatican II a desăvârşit distrugerea geniului liturgic occidental reducând la starea de schelet ritul roman impus odinioară, iar poporul creează compensaţii inconştiente. După cum s-ar părea, Omul a celebrat rituri chiar înainte de a fi dobândit vorbirea; el a înscris acest lucru cu forţă şi frumuseţe pe piatra din peşterile paleolitice. Pentru el, respiraţia spirituală este o funcţie vitală, la fel ca şi respiraţia fiziologică; el resimte nevoia ontologică de a se uni colectiv cu misterele de sus care îl trimit, chiar dacă el nu o ştie, spre cele de jos, dinăuntrul lui. Să nu ne mirăm aşadar de diastola – sistola inimii oraşelor noastre care se golesc în interminabile procesiuni vineri seara pentru a se aglomera din nou duminica. Să nu ne mirăm nici de mobilizarea generală a popoarelor care s-au simţit convocate într-o impresionantă fraternitate la liturghia „Mondialului”... Nici Orientul, nici Occidentul creştin nu cântăresc în

această balanţă!

Orientul şi Occidentul creştin sunt asemenea celor două ramuri principale ale unui copac care, tăiat din rădăcină, nu mai poate creşte. Iar rădăcinile sale sunt evreieşti; ele sunt femininul încă voalat şi tenebros al creştinismului, soţia cu care nu s-a cununat; păstrătoare unice ale comorilor lui Israel, ele constituie pentru acesta un potenţial de cunoaştere incomensurabil. Din Orient sau din Occident, Bisericile vor trebui să vină acolo pentru a-şi regăsi obârşia, unindu-se şi devenind cu adevărat creştine, căci „suntem obligaţi în mod misterios să constatăm în ce măsură căile mistice evreiască şi creştină sunt mai suprapuse decât ar admite evreii şi creştinii” 20.

Creştinii ar trebui să-şi amintească cuvintele încredinţate de Hristos apostolilor să-i înainte de a părăsi scena istorică pentru a se revela mai profund în inima oamenilor:

„Mai am să vă spun multe lucruri” 21.

Aceste lucruri noi cuprinse în cele şaptezeci de niveluri de lectură ale Torei vor permite Europei creştine să integreze cele şaptezeci de niveluri de lectură ale Coranului, ale Upanişadelor, ale tuturor tradiţiilor al căror ultim secret e Cuvântul, Vorbirea una.

Dar, încă de pe acum, Cuvântul vorbeşte într-o invitaţie permanentă şi insistentă de a ne întoarce la El. „Du-te spre tine”, îi spunea lui Avram Dumnezeul lui Israel, pentru a-l face „să părăsească ţara copilăriei sale” (copilăria exilului

unde el rămânea steril) şi să se îndrepte spre „Ţara făgăduinţei” din el, până la împlinirea lui EU SUNT în persoana lui Hristos22. „Du-te spre tine”, iată ce trebuie să auzim, fiecare dintre noi, în misterul propriei noastre persoane, şi toţi împreună în misterul Bisericii de a cărei mutaţie suntem răspunzători.

Cuvântul vorbeşte în Istorie aşa cum, la Delă, Pythia vorbeşte în mit, într-o răsuflare iconică: „Îţi vei ucide tatăl şi te vei căsători cu propria mamă!” Oedip este fiecare dintre noi, un popor şi chiar întreaga omenire, atent la căutarea propriei identităţi. Dar noi nu ne-am ucis încă tatăl, Zeul Finanţelor; vom fi împinşi negreşit s-o facem în locul cel mai prăpăstios al drumului nostru spre Teba, atunci când *euro* îşi va fi atins ultimul „mucegai” (căci aceasta este semnificaţia numelui său grecesc) şi când din el se va naşte o nouă valoare, de un cu totul alt ordin! Atunci când problema şomajului, de nerezolvat în logica morţii, proprie economiei noastre, va trezi în fiinţe pe de o parte simţul iubirii şi al împărţirii, pe de alta puterea creativităţii, sterilizată până acum de consensurile şcolare; când Omul va regăsi simţul responsabilităţii eradicat în mod savant de cei ce se vor manipulatori; când el va deveni conştient că celălalt este el însuşi şi că omenirea este una în adâncul fiinţei sale una; când, în sfârşit, va descoperi, împreună cu omenirea, în primul rând legile ontologice care guvernează diferitele niveluri ale realului – legi pe care, în situaţia sa de

exil normalizată în mod tragic, el le ignoră şi le transgresează periculos; când va realiza toate acestea, el nu va permite multă vreme carului patern să reactiveze, într-o exasperare devenită paroxistică, rănile sale din copilărie!

S-ar putea ca moartea tatălui să antreneze o prăbuşire gigantică, necesară totuşi pentru ca noi să putem intra în cetatea regală a Europei. Nu există înviere fără o moarte prealabilă; aceasta este, cum am văzut, o lege obligatorie în absenţa căreia ne vom da sufletul fără a ne schimba.

Astfel, a învăţa să murim devine ceva urgent care nu mai are nimic de-a face cu o anume glorificare a suferinţei ce lasă infernul să ni se lipească de fese! A intra în răsuflarea morţii leagă Omul de inferioritatea sa, de Dumnezeu-sămânţa fondatoare, de „EU SUNT în devenire”, aducător de bucurie. Nu mai e vorba de a suporta moartea, ci de a o face să acţioneze în această conştiinţă dătătoare de bucurie.

Să mergem şi mai departe şi să înţelegem că „a ucide tatăl” înseamnă a ucide dincolo de zeul Finanţe care, de altfel, ne este exterior şi aproape fără chip; el îmi pare a fi doar valetul unui tată mult mai periculos şi mai distrugător. Voi numi acest *diabolos* „privirea de-a-ndoaselea”, care aparţine persoanei noastre şi ne face responsabili. A o ucide înseamnă a ne întoarce privirea spre înăuntru şi a vedea atunci ivindu-se din adâncurile noastre nebănuite ceva ce înainte era de neimaginat, de negândit, adică imposibil: nimic

altceva decât viaţa cu legile sale încă necunoscute şi cu reapariţiile sale infinite. A schimba privirea înseamnă a ne aminti experienţa numinoasă pe care a trăit-o Europa atunci când s-a numit *creştină* faţă de islam; neînţelegându-i încă sensul profund, ea nu era pregătită să rămână fidelă numelui său; deplasarea sa labirintică în cursul căreia ea a perceput acest nume nu era încă terminată. Dar astăzi, când islamul o interpelează sub o altă formă, n-ar trebui ea să vadă, în cei ce îl întrupează, nu duşmanul exterior, ci obiectivarea duşmanului ce se află în ea? Iar în islamul însuşi, „chemarea", „strigătul" (aceasta e rădăcina cuvântului *Coran*) care nu mai sfâşie deşertul exterior, ci deşerturile noastre interioare, morminte ale sufletului, dacă refuzăm să auzim? O religie „soră" a creştinismului şi cu siguranţă, alături de iudaism, una sa?

În orice caz, este sigur că islamul ne obligă astăzi să numim duşmanul nostru interior denunţat profetic în povestirea biblică, „uitarea lui Dumnezeu", *Mehuiael*! Uitarea lui Dumnezeu, altfel spus negarea lui Dumnezeu, este postulatul afirmat ca principiu al civilizaţiei noastre lunare. Negarea Principiului a devenit principiul fondator al tuturor instituţiilor noastre, şi nu e de mirare că ele trosnesc astăzi sub povara unei irezistibile exigenţe de sens. Am făcut din „Nimic", care a fost primul Nume divin revelat, un neant; din „Vid"-izvor al vieţii, un izvor al morţii; din „Altundeva", O absenţă; dar absenţă a ce? a cui?

Orice sens a dispărut. Ne aflăm în inima labirintului!

Astăzi, Europa trebuie aşadar să audă vocea anumitor fizicieni contemporani, dacă nu o aude pe aceea a Cărţilor noastre sacre pe care, în suficienţa ei infantilă, le mai dispreţuieşte încă. Aceste voci proclamă de comun acord Realul absolut ce se întinde sub orice fenomen, sub orice formă şi sfidează orice descriere. Au spus-o, din toate timpurile, misticii noştri.

A venit vremea să apucăm Sabia de aur, Tetragrama-Sabie, YHWH-Hristos, Prezenţa Cuvântului!

Fie ca, pentru a deveni solară şi pentru a exista pur şi simplu, Europa să-şi asculte propria inimă şi să audă bătând în ea inima Sfântului Nume.

CUPRINS

Introducere
OEDIP
Oedip la strămoşii săi
Oedip în faţa Sfinxului
Teba, matrice de foc – Oedip rege
Oedip la Colonos
TEZEU
De la Trezena la Atena
De la Atena la Cnossos
Te zeu la Cnossos – întoarcerea sa la Atena… Dedal şi Icar-Tezeu în infern – Sfârşitul său…
EUROPA
Europa, femeie mitică

Europa, pământ occidental, soră geamănă a Orientului
Vocaţia Europei? Identitatea sa solară
Note
Bibliografie